AQUILA

Vol. 127

MADÁRTANI FOLYÓIRAT

Elindította Herman Ottó
a Magyar Ornithológiai Központ folyóirataként 1894-ben

Főszerkesztő:
Editor-in-chief: Magyar Gábor

AQUILA

Vol. 127

AQUILA

MADÁRTANI FOLYÓIRAT

Elindította Herman Ottó a Magyar Ornithológiai Központ folyóirataként 1894-ben

VOL. 127

FŐSZERKESZTŐ — EDITOR-IN-CHIEF

MAGYAR GÁBOR

BUDAPEST, 2020

Kiadja az Agrárminisztérium megbízásából a Duna–Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

ISSN 0374-5708

Készült: ADVEX Design Stúdió Kft.
Felelős vezető: Herbályné Szalánczy Ildikó ügyvezető

Tartalomjegyzék – Contents

Aquila (2020), Vol. **127**, p. 7–9

Grey-headed Woodpecker *(Picus canus)* feeding at ant colonies excavated by Black Woodpecker *(Dryocopus martius)*: two observations of foraging autolycism

Gerard Gorman

Abstract—The author details two observations of autolycistic foraging behaviour involving two sympatric woodpecker species, Grey-headed Woodpecker and the Black Woodpecker. Both observations occurred in winter in wooded hills in Hungary. It was concluded that although these species generally forage in different areas and seek different prey, Grey-headed Woodpeckers can benefit from the foraging methods of Black Woodpeckers in times of deep snow cover.

Keywords: Carpenter ants, *Camponotus*, foraging methods, niche, social dominance.

Correspondence: picidae.gerard@gmail.com

Both the Grey-headed Woodpecker and the Black Woodpecker occur over a wide area of temperate Eurasia, from continental Europe and Scandinavia eastwards through Siberia to China, Korea and northern Japan. Across much of this vast range the two species are sympatric. In Central Europe they overlap in broadleaf habitats: old-growth and secondary forests, woodlands, floodplain woods, wooded pastures and parkland *(Glutz von Blotzheim & Bauer 1980)*. The diet of the Grey-headed Woodpecker in Europe includes a variety of invertebrates, especially beetle larvae, weevils, caterpillars, spiders and arboreal ants, but its main prey are terrestrial ants in the genera *Lasius*, *Formica* and *Myrmica (Matsuoka & Kojima 1979; Glutz von Blotzheim & Bauer, 1980; Blume, 1996)*. The Black Woodpecker is also highly insectivorous, with a variety of prey consumed, but across most of its range its main food consists of carpenter ants *Camponotus* spp. *(Csiki, 1905; Blume, 1996; Gorman, 2011)*.

Previous studies have highlighted the niche separation between these two woodpecker species, with little overlap, and suggested that this was the result of social dominance by *D. martius* over *P. canus (Alatalo, 1978)*. Nevertheless, strong correlations between the two species' densities and distributions have also been observed, and how much competition exists, and whether this varies between habitats, seasons and years, have been questioned *(Haila & Järvinen, 1977)*. It is known that the Grey-headed Woodpecker's diet is strongly influenced by season: terrestrial ants are taken in spring and summer, and when these ants are unavailable (owing to low temperatures and/or winter snow cover) other, more accessible prey is sought and a shift in foraging sites and diet occurs *(Matsuoka & Kojima, 1979; Rolstad & Rolstad, 1995; Edenius et al., 1999)*. For the same reasons, Grey-headed Woodpeckers occasionally turn to autolycistic foraging in winter *(Virkkunen, 1967; Matsuoka, 1976)*. Autolycism is an interaction whereby one species makes use of an opportunity inadvertently provided by the activities of another, without becoming a parasite or developing a commensal relationship *(Weaver, 1981)*. *Hildén (1955)* observed that *P. canus* may follow *D. martius*, perhaps because foraging is easier in a tree stump excavated by *D. martius*. Here, I document two observations, both in Hungary, of this behavioural interaction.

In January 1994, in the Pilis Hills, I observed a male Black Woodpecker digging through snow at the base of a Scots Pine *(Pinus sylvestris)* stump. After some minutes the Black Woodpecker left, and almost immediately a female Grey-headed Woodpecker flew down to the tunnel and pecked at the exposed stump. The swiftness with which this changeover occurred suggests the likelihood that the Grey-headed Woodpecker had been close by, observing the Black Woodpecker at work. After the Grey-headed Woodpecker had left I examined the site. The snow was approximately 20 cm deep and the Black Woodpecker had made a tunnel through it to access the stump beneath, where there was a colony of carpenter ants *(Gorman, 2011)*.

In December 2019, I observed a male Black Woodpecker digging through the snow-covered base of a Common Beech *(Fagus sylvatica)* in the Buda Hills. The bird worked at the site for around twenty minutes before flying away after being disturbed by a dog-walker. As I waited for the Black Woodpecker to return, a male Grey-headed Woodpecker suddenly alighted on the same beech tree before dropping to the hole in the snow that the Black Woodpecker had created. The Grey-headed Woodpecker probed at the exposed wood for some minutes and then flew away. I subsequently examined the site. The ground around the tree was covered by approximately 15 cm of snow through which the Black Woodpecker had excavated to get at the tree, which was riddled with carpenter ant galleries.

Where Grey-headed and Black Woodpeckers are sympatric, as in the forested hills of Hungary, the resources in the habitats which they share are partitioned and the two species differ in their respective foraging methods and prey sought. In periods with deep snow cover, however, Grey-headed Woodpeckers can benefit from the foraging skills of their larger relative which, because of its body and bill size, is better equipped to clear and dig beneath snow to obtain prey.

Kivonat—A szerző két szimpatrikus harkályfaj (a hamvas küllő és a fekete harkály) között észlelt „autolükisztikus" táplálékgyűjtő magatartás két esetét tárgyalja. Mindkét megfigyelés magyarországi középhegységi lombos erdőben történt. A szerző arra a következtetésre jutott, hogy bár ezek a fajok általában eltérő területeken táplálkoznak és eltérő a zsákmányspektrumuk, a hamvas küllő kihasználhatja a fekete harkály táplálékgyűjtési szokásait a talaj magas hóborítottsága idején.

Acknowledgements

The author would like to thank *Daniel Alder* and *David Christie* for their helpful comments on this paper.

References

Alatalo, R. (1978): Resource partitioning in Finnish woodpeckers. *Ornis Fennica* **55**(2), p. 49–58.

Blume, D. (1996): Schwarzspecht, Grünspecht, Grauspecht [Black Woodpecker, Green Woodpecker, Grey-headed Woodpecker]. Die Neue Brehm-Bucherei Band 300. 5., überarbeitete Auflage. Wolf VerlagsKG, Heidelberg, p. 17–50.

Csiki, E. (1905): Positive Daten über die Nahrung unserer Vögel. 2. Mittheilung. *Aquila* **12**, p. 312–330.

Edenius, L., Brodin, T., & Sunesson, P. (1999): Winter behaviour of the Grey-headed Woodpecker *Picus canus* in relation to recent population trends in Sweden. *Ornis Svecica* **9,** p. 65–74.

Glutz von Blotzheim, U. N., & Bauer, K. M. (1980): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 9. Columbiformes–Piciformes. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden, 1148 p.

Gorman, G. (2011): The Black Woodpecker. A monograph on *Dryocopus martius*. Lynx Edicions, Barcelona, p. 147–148.

Haila, Y., & Järvinen, O. (1977): Competition and habitat selection in two large woodpeckers. *Ornis Fennica* **54**(2), p. 73–78.

Hildén, O. (1955): Palokärjen (*Dryocopus martius*) ja harmaapäätikka (*Picus canus*) kumppanuus. *Luonnon Tutkija* **59,** p. 26.

Matsuoka, S. (1976): Autolycism found in the foraging of the Grey-headed Green Woodpecker *Picus canus*. *Tori* **25,** p. 107–108.

Matsuoka, S., & Kojima, K. (1979): Winter food habits of Grey-headed Green Woodpeckers *Picus canus*. *Tori* **28,** p. 107–116.

Rolstad, J., & Rolstad, E. (1995): Seasonal patterns in home range and habitat use of the Grey-headed Woodpecker *Picus canus* as influenced by the availability of food. *Ornis Fennica* **72,** p. 1–13.

Virkkunen, I. (1967): Ethological observations on wintering woodpeckers, with special reference on the interactions between different species. *Ornis Fennica* **44**(3), p. 73–77.

Weaver, P. (1981): The Birdwatcher's dictionary. Poyser Monographs 21. Poyser. London, 156 p.

Aquila (2020), Vol. **127**, p. 11–22

Néhány madárfaj inváziós mozgalmai egy délkelet-magyarországi síkvidéki területen

Bozó László

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állatrendszertani és Ökológiai Tanszék

ABSTRACT—BOZÓ, L.: **Invasion movements of certain bird species in a lowland study area in Southeast-Hungary.** Invasion is a special case of bird migration, when we can encounter certain species in larger numbers than usual in their wintering sites. Irruptive movements are often noticeable only in areas where these species do not nest, so the lowland landscape of south-eastern Hungary is excellent for studying the invasive movements of certain bird species nesting mainly in the north and in mountainous areas. In my work, I studied the irruptive movements of four species based on observation data collected between 2005–2020. None of the studied species is considered a regular breeder in the area, however, they occur here every year during migration or in winter. My results show that for most species, the years 2014–2015 and 2017–2018 proved to be invasive, which may indicate that these birds come from the same geographical regions where an extremely successful breeding was followed by food shortages. During the influxes of the Eurasian Jay *(Garrulus glandarius)*, it was presumably a subspecies other than the southern race migrating *en masse*.In the autumn 2017, some of the Eurasian Bullfinches *(Pyrrhula pyrrhula)* might have originated from its western Russian breeding range. Abundance of Hawfinches *(Coccothraustes coccothraustes)* in certain winters may have been due to annual changes in food supply on traditional wintering areas. The invasion characteristics of Coal Tit *(Periparus ater)* may support the hypothesis that the wintering birds originate from the Apuseni Mountains rather than from northern or western areas.

Keywords: bird migration, Coal Tit, Eurasian Bullfinch, Eurasian Jay, Hawfinch, invasion.

Correspondence: *Bozó László*, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állatrendszertani és Ökológiai Tanszék, 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/C; E-mail: bozolaszlo91@gmail.com

Bevezetés

A madárvonulásnak számos típusa létezik *(Alerstam, 1993)*. Ezek egyike a szökő vonulás, amelynek során a madarak valamilyen környezeti feltétel megváltozása miatt délebbre kényszerülnek. A szökő vonulás egy speciális esete az invázió, amikor az egyébként az adott területen kis számban normális körülmények között is telelő madárfajok nagy tömegekben jelennek meg *(Csörgő, 2009)*. Tipikus inváziós madárfajnak tekinthető a csonttollú *(Bombycilla garrulus)*, a fenyőpinty *(Fringilla montifringilla)*, a fenyőszajkó *(Nucifraga caryocatactes)* vagy éppen a fenyőrigó *(Turdus pilaris)* is, de számos más eurázsiai faj esetében előfordulnak jelentős évenkénti különbségek a telelő madarak számában *(Svärdson, 1957)*. Az inváziók hátterében az adott év kiemelkedően magas költési sikere és az ezzel párhuzamosan jelentkező táplálékhiány áll, éppen ezért csak bizonyos időközönként kerül sor tömeges vonulásra. A fenyőrigó esetében Skandináviában jellemzően háromévente következik be inváziós mozgás, míg a keresztcsőrű *(Loxia curvirostra)* esetében az inváziók jól követik a fő táplálékknak számító fenyők maghozamát *(Svärdson, 1957)*. Az inváziós években nemcsak a madarak száma nő meg drasztikusan, hanem azok származási helye is eltérhet a megszokottól. Kiváló példa erre a süvöltő 2004-es nyugat-európai, vagy a

fenyőszajkó 2008-as magyarországi inváziója, amikor a közép- és észak-európai populációkból származó madarak mellett oroszországi egyedek is megjelentek *(Fox, 2006; Newton et al., 2006; Pennington & Meek, 2006; Zalai, 2010)*.

Az inváziós vonulás olykor csak azokban a földrajzi régiókban érzékelhető, ahol az adott faj nem fészkel. Jó példa erre a fenyvescinege, amelynek a tömeges megjelenését elsősorban Magyarország síkvidéki részein lehet észrevenni, a középhegységekben, ahol egyébként is költ a faj *(Hadarics & Zalai, 2008)*, ez kevésbé szembetűnő. Az Alföld délkeleti része éppen ezért kiválóan alkalmas olyan madárfajok invázióinak a vizsgálatára, amelyek egyébként nagy számban fészkelnek a hazai hegy- és dombvidékeken. Dolgozatomban olyan madárfajokat választottam ki, amelyek a nagy kiterjedésű erdős vidékeken, folyóvölgyekben jóval gyakoribb fészkelők vagy téli vendégek, mint a síkvidéken, így a számukban bekövetkezetett évek közti kismértékű különbséget is könnyen érzékelni lehet, csakúgy, mint az inváziós megjelenésüket.

Anyag és módszer

Dolgozatomban négy madárfaj (szajkó – *Garrulus glandarius*, fenyvescinege – *Periparus ater*, meggyvágó – *Coccothraustes coccothraustes*, süvöltő – *Pyrrhula pyrrhula*) inváziós megjelenéseit összegeztem a 2005–2020 közti időszakból. Az adatok két délkelet-magyarországi település, Kevermes és Lőkösháza mintegy 8000 hektáros kül- és belterületéről származnak, annak is a következő, rendszeresen felmért részeiről: sóderbánya, Fenyves-erdő környéke, Tábornok-erdő, Turai-gyep, belterületek. A kutatásba bevont terület határának a települések közigazgatási határát tekintettem. A térségben kb. 85%-os az agrárterületek aránya, míg az erdők, gyepek és vizes területek a fennmaradó kb. 15%-on osztoznak *(Hevesi, 2005; Bozó, 2018)*. Ennek megfelelően nincsenek kiterjedt erdőségek és gyepek sem, amelyek a vizsgált fajok számára elsődleges élőhelyként szolgálhatnának.

2005. január 1. és 2020. május 5. között összesen 1880 különböző napon végeztem terepi megfigyeléseket. Ezen napok közül a fenyvescinege esetén 195, a szajkó esetén 159, a süvöltő esetén 123, míg a meggyvágó esetén 773 különböző napról van legalább egy megfigyelési adat. Az éves adatok számát elosztottam az adott év terepi napjainak a számával, tehát az adatokat standardizáltam *(1. ábra)*. Ennek az az oka, hogy az egyes évek megfigyelési alkalmai között szignifikáns különbség mutatkozik ($\chi^2 = 481.17$, $df = 15$, $p < 0,001$), aminek az az oka, hogy 2010 januárja és 2012 szeptembere között jóval kevesebb napot töltöttem terepen a fajok jellemző előfordulási időszakában, szeptember és április között, ezért erre az időszakra nem lehet egyértelmű kijelentéseket tenni a vizsgált kérdés tekintetében. Éven belül nem volt különbség a megfigyelési intenzitásban, tehát a vizsgálatba bevont években minden hónapban hasonló számú alkalommal végeztem megfigyeléseket. Inváziósnak azokat a vonulási és telelési szezonokat tekintettem, amikor vagy a megfigyelt madarak száma, vagy a megfigyelési alkalmak száma volt szignifikánsan magasabb a többi évben tapasztaltaknál. Ennek eldöntésére χ^2-próbát alkalmaztam a PAST statisztikai program segítségével *(Hammer et al., 2001)*. Ábrázoltam továbbá fajonként az adott szezonban megfigyelt maximális példányszámokat is, ami szintén jó indikátora lehet az adott faj feltűnően nagyszámú megjelenésének. A megfigyeléseket a terület kerékpáros és gyalogos bejárásával, kézitávcső és fényképezőgép használatával végeztem.

Eredmények

Szajkó

Kevermesen rendszeres, de csak kisszámú vendég az ősztől tavaszig terjedő időszakban. Fészkelését ez idáig nem sikerült bizonyítani, de például 2005-ben, 2013-ban és 2015-ben költési időszakban is észleltem ugyanabban az erdőfoltban a fajt, így alkalmi megtelepedéseit nem lehet kizárni. A Battonya és Mezőhegyes környékén lévő nagyobb erdőkben azonban bizonyítottan fészkel is *(Bozó, 2018)*. Ősszel általában szeptember első felében lehet az első példányokkal találkozni, és jellemzően október végére el is tűnnek a területről. Tavaszszal még ennél is ritkább, alkalmi adatai elsősorban április első hetéről származnak. 2012–2016 között jelentősen megnőtt a megfigyelések száma, és ekkor telente is a területen tartózkodott néhány madár *(1. ábra)*. 2016 után aztán ismét ritkább lett a faj annak ellenére, hogy stabil megtelepedésére számítottam. 2005 óta 159 különböző napon találkoztam a fajjal, és az észlelések túlnyomó többségében egy vagy két példányt láttam. 2014 és 2019 őszén, illetve 2015 és 2020 tavaszán azonban szignifikánsan több madár volt a területen, mint a többi évben *($\chi^2 = 70,9$, $df = 12$, $p < 0,001$) (2. ábra)*, és a megfigyelések száma is magasabb volt, mint egyébként *($\chi^2 = 50,344$, $df = 12$, $p < 0,001$)*. 2014-ben az első magányos madár szeptember 11-én bukkant fel, majd ezt követően rendszeresen láttam 1–2 példányt kül- és belterületen egyaránt. Október 5-től december 1-ig aztán a 2–4 példányos összetartó csapatok lettek a jellemzőek, de volt öt-, hat- és tízpéldányos csapata is. A legnagyobb példányszámú, egyértelműen együtt mozgó madarakból álló vonuló csapata 38 példányt számlált 2014. október 11-én. Érdekes volt megfigyelni, amint a madarak északi irányból egymás után folyamatosan érkeztek meg a Tábornok-erdőbe (tölggyel, kőrissel elegyes, kb. 60 éves, 10 hektáros erdőfolt), és ott leszálltak a kocsányos tölgyekre, majd rövid pihenő után némán folytatták útjukat déli irányban a szántóföldek felett. December elejét követően továbbra is folyamatosan lehetett a faluban szajkókat látni, de számuk sohasem haladta meg az egy-két példányt. Február 20. és április 16. között egyetlen alkalommal sem került elő a faj, de április közepétől május közepéig szintén lehetett magányos példányokkal találkozni. Az áprilisi madarak egyértelműen vonuló példányok voltak, a májusiak azonban, ahogy azt korábban említettem, lehettek akár helyi fészkelők is. Érdemes hozzátenni, hogy a 2014/2015-ös szezonban összesen 56 különböző napon találkoztam a fajjal, míg 2015 májusa és 2019 szeptembere között összesen tizenegyszer. 2019. szeptember 21-én aztán ismét kezdetét vette egy kisebb invázió, ez azonban annyiban határozottan eltért az előzőtől, hogy nemcsak ősszel, hanem tavasszal is lehetett látni nagyobb szajkócsapatokat, és ekkor nem voltak téli adatok sem. Ennek megfelelően az őszi vonulásuk szeptember 21. és október 19. között zajlott, ebben a szűk hónapban bármilyen fasoron és erdőfoltban lehetett szajkókat látni, éppúgy, mint a belterületen. A lőkösházi Turai-gyep területén például ebből az időszakból (2019. október 14.) származik a faj első ottani előfordulása 2010 óta. A madarak száma csak egy esetben haladta meg a hármat, ekkor (2019. október 5.) azonban 15 példány vonult kelet felől nyugat felé a kevermesi fácántelep melletti szántóföldek felett. Október közepén eltűntek a madarak, és egészen április 8-ig egyetlen alkalommal sem láttam őket. Ekkor azonban hét példány repült alacsonyan a fácántelep felett kelet felé, majd az ezt követő napokban rendszeresen találkoztam magasan vonuló példányokkal. A legnagyobb példányszámú, összetartó csapat 2020. április 17-én, a kevermesi sóderbánya területén került szem elé, amikor is 13 madár vonult magasan észak felé. Miután a csapat

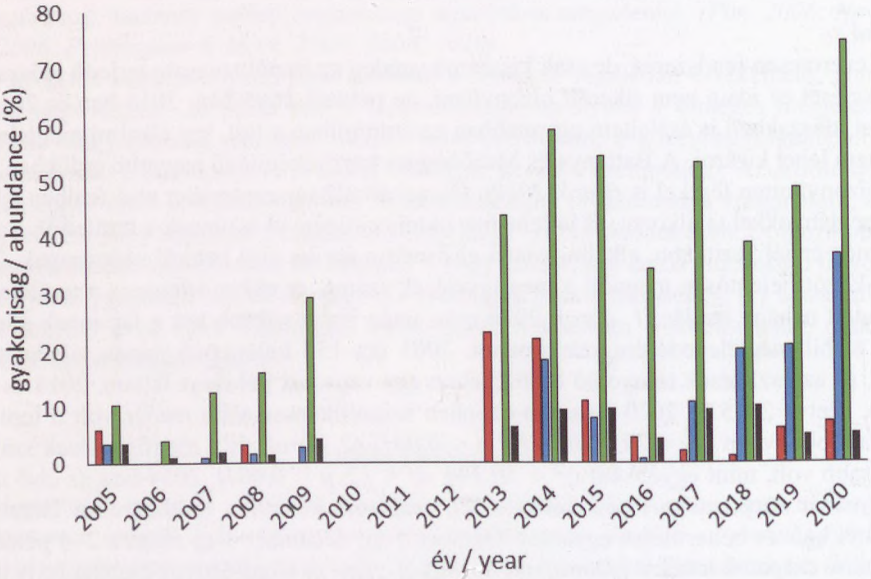

1. ábra. Az évenkénti észlelések százalékos gyakorisága fajonként, standardizálva (megfigyelések száma/éves terepen töltött napok száma). A szajkó piros, a fenyvescinege kék, a meggyvágó zöld, míg a süvöltő fekete színnel van jelölve (2010–2012 között nem állt rendelkezésre statisztikailag értékelhető mennyiségű adat).

Figure 1. Percentage ratio of annual observations by species, standardised (number of observations/number of field days in the given year). The different species are indicate with the following colours: Jay: red, Coal Tit: blue, Hawfinch: green, Bullfinch: black (for the period 2010–2012 data were not available in sufficient numbers for statistical analysis).

szántók felett repült, meglátva a tóparti fákat, hirtelen irányváltással lehúztak a nyárfák lombjába. Néhány perc múlva aztán némán indultak tovább észak felé.

Fenyvescinege

Rendszeres, de csak kisszámú **őszi** és tavaszi átvonuló, illetve téli vendég Kevermesen és környékén, ugyanakkor bizonyos években (így pl. 2011-ben és 2013-ban) teljesen hiányozhat is (2016-ban is csak egyszer észleltem) *(1. ábra)*. Fészkelését nem sikerült bizonyítani, ugyanakkor 2014 nyarán egy hím példány a költési szezon során a község központjában lévő, öreg lucfenyőkkel és vadgesztenyékkel elegyes parkban énekelt *(Bozó, 2020)*. Ősszel változó időpontokban jelennek meg az első példányok; inváziós években akár már szeptember első felében, míg máskor csak október második felében. Tavasszal márciusban és áprilisban vonul át a területen, olykor még április legvégén is találkozhatunk a faj egyedeivel. Klasszikus telelőhelye a település központjában lévő park, ahol az idős lucfenyők kiváló táplálkozóhelyet nyújtanak számára. A 2014/15-ös, a 2017/18-as és a 2019/20-as szezonokban szignifikánsan többször *($\chi^2 = 39,285$, $df = 12$, $p < 0,001$)* és nagyobb számban

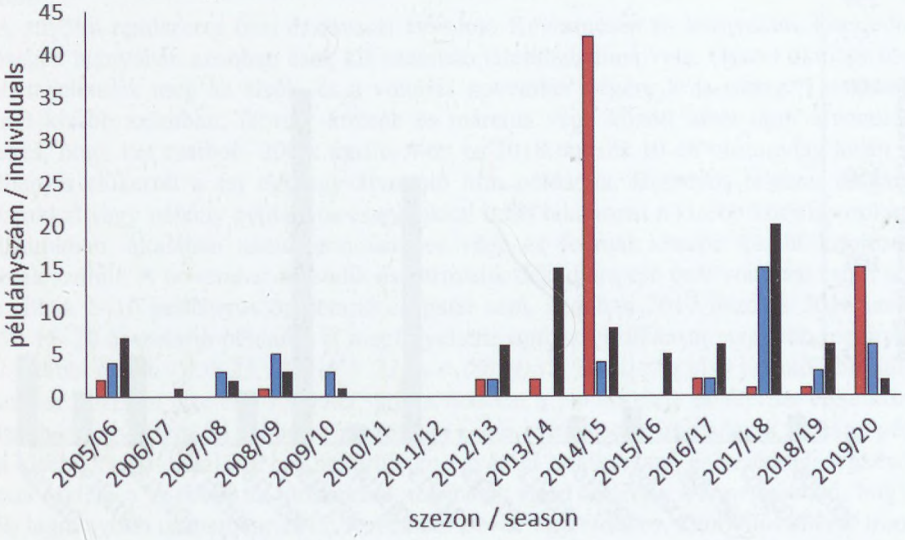

2. ábra. A szezononkénti maximális példányszámok a szajkó (piros), a fenyvescinege (kék) és a süvöltő (fekete) esetében (2010–2012 között nem állt rendelkezésre statisztikailag értékelhető mennyiségű adat)

Figure 2. Maximum numbers in the different seasons for Jay (red), Coal tit (blue) and Bullfinch (black) (for the period 2010–2012 data were not available in sufficient numbers for statistical analysis)

(χ^2 = 26,319, df = 12, p = 0,009) került elő a térségben, mint a többi évben. Ezekben az években nem ritkák a 10-15 példányos összetartó csapatai sem szemben a szokásos egy-két példánnyal *(2. ábra)*. 2014 őszén már szeptember 21-én megjelent az első példány a parkban, majd egészen november elejéig lehetett 4–5 példányos csapatokkal találkozni fasorokon, erdősávokban és belterületen. Télire kb. 5–8 példány maradt itt, február végén pedig egy hím példány rendszeresen énekelt is a lucfenyőkön. Február legvégén eltűntek a telelő példányok, és csak április 4-én találkoztam ismét átvonuló egyedekkel. Az utolsó észlelés április 20-án történt. Tavasszal mindig párokban láttam a vonuló madarakat. Következő inváziójára a 2017/2018-as szezonban került sor. Az első példány 2017. október 4-én tűnt fel a parkban, majd egy hét múlva már bármilyen fás élőhelyen felbukkantak vonuló csapatok. A legintenzívebb vonulást október közepén jegyeztem fel, október 18-án például egy kb. 15 példányos csapatát láttam egy belvízelvezető csatorna fűzfáin, és közülük kilencet meg is gyűrűztem. Az ezt követő tavasszal azonban csak néhány esetben észleltem a fajt. Az eddigi utolsó invázióra 2019 őszén és 2020 tavaszán került sor, amikor szintén nagy mennyiségben akadt hálóba a faj, illetve terepen is megnőtt az észlelések száma.

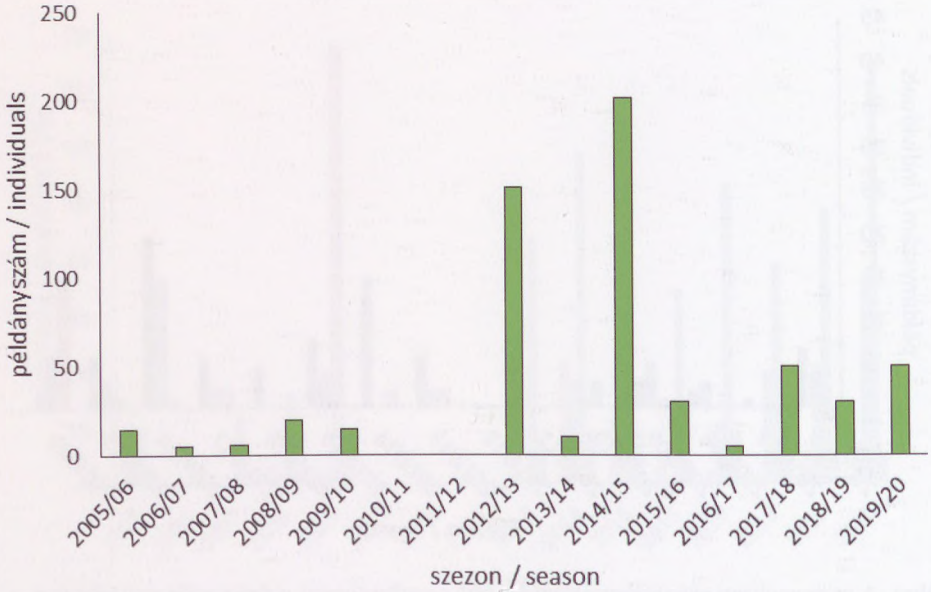

3. ábra. A szezononkénti maximális példányszámok a meggyvágó esetében (2010–2012 között nem állt rendelkezésre statisztikailag értékelhető mennyiségű adat)
Figure 3. Maximum numbers of Hawfinch observed in the different seasons (for the period 2010–2012 data were not available in sufficient numbers for statistical analysis)

Meggyvágó

A meggyvágó rendszeres vendég az ősztől tavaszig terjedő időszakban, az utóbbi években pedig fészkelőként is megtelepedett néhány pár. Tavasszal március végéig–április elejéig lehet átvonuló példányait látni, ezt követően már csak a néhány páros helyi állomány tagjai maradnak itt. Ősszel az első vonulók szeptember első felében jelennek meg. Az átvonuló madarak száma jelentős eltérést mutat az egyes évek között, inváziós jellegű megjelenésére éppúgy akadt példa, minta arra, hogy kifejezetten ritka volt ebben az időszakban *(1. ábra)*. Az elmúlt években a 2014/2015-ös, a 2017/2018-as és a 2019/2020-as szezonokban figyeltem meg a fajt az átlagosnál szignifikánsan nagyobb számban *(χ^2 = 99,51, df = 12, p < 0,001)*. 2014 őszén már szeptember közepén is sokan voltak, a madarak száma azonban csak november második felében érte el a maximumát, amikor is 150–200 példányos csapatai mozogtak a nyugati ostorfás erdőkben *(3. ábra)*. Ez a mennyiség február végéig volt itt megfigyelhető, majd márciusban jelentősen visszaesett a madarak száma. A következő télen meglehetősen ritkává váltak a megfigyelések, mígnem 2017 őszén és 2018 tavaszán ismét 50–100 példányos csapatai mozogtak a területen. A vonulás/telelés mintázata megegyezett az előző invázióéval, ugyanis tömeges megjelenésére november második feléig kellett várni. A harmadik tömeges megjelenésre a 2019/2020-as szezonban került sor, ekkor azonban a csapatok létszáma kb. 50 példányban tetőzött, és tömeges megjelenésük csak december végén kezdődött el.

Süvöltő

A süvöltő rendszeres őszi és tavaszi átvonuló Kevermesen és környékén, kiterjedtebb erdőségek hiányában azonban csak kis számban találkozhatunk vele. Ősszel október utolsó hetében jelennek meg az elsők, és a vonulás november végére le is cseng. Tavasszal az őszinél kisebb számban, február közepe és március vége között lehet látni átvonulókat. Érdekes, hogy két esetben, 2009. április 4-én és 2018. április 10-én viszonylag késői időpontban is előkerült a faj egy-egy átvonuló hím példánya. Bizonyos teleken magányos madarakkal vagy néhány példányos csapatokkal lehet találkozni a kisebb kőrisfasorokon és erdőfoltokban, általában azonban november vége és február közepe között kifejezetten ritkának számít. A november második és harmadik dekádjára eső őszi vonulási csúcs során nem ritkák 5–10 példányos összetartó csapatai sem, azonban 2017 ősze és 2018 tavasza között 15–20 összetartó példányt is megfigyeltem, ami szignifikánsan nagyobb mennyiség, mint a többi évben ($\chi^2 = 25{,}174$, $df = 12$, $p < 0{,}014$) *(2. ábra)*. Az első jelentősebb hullám november közepén érte el a területet, míg a másikat a január eleje és február eleje közötti időszakban jegyeztem fel. Ebben a szezonban egész télen voltak itt madarak, néhány példányos kisebb csapatokkal kül- és belterületen egyaránt találkoztam, és az eddigi legkésőbbi tavaszi észlelése is ebből az időszakból származik (lásd feljebb). Megjegyzendő, hogy az egyik legnagyobb csapatban, 2017. november 16-án egy érdekes, a többitől eltérő, trombitáló hangú példányt hallottam. Ilyet sem előtte, sem utána nem tapasztaltam süvöltőktől.

Megbeszélés

A dolgozatomban megvizsgált négy madárfaj mindegyike rendszeres átvonuló vagy téli vendég Kevermes környékén, néhány közülük fészkelt is már itt *(Bozó, 2017; 2018)*. A területen megjelenő madarak mennyisége és vonulási dinamikája ugyanakkor szezononként változhat. Egyes években a szokásosnál korábban vagy később jelennek meg az első átvonuló példányok, olykor pedig, mint azt a fenyvescinege esetében láttuk, akár évekig el is maradhatnak az észlelések. A madarak mennyisége egyes években sokszorosa lehet az átlagos évek mennyiségének, ami éppúgy megmutatkozik azok jellemző példányszámában és a szezononkénti megfigyelési alkalmak számában is. Ezek a fajok tehát rendszeresen megjelenő elemei a helyi faunának, azonban különböző feltételek mellett sor kerülhet inváziós megjelenésükre is. Ehhez két feltételnek kell egyszerre teljesülnie a költőterületeken. Nevezetesen az adott (vagy már az azt megelőző) évben a sikeres költésnek köszönhetően megnő a madarak egyedsűrűsége, és e madarak a szokásosnál kisebb mennyiségű, vagy a magas hótakaró miatt hozzá nem férhető táplálék miatt nem tudják helyben átvészelni a telet, így délebbre kényszerülnek *(Csörgő, 2009)*. Valószínűleg az összes faj szokatlanul nagy arányú lokális megjelenése ezekre az okokra vezethető vissza. Ezt támaszthatja alá az a tény is, hogy a legtöbb faj esetében a 2014/2015-ös és a 2017/2018-as esztendők bizonyultak inváziósnak, így a költőhelyeken minden bizonnyal hasonló feltételekkel szembesültek, és emiatt kényszerültek nagyobb számban déli irányba. Vannak azonban fajok közötti eltérések is, amit érdemes megvizsgálni.

A szajkó két alkalommal is tömegesen jelentkezett a térségben. Mindkét szezonban országos szinten is jellemzők voltak nagyobb csapataik, de amíg ez a 2014/2015-ös szezonban néhány tucatnyi, addig a 2019/2020-as inváziója alkalmával esetenként több száz pél-

dányos csapatait is jelentette (v.ö. *www.birding.hu* adatait az adott időszakból). A faj Magyarországon állandó, azonban bizonyos őszökön erőteljes vonulása tapasztalható, amelyben elsősorban az az évi fiatalok vesznek részt *(Hadarics & Zalai, 2008; Bankovics & Vadász, 2009)*. Európában jelentős inváziói voltak 1955-ben, 1977-ben és 1983-ban is *(Cramp et al., 1994)*, de Magyarország több területéről is feljegyezték inváziós megjelenését az elmúlt évtizedekben. Zamárdiban 1956. október 20. körül *Barthos Tibor* 200–250 délnyugati irányba vonuló példányát figyelte meg *(Barthos, 1958)*, míg a Fekete-Körös mentén 1956 decemberében és 1957 januárjában láttak a szokásosnál több szajkót *(Győrffy, 1958)*. Fejér megyében, Székesfehérvár mellett 1983. november 12-én 25, míg másnap 76 példányt számoltak meg. Egy hét múlva a Dinnyési-Fertőn már jóval kevesebb vonuló példányt észleltek *(Halmosi, 1985)*. A madarak nemcsak délnyugat felé kóborolhatnak, hanem északkelet felé is, aminek következtében 1939/1940, valamint 1959/1960 telén is előkerült Magyarországon a szajkó déli alfajának *(G. g. albipectus)* egy-egy példánya *(Keve-Kleiner, 1942; Keve, 1960; 1967)*. 1962–1963 telén ismét sor került egy invázióra, amit a tölgymakk hiánya eredményezett. Ebben a szezonban országszerte 593 szajkóegyedet gyűjtöttek be, amelyből 25 példány bizonyult a délnyugati alfajnak. Ezek kivétel nélkül a Dunántúlon kerültek kézre október eleje és március vége között *(Keve, 1967)*. Az általam megfigyelt vonuló példányok (amennyiben eldönthető volt az irány) ősszel dél, tavasszal pedig észak felé repültek, így nem valószínű, hogy a délnyugati alfajhoz tartoztak.

A fenyvescinege 2014/2015-ös, 2017/2018-as és 2019/2020-as inváziói idején az országos megfigyelések száma nem különbözik jelentősen a többi évhez képest (v.ö. *www.birding.hu* jelzett évekre vonatkozó adatait). Magyarországon állandó, de bizonyos őszökön a helyi táplálékforrások kimerülése esetén inváziós mozgásai is lehetnek *(Farkas, 2009)*. Ilyen inváziós mozgását figyelték meg a Hevesi-síkon 1996 szeptemberétől 1997 januárjáig, amikor gyakran 8–10 példányos csapatai is szem elé kerültek *(Ambrus, 2010)*, Ugyanebben az évben szeptember végétől október közepéig, valamint ezt követően a tél folyamán Debrecenben is nagy számban mutatkozott *(Endes, 1996)*, akárcsak az ország más részein *(Hadarics, 1996)*. A nyugat-magyarországi Tömördön 2001–2012 között végzett gyűrűzések két inváziós őszt, a 2010-est és a 2012-est mutattak ki *(Lukács & Gyurácz, 2013)*. Ezekben az években a vonulás csúcsa szeptember első és második hetében volt. Mivel nem voltak helyi visszafogásaik, így a madarak valószínűleg gyorsan továbbálltak a vizsgálati területről. A saját gyűrűzési adataim és terepi tapasztalataim is ezt támasztják alá a nagyobb, őszi vonuló csapatok esetében. Ugyanakkor a télen gyűrűzött madarak közül néhány egészen kora tavaszig kitartott a területen, így elmondható, hogy telelőhelyéhez szezonon belül hűséges. A faj éves magyarországi gyűrűzési adatait figyelembe véve az elmúlt évtizedben 2010-ben, 2012-ben, 2014-ben, 2017-ben és 2019-ben is átlagon felüli mennyiségben lett gyűrűzve *(Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, 2020a)*. Ezek az adatok azt mutatják, hogy nem mindegyik invázió során érik el nagy mennyiségben a dél-alföldi síkvidéki területeket. Az eltérést azonban az is okozhatja, hogy a kevermesi madarak származási helye más, mint ahogy az a csíz *(Spinus spinus)* *(Bozó, 2020)* vagy éppen az uráli bagoly *(Strix uralensis)* esetében feltételezhető volt *(Bozó, 2019)*. Az országban Tömördön jelölik a legtöbb fenyvescinegét, azok a madarak pedig minden bizonynyal az Alpok vidékéről származnak *(Lukács & Gyurácz, 2013)*. A kevermesi madarak ezzel szemben valószínűleg az Erdélyi-szigethegység területén költenek, ahol adott esetben

a költési időszakban és azt követően eltérő környezeti feltételekkel szembesülnek, mint az Alpok madarai. Mivel az 1970-es évek óta egyre nagyobb számban telepedett meg alföldi fenyvesekben is *(Hadarics & Zalai, 2008;* v.ö. *Molnár, 1982)*, így az inváziós évek után várható volt a faj megtelepedése is az alföldi észlelések helyszínein, de ez nem következett be. A kevermesi, költési időben történt megfigyelés a 2014/2015-ös invázió előtti nyáron volt, az invázió utáni 2015-ös nyáron nem észleltem a fajt.

A meggyvágó Magyarországon részben vonuló *(Hadarics & Zalai, 2008)* és a telet jellemzően Olaszország északi részein tölti *(Halmos & Csörgő, 1999)*. Jelentős mennyiségben érkeznek hozzánk telelni észak-északkeleti irányból. A legtöbb meggyvágó január és március között tartózkodik hazánkban *(Halmos, 2009a)*. A hazánkban gyűrűzött meggyvágók évenkénti száma nem mutat jelentős évek közti eltérést *(Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, 2020b)*, és a faj vonulásával kapcsolatos szakirodalom sem említi inváziót. Egy esetben, 1981 februárja és március között, a Kőszegi tájvédelmi körzet területéről inváziószerű megfigyelését említik, de ez is csak a kevermesihez hasonló nagy létszámú észlelésekhez tartozik *(Varga & Király, 1981)*. A Kevermesen megfigyelt szokatlanul nagy létszámú telelő csapatok valószínűleg azért jelenhettek meg, mert a fő táplálékul szolgáló nagyobb magvú termések mennyisége évente változik. Táplálékhiány esetén bizonyos telelőterületeket elhagyhatnak, és olyan helyeken jelenhetnek meg nagy számban, ahol egyébként ez nem jellemző. Ezt tehát nem a költőterület, hanem a telelőterület táplálékkínálata szabályozza. Madáretetőkön végzett megfigyelések is azt mutatják, hogy bizonyos években több, máskor kevesebb a meggyvágó egy adott területen *(Széll & Széll, 1985)*.

A süvöltő Magyarországon kis, csökkenő számú fészkelő *(Haraszthy, 2019)*, ugyanakkor szeptember és április eleje között országszerte előfordul *(Hadarics & Zalai, 2008)*. Télire jelentősen visszaesik a madarak száma *(Halmos, 2009b)*. A fajra jellemző az inváziós hajlam, Magyarországon 3–5 éves periódusonként tapasztalható kiugró fogásszám *(Halmos, 2009b)*. 2017/2018-as kevermesi inváziós megjelenésének idejében azonban a hazai gyűrűzési adatok nem utalnak országos inváziójára *(Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, 2020c)*. Az elmúlt három évtized legnagyobb inváziójára 2004-ben került sor, amikor az országos fogásszám sokszorosa volt az átlagos fogásszámú éveknek *(Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, 2020c)*. Ebben a szezonban nemcsak a Kárpát-medencében, hanem Nyugat-Európában is a megszokottnál erősebb inváziója volt a fajnak, melynek során több különböző populáció egyedei is megjelentek *(Fox 2006; Newton et al., 2006; Pennington & Meek, 2006)*. Dániában például három különböző helyről származtak a madarak, köztük előkerültek olyanok is, amelyek valószínűleg 1000 km-nél is távolabbról érkeztek. Ezek a nagyobb testméretű madarak érkezésük után sokkal nagyobb ütemben növelték testtömegüket, mint azok, amelyek alapvetően ott teleltek. 2004 novembere és 2005 áprilisa között 30 ilyen egyedet fogtak, ami többszöröse az előtte éveken keresztül fogott hasonló egyedek számának. Fontos kiemelni, hogy még ezek a madarak sem egy földrajzi régióból származtak, mivel egy részük az európai süvöltőkre jellemző hangon szólt, míg mások a keleti populációkra jellemző trombitáló hangot hallattak *(Fox, 2006)*. A Skóciában és Dániában fogott madarak tollmintáiból végzett izotópos vizsgálatok szerint ebben az évben Oroszország európai részéről is érkeztek madarak. Érdekes továbbá, hogy a faj 1910-es inváziója során gyűjtött egyedeken elvégzett vizsgálatok ugyanerre az eredményre jutottak *(Newton et al., 2006)*. Mivel az általam 2017. november 16-án látott és

hallott egyik madár az összes eddig általam hallott egyedtől eltérő, trombitáló hangot hallatott, nem lehet kizárni a madár keleti eredetét. Ezzel együtt pedig azt sem, hogy ebben az évben egy keleti beáramlás révén nőtt meg jelentősen a süvöltők száma Kevermesen, az ország más részeit (ahol a nagyobb gyűrűzőállomások találhatók) pedig mindez nem érintette.

Két fontos dologra érdemes még felhívni a figyelmet. Az egyik, miszerint a bemutatott egyedszám-változások egy része lehet, hogy egyszerűen lokális megfigyelési maximumokat jelent, amit inkább kisebb térléptékű hatások (pl. a vizsgált régióban jelentkező táplálékbőség, vagy éppen valamilyen vonulási útvonalat befolyásoló tényező), nem pedig az inváziókat kiváltó klasszikus folyamatok okoztak. Erre utalhat, hogy bizonyos helyi inváziók idején nem voltak jelentős országos mozgalmai az adott fajoknak. Másrészt szintén ki kell emelni, hogy a madarak földrajzi eredetére vonatkozó utalások egyelőre nem bizonyítottak, azok csak feltételezések, amelyeket jövőbeli kutatások bizonyíthatnak vagy cáfolhatnak meg.

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom annak a két névtelen bírálónak, akik átnézték a kéziratot, és előremutató javaslataikkal jelentősen hozzájárultak annak szakmai színvonalának emeléséhez.

KIVONAT—A madárvonulás egyik speciális esete az invázió, amikor a telelőhelyeken a megszokottnál nagyobb mennyiségben találkozhatunk egyes fajokkal. Az inváziós mozgalmak gyakran csak azokon a területeken feltűnők, ahol ezek a fajok nem, vagy csak kis számban fészkelnek, így a délkelet-magyarországi síkvidéki táj kiválóan alkalmas bizonyos, elsősorban északon és magasabb térszíneken fészkelő madárfajok inváziós megjelenésének vizsgálatára. Munkám során 2005–2020 közötti megfigyelési adatokra támaszkodva négy faj tömeges kevermesi és lőkösházi megjelenéseit értékeltem. A vizsgált fajok egyike sem számít rendszeres fészkelőnek a térségben, ugyanakkor vonuláskor vagy télen minden évben előfordulnak itt. Eredményeim szerint a legtöbb fajnál a 2014/2015-ös és a 2017/2018-as esztendők bizonyultak inváziósnak, ami jelezheti, hogy ezek a madarak azonos földrajzi régiókból származnak, ahol ezekben az években a sikeres költést táplálékhiány követte. A szajkó *(Garrulus glandarius)* esetében feltételezhetően nem a déli elterjedésű alfaj tömeges beáramlásának voltam szemtanúja az inváziók során, míg a süvöltő *(Pyrrhula pyrrhula)* 2017-es őszi nagyszámú megjelenésekor nem lehetett kizárni, hogy néhány példány a nyugat-oroszországi fészkelőhelyekről származott. A meggyvágó *(Coccothraustes coccothraustes)* a telelőterületek táplálékkínálatában bekövetkező éves változások miatt jelenhetett meg néhány évben tömegesen, a fenyvescinege *(Periparus ater)* inváziói pedig igazolhatják azt a feltételezést, hogy a vizsgálati terület nem az északi és nyugati, hanem az Erdélyi-szigethegységben fészkelő populációk telelőterülete.

Irodalom

Alerstam T. (1993): Bird migration. Cambridge University Press, Cambridge, 432 p.

Ambrus B. (2010): Adatok a fenyvescinege *(Parus ater)* inváziószerű mozgalmához. *Calandrella* **13**, p. 220.

Bankovics A. & Vadász Cs. (2009): Szajkó. In *Csörgő T., Karcza Zs., Halmos G., Magyar G., Gyurácz J., Szép T., Bankovics A., Schmidt A. & Schmidt, E. (szerk.):* Magyar madárvonulási atlasz. Kossuth Kiadó Budapest, p. 572–573.

Barthos Gy. (1958): Szajkók vonulása. *Aquila* **65**, p. 292.

Bozó L. (2017): Kevermes madárvilága. Dél-békési Természetvédelmi és Madártani Egyesület, Kevermes, 121 p.

Bozó L. (2018): Dél-Békés természeti értékei. Dél-békési Természetvédelmi és Madártani Egyesület, Kevermes, 199 p.

Bozó L. (2019): Az uráli bagoly *(Strix uralensis)* újabb előfordulása a Csanádi-háton. *Aquila* **126**, p. 106.

Bozó L. (2020): A szélsőséges időjárás hatása a madarak fészkelésére. *Madártávlat* **27**(1), p. 29.

Cramp, S., Perrins, C. M. & Brooks, D. J. (1994): The birds of the Western Palearctic. Vol. 8. Crows to finches. Oxford University Press, Oxford, 899 p.

Csörgő T. (2009): A madárvonulás kialakulása és típusai. In *Csörgő T., Karcza Zs. Halmos G., Magyar G., Gyurácz J., Szép T., Bankovics A., Schmidt A. & Schmidt E. (szerk.):* Magyar madárvonulási atlasz. Kossuth Kiadó, Budapest, p. 16–23.

Endes M. (1996): Fenyvescinege *(Parus ater)* nagyszámú megjelenése Debrecenben. *Calandrella* **10**, p. 241.

Farkas R. (2009): Fenyvescinege. In *Csörgő T., Karcza Zs., Halmos G., Magyar G., Gyurácz J., Szép T., Bankovics A., Schmidt A. & Schmidt E. (szerk.):* Magyar madárvonulási atlasz. Kossuth Kiadó, Budapest, p. 548–549.

Fox, A. D. (2006): Invasion of Bullfinches *Pyrrhula pyrrhula* in western Europe in 2004: a mix of local, 'trumpeting' birds and others of unknown origin. *Bird Study* **53**(3), p. 294–302.

Győrffy I. (1958): Szajkó invázió a Körös mentén. *Aquila* **65**, p. 292.

Hadarics T. (1996): Érdekes madármegfigyelések, 1996. augusztus–október. *Túzok* **1**(4), p. 168–181.

Hammer, Ø., Harper, D. A. & Ryan, P. D. (2001): PAST: Paleontological statistics software package for education and data analysis. *Palaeontologia Electronica* **4**(1), p. 9.

Haraszthy L. (2019): Magyarország fészkelő madarainak költésbiológiája. 2. kötet. Sárgarigóféléktől a sármányfélékig. Pro Vértes Nonprofit Kft., Csákvár, p. 664–666.

Halmos G. (2009a): Meggyvágó. In *Csörgő T., Karcza Zs., Halmos G., Magyar G., Gyurácz J., Szép T., Bankovics A., Schmidt A. & Schmidt E. (szerk.):* Magyar madárvonulási atlasz. Kossuth Kiadó, Budapest, p. 625–627.

Halmos G. (2009b): Süvöltő. In *Csörgő T., Karcza Zs., Halmos G., Magyar G., Gyurácz J., Szép T., Bankovics A., Schmidt A. & Schmidt E. (szerk.):* Magyar madárvonulási atlasz. Kossuth Kiadó, Budapest, p. 623–624.

Halmos, G. & Csörgő, T. (1999): Migration and wintering of finches (Fringillidae) in the Charpathian Basin based on ringing recoveries. *Ornis Hungarica* **8**(9), p. 1–12.

Halmosi J. (1985): Szajkók *(Garrulus glandarius)* szokatlan nagyarányú vonulása Fejér megyében. *Madártani Tájékoztató* **9**(3), p. 33.

Hevesi J. (2005): Határ mentén. Békés Megyei Önkormányzat, Typografika Kft., Békéscsaba, 159 p.

Keve, A. (1960): Eichelhäher-Bewegungen in Ungarn Herbst 1959 und Frühling 1960 unter Beteiligung von *Garrulus glandarius albipectus*. *Die Vogelwarte* **20**(4), p. 290–291.

Keve A. (1967): A délnyugati szajkó a magyar faunában. *Aquila* **73–74**, p. 75–79.

Keve-Kleiner, A. (1942): Der Eichelhäher Zug in Ungarn im Winter 1939–40. *Aquila* **46–49**, p. 366–372.

Lukács Z. & Gyurácz J. (2013): A fenyvescinege *(Parus ater)* őszi vonulása Tömördön. *Cinege* **18**, p. 23–26.

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (2020a): Magyarország madarai. Fenyvescinege. Forrás: *http://www.mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis-parate* (2020.05.09.).

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (2020b): Magyarország madarai. Meggyvágó. Forrás: *http://www.mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis-coccoc* (2020.05.09.).

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (2020c): Magyarország madarai. Süvöltő. Forrás: *http://www.mme.hu/magyarorszagmadarai/madaradatbazis-pyrula* (2020.05.09.).

Hadarics T. & Zalai T. (2008): Magyarország madarainak névjegyzéke. Nomenclator avium Hunga-

riae. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest, 278 p.

Molnár Gy. (1982): Fenyvescinege fészkelése Csongrád megyében. *Madártani Tájékoztató* **6**(3), p. 235.

Newton, I. A., Hobson, K., Fox, A. D., & Marquiss, M. (2006): An investigation into the provenance of Northern Bullfinches *Pyrrhula p. pyrrhula* found in winter in Scotland and Denmark. *Journal of Avian Biology* **37**(5), p. 431–435.

Pennington, M. G. & Meek, E. R. (2006): The 'Northern Bullfinch'invasion of autumn 2004. *British Birds* **99**, p. 2–24.

Svärdson, G. (1957): The "invasion" type of bird migration. *British Birds* **50**(8), p. 314–343.

Széll J. & Széll J. (1985): A tél madarai a Bp. II., Cserje u. 15. sz. ház kertjében. *Madártani Tájékoztató* **9**(2), p. 22–23.

Varga L. & Király R. (1981): Faunisztikai adatok a Kőszegi Tájvédelmi Körzetből 1980. október–1981. március. *Madártani Tájékoztató* **5**(3), p. 137–138.

Zalai T. (2010): A fenyőszajkó *(Nucifraga caryocatactes)* előfordulása Magyarországon, különös tekintettel a 2008. évi beözönlésre. *Aquila* **116–117**, p. 61–80.

Aquila (2020), Vol. **127**, p. 23–41

Magyarországi ornitológusok életrajzai: kiegészítések a Magyarországi ornitológusok életrajzi lexikonához

Magyar Gábor

ABSTRACT—**Magyar, G.: Biographies of ornithologists in Hungary—additions to the biographical lexicon of Hungarian ornithologists.** A total of 455 biographies of those having contributed to Hungarian ornithology during their lives were published in an earlier publication by the author. In this paper an additional 32 biographies are given. Those foreign ornithologists with publications on the Hungarian bird fauna were also included. As a result of further research, additional data were also given for some already published biographies.

Keywords: biographies, ornithologists, Hungary.

Correspondence: *dr. Magyar Gábor* H-1052 Budapest, Semmelweis u. 10.,
E-mail: magyar.gabor.dr@gmail.com.

Bevezetés

Mind tudománytörténeti szempontból, mind szakmai elődeink iránti tiszteletből egyaránt fontos, hogy egy szakterület művelőinek életrajzait összeállítsuk, összegyűjtsük és megismerjük. Ugyanakkor értékes információval szolgálhatnak ezek az információk egyes biotikai adatok értékelése során is: az adatgyűjtő működési területe, fajismerete stb. egyes fajok korábbi előfordulása vagy hiánya kapcsán is támpontul szolgálhat.

Egy korábbi munkámban 455 magyarországi ornitológus életrajzát ismertettem *(Magyar, 2018)*. A könyv kapcsán megjelent recenziók, illetve személyes megkeresések során tett észrevételek, valamint saját további anyaggyűjtésem során további 32, a hazai madártan fejlődését előmozdító személy életrajzával egészítem ki azt az alábbiakban. A forrásul felhasznált munkákat a tárgyalt személy foglalkozását követően tüntettem fel. Munkám során a születési vagy a halálozási adatokhoz felhasználtam a *Pannon Digitális Egyesített Archívum* gyászjelentés-gyűjteményét, a *Magyar Családtörténet-kutató Egyesület* adatbázisát, illetve a mormon egyház segítségével létrehozott *FamilySearch* digitalizált anyakönyvmásolatait is.

Időközben néhány olyan újabb adatforrás is hozzáférhetővé vált számomra, mely néhány életrajzi adat kiegészítésére, pontosítására is lehetőséget adott, melyek közül a legalapvetőbbeket közreadom az alábbiakban:

kálnói és ádámföldi Bornemissza Zoltán elhalálozásának adatai: Ungvár, 1927. febr. 1. *(Anon., 1927)*.

Futó Elemér halálának dátuma: Mosdós, 2010. aug. 30. *(Sánta, 2016)*.

Jány Pál János születési éve 1781 vagy 1782 (a Római Katolikus Egyház budapesti józsefvárosi egyházközségének halotti anyakönyvi bejegyzése szerint 52 évesen hunyt el agyszélhűdésben).

Lovag krassai Kerpely Béla születési, illetve halálozási adatai: Budapest, 1882. szept. 24. – Budakeszi, 1928. okt. 1. *(Anon., 1928)*. Kiegészítő adatok az életrajzához: 1900-ban érettségizett Pozsonyban. Az egri főkáptalan tiszapolgári bérgazdaságában dolgozott 1904

októberétől 1905 szeptemberéig. 1905–1907 között a magyaróvári mezőgazdasági akadémián tanult. 1907 októberétől gazdasági akadémiai gyakornok volt Kolozsmonostoron. 1908-ban Darvason eljegyezte, majd június 25-én Nagyváradon feleségül vette *Csapó Rózsát*. 1909 júniusában Szombathelyen kataszteri biztossá nevezték ki. 1909–1912 között az *Állattenyésztési Szemle* felelős szerkesztője és laptulajdonosa volt. 1910-ben Budapestre költözött. Hosszas betegség után a budakeszi Erzsébet Királyné Szanatóriumban hunyt el.

Kovács Ödön születésének a helye: Lunka *(özv. Zoltai Zsolt Nándorné pers. comm.)*.

Thuróczy Tibor elhalálozásának adatai: Pozsony, 1947. jún. 17. *(K. K., 1947)*.

Wagner Károly elhalálozásának adatai: Újarad, 1868 körül *(Kuun, 1899)*.

Báró kéméndi Szalay Imre (1846–1917), a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója szócikkében hibásan szerepel *Madarász Gyula* ceyloni útjának megemlítése, azon nem ő vett részt, hanem névrokona (v.ö. *Anon., 1882*), *Szalay Imre Ignác* országgyűlési képviselő, földbirtokos (1846–1902).

Életrajzok

Bernáth György, bernátfalvi (1921 k. – Balatonakali, 2014. szeptember 7.): jogász, mezőgazdasági telepvezető *(Királyhegyi, 2009; Madárgyűrűzési Központ archivuma)*.

Bernáth Béla felsőhídvégi földbirtokos fia volt. Gyönkön, majd magántanulóként a szekszárdi Állami Garay János Gimnáziumban végezte alsóbb iskoláit. Utóbbi helyen 1939-ben tett érettségi vizsgát. Már tízéves korában dicsérő oklevelet kapott a madárvédelemben szerzett érdemeiért. 1939-től a budapesti tudományegyetem jogi karára járt, itt 1944-ben jogi doktorátust szerzett. A második világháború után fizikai munkával kereste a kenyerét: az Állattenyésztési Kísérleti Gazdaság lencsepusztai telepén, majd az 1946-ban újonnan alakuló Nagydorog és Vidéke ÁFÉSZ telepén volt keltetésvezető. Nyugdíjba vonulását követően, 1984-ben feleségével Balatonakaliba költözött. 1937 óta állt a Madártani Intézettel kapcsolatban. Felsőhídvégpusztáról küldött adatokat az intézet önkéntes munkatársaként. Az *Aquilá*ban megjelent két közleménye a szalakótáról szól. **Főbb madártani művei:** B. Gy. (1951): Szalakóta fészkek épületekben. *Aquila* **55–58,** p. 248; B. Gy. (1958): Adatok a szalakóta táplálkozásához. *Aquila* **65,** p. 290.

Czájlik Péter (Budapest, 1940. ápr. 24. – Budapest, 2014. okt. 10.): erdész *(Eörsi, 1994; Standovár, 2014)*.

1954-től a soproni erdésztechnikumba járt. Az 1956-os forradalom idején nemzetőr volt. A felkelés leverését követően novemberben Ausztriába menekült, de többször hazatért másokat kimenekíteni, míg 1957. január 26-án elfogták, majd 12 év börtönbüntetésre ítélték. 1963. április 3-án amnesztiát kapott, és az Erdészeti Tudományos Intézet mátrafüredi kísérleti telepén kezdett dolgozni. Ugyanebben az évben megnősült, majd később két lánya (Márta és Mária) született. 1966-ban koholt vádak következtében elvesztette az állását, és néhány évig alkalmi munkákból élt. 1968-ban a soproni Erdészeti Egyetem levelező hallgatója lett. 1974-ben részt vett a Vásárhelyi István Természetvédelmi Kör megalapításában. 1975-től az Erdészeti Értékesítő Elosztó és Kereskedelmi Rt. minőségellenőre volt. 1990-től vállalkozóként tevékenykedett. Az *Aquila* 2, a *Madártani Tájékoztató*, a *Folia historico-naturalia Musei Matraensis*, az *Acta biologica Debrecina* egy-egy madártani írását közölte. Fő kutatási témája a császármadár biológiája volt. Több további közleménye jelent meg a

természetvédelem, gerinces zoológia, illetve az erdőrezervátumok témájában. Számos középiskolai tanulóval szerettette meg a természetet az általa szervezett táborokban, rendezvényeken. **Elismerések:** a Vásárhelyi István Kör elnöke, a Magyar Erdőrezervátum Alapítvány kuratóriumi tagja. **Főbb madártani művei:** C. P. (1981): Etológiai vizsgálatok mátrai császármadár- *(Tetrastes bonasia)* populációkon. *Aquila* **88,** p. 31–60; C., P. (1982): Die Verbreitung des Haselhuhns (*Tetrastes bonasia* L.) aufgrund der Zusammenhänge zwischen zirkannualen Lebenstätigkeiten und klimatischen Faktoren. *Acta Biologica Debrecina* **18,** p. 149–188; C. P. & Harmos K. (1999): Etológiai és ökológiai vizsgálatok a fehérhátú fakopáncs *(Dendrocopos leucotos)* állományán két mátrai erdőrezervátumban. *Aquila* **105–106**, p 97–114.

Edelényi Béla (Sopronlövő, 1917. jún. 11. – Debrecen, 1988. máj. 25.): parazitológius *(Murai & Palotás, 1989; Gubányi, 2002; Marton, 2002; Kozák, 2013).*

Gyékényesen, Bükkösön és Sopronban járt elemi iskolába, majd a soproni evangélikus líceumba járt. 1935-ben érettségizett. A szegedi Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán 1940-ben biológia–földrajz szakos polgári iskolai tanári, 1942-ben tanítóképző intézeti oklevelet szerzett. 1941–1943-ban fizetés nélküli gyakornok volt a szegedi tudományegyetem állattani intézetében. 1943-ban ugyanott doktorált a Szeged környéki békák belső élősködőiről készült dolgozatával. 1942-től a lévai állami tanítóképző intézet helyettes tanára, 1944-től rendes tanára volt. Közben 1942–1943-ban, majd 1944-ben katonai szolgálatot teljesített századosi rendfokozatban. 1944-ben hadifogságba esett, ahonnét 1945-ben megszökött. 1945. dec. 11-én összeházasodott *zádorfalvi Deme Irén*nel. 1945-től a debreceni Református Dóczi Lajos Leánynevelő Intézet Tanítóképző Intézetében, majd 1950–1956-ban a jászberényi Állami Tanítóképző Intézetben intézeti tanárként dolgozott. Az egri Pedagógiai Főiskola földrajz tanszékén adjunktus (1956-tól), tanszékvezető főiskolai docens (1960–1963), a Debreceni Agrártudományi Főiskola növény- és állattani tanszékén, illetve állattani tanszékén főiskolai (később egyetemi) docens (1963-tól), majd tanszékvezető (1964-től) volt. 1980-ban vonult nyugdíjba. 1956–1957-ben a Jászberényi Városi Tanács tagja volt. 1971-ben a biológia tudományok kandidátusa fokozatot szerzett. Elsősorban a gerincesek endoparazitáit (mételyek, galandférgek, fonálférgek) kutatta. Kedvenc pihenőhelyén, Szentendrén temették el. Madártani vonatkozású közleményei a madarak belső élősködőiről jelentek meg több részben az *Egri Pedagógiai Főiskola,* a *Debreceni Agrártudományi Főiskola,* illetve az *Állattani Közlemények* köteteiben. **Főbb madártani művei:** E. B. (1962–65): A hazai madarak belső élősködő férgei. *Az Egri Pedagógiai Főiskola Füzetei* **271**/8/, p. 533–560; *Állattani Közlemények* (1962) **51,** p. 31–48; *Debreceni Agrártudományi Főiskola Évkönyve* (1964) **10,** p. 173–188; (1965) **11,** p. 283–295.

Fatio, Viktor de Beaumont (Genf, 1838. nov. 28. – 1906. márc. 19.): ornitológus *(D., 1906; M. O. K., 1906; Balmer, 2004; Gebhardt, 2006).*

Vadász édesapja révén érdeklődése hamar az állatvilág irányába fordult. Középfokú tanulmányait szülővárosában folytatta, ezt követően Zürichben, Berlinben és Lipcsében folytatott állattani tanulmányokat. 1860-ban doktorált Lipcsében „A levegő szerepe a madártestben" című disszertációval. Katonai szolgálatát követően, 1861 őszén súlyos tífuszfertőzésen esett át, és jelentős emlékezetkiesést szenvedett, így tanulmányait újra kellett kezdenie, ezért 1862-ben Párizsba utazott, ahol a természettudományi múzeumban *Henri Milne-*

Edwards mellett zoológiai ismereteit bővítette. Hazatérését követően Svájc gerincesfaunáját tanulmányozta a továbbiakban, ennek eredményei a „La Faune des Vertebrés de la Suisse"című hétkötetes kézikönyvében jelentek meg 1869–1904 között. Francia anyanyelve mellett németül, angolul és olaszul is beszélt, melynek segítségével más országok ornitológusaival is rendszeresen tartotta a kapcsolatot. 1865-ben összeházasodott *Anne Germaine Turrettini*vel. Apjától örökölt madárgyűjteményét még életében a genfi természettudományi múzeumnak ajándékozta. Saját gyűjteményét végrendeletében ugyancsak a múzeumra hagyta. A Budapesten 1891-ben megrendezett 2. nemzetközi ornitológiai kongresszus társelnöke volt. Az *Aquilá*ban megjelent két közleménye a párizsi nemzetközi ornitológiai kongresszus ismertetéséről, illetve egy svájci füstifecske-adattal kapcsolatos megjegyzéséről szólt. **Elismerések:** a 2. nemzetközi ornitológiai kongresszus társelnöke (1891); Schweizerische Ormithologische Gesellschaft elnöke; a Madártani Intézet tiszteletbeli tagja (1894). **Főbb magyar vonatkozású madártani művei:** F., V. (1901): A III. nemzetközi ornithológiai congresszus Párizsban. Der III. internationale Ornithologische Congress in Paris. *Aquila* **8,** p. 187–190.

Gere Géza (Budapest, 1927– Budapest, 2013. máj. 10.): biológus, egyetemi tanár *(Anon. 2013)*.

A budapesti tudományegyetem bölcsészettudományi karára járt. 1950-től 1997-es nyugdíjazásáig a budapesti tudományegyetem Állatrendszertani és Ökológiai tanszékének munkatársa volt. A rovarfaunisztikán belül a lepkék faunisztikai vizsgálata a Kis-Balaton térségében és meleg égövi területeken, a produkcióbiológián belül pedig egyes ízeltlábúak és gerincesek produktivitásának, anyag- és energiaforgalmának vizsgálata volt a szűkebb kutatási területe. Foglalkoztatta a vízi ízeltlábúak és a madarak vízminőségre gyakorolt hatása is. 1960-ban kandidátusi fokozatot szerzett „Tanulmányok az erdőtalajok produkciósbiológiájáról" című disszertációjával. 1961-től adjunktus, 1967-től egyetemi docens, 1988. júl. 1-től egyetemi tanár volt. 1981-ben a biológia tudományok doktora fokozatot szerzett „Szárazföldi ízeltlábúak és gerincesek produktivitásának alaptípusai" című munkájával. A hazai díszmadártenyésztés terén is igen aktív volt, elsőként tenyésztett muskátpintyet Magyarországon. Sírja a Farkasréti temetőben található. **Elismerések:** Szent-Györgyi Albert-díj (1998); Gorka-díj (1998); a Siroki Zoltán Alapítvány elnöke; Siroki-díj (2002); Magyar Biológiai Társaság tiszteletbeli tagja (2002); az MTA Hidrobiológiai, illetve Zoológiai Bizottság tagja (2009). Huszonöt madártani vonatkozású cikke különböző hazai és külföldi szakfolyóiratokban jelent meg. **Főbb művei:** G. G. (1971): A szomjazást tűrő állatokról. *Állattani Közlemények* **58,** p. 167–170; G. G. & Andrikovics, S. (1992). Effects of waterfowl on water quality. *Hydrobiologia* **243**(1), 445–448; G. G. & Andrikovics, S. (1994). Feeding of ducks and their effects on water quality. In Aquatic Birds in the Trophic Web of Lakes. Springer, Dordrecht, p. 157–161; Juhász J. & G. G. (2001): Feeding parameters of young Mallards *(Anas platyrhynchos)* and their effects on water quality of Lake Kis-Balaton, Hungary. *Opuscula Zoologica Instituti Zoosystematici et Oecologici Universitatis Budapestiensis* **33**(1), p. 61–66.

Glaszner, Karl (Holics, 1857. okt. 21. – Lárnaka, 1926): fényképész *(Marankou, 1998)*.

Apja udvari orvos volt. A berlini egyetemen folytatott rovartani és ornitológiai tanulmányokat, később katonatisztként szolgált a 72. császári és királyi Dormus-gyalogezrednél.

Ezt követően a berlini múzeumnál vállalt munkát. 1882-ben cseh származású feleségével, *Aloisia Meisner*rel Ciprusra utazott, és Limassolban telepedett le. Eleinte állatgyűjtéssel foglalkozott, majd fotóstúdiót nyitott. Az állatpreparálást is kitanulta. 1897-ben Lárnakába költözött, és *Leopold* nevű fiával új fényképészeti műtermet nyitottak. A Magyar Nemzeti Múzeum és a berlini múzeum számára rendszeresen küldött rovartani és madártani anyagot Ciprusról, melyből *Madarász Gyula* az *Otus cyprius,* a *Garrulus glandarius glaszneri,* valamint a *Loxia curvirostra guillemardi* alakokat írta le.

Kalabér László (Kézdimartonfalva [Mărtineni], 1937. február 13. – Szászrégen, 2008. július 31.): segédgyógyszerész, ornitológus *(Kalabér, 1997; Dávid, 2006; Anon. 2008).*

1954-ben érettségizett a brassói római katolikus fiú-főgimnáziumban, majd 1957-ben a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen segédgyógyszerészi oklevelet szerzett. Ekkor a szászrégeni kórházi gyógyszertár alkalmazottjaként helyezkedett el. 1965-től foglalkozott madártannal, mely iránt *Kohl István* erdélyi ornitológussal történt találkozása hívta fel a figyelmét, és melynek részét képezte 1969–1972 között egy tojásgyűjtemény felállítása is. Ennek során kapcsolatba lépett *Németh Márton* és *Wolfgang Makatsch* neves tojásgyűjtőkkel is. Európa számos országát bejárta, szerteágazó szakmai kapcsolatot alakítva ki külföldi ornitológusokkal. Rendszeres résztvevője volt hazai és nemzetközi tudományos rendezvényeknek, így részt vett az 1978-as berlini, 1986-os ottawai, 1990-es christchurchi és 1994-es bécsi nemzetközi ornitológiai kongresszuson és az ICBP 1982-es Tesszalonikiben rendezett ragadozómadár-világkonferenciáján is. Dolgozatai román, magyar, francia és angol nyelven jelentek meg. Önéletrajzi tárgyú könyve (Kézdimartonfalvától Új-Zélandig a madarak nyomában) 1997-ben jelent meg. Ismeretterjesztő írások mellett az *Aluta,* az *Állattani Közlemények* és a *Parasitologia Hungarica* egy-egy írását közölte. **Főbb madártani művei:** K. L. (1977): Adalékok a pusztai ölyv (*Buteo rufinus* Cretzsm. 1827) előfordulásához Romániában, *Aluta* 1977 (1), p. 295–298; K. L. (1979): Adatok a vízirigó (*Cinclus cinclus* L., 1748) biológiájához. *Állattani Közlemények* **66,** p. 93–101; Rékási, J. & K., L. (1994) Notes on the louse fauna of Capercaillie (*Tetrao urogallus* L.) from the Kelemen Alps, Romania. *Parasitologica Hungarica* **27,** p. 87.

Koronky István (Torockó, 1930 – Sárospatak, 1992. szept. 19.): erdőmérnök *(Anon., 1992).*

Általános iskoláit Nagybányán, középiskolai tanulmányait Budapesten végezte. 1954-ben Sopronban végzett erdőmérnökként. Sárospatakon kezdett dolgozni. Rövidesen erdészetvezető lett a sárospataki erdészetnél, majd a Zemplénhegységi Állami Erdőgazdaság vadászati felügyelője lett. Az 1960-as évek elején erdészetet tanított a gimnazistáknak. 1970-től erdőfelügyelő volt. 1971-ben a Borsod megyei Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság vadászati csoportvezetője volt. Az *Aquilá*ban egy önálló közleménye jelent meg. További adatokkal, illetve rövid ideig madárgyűrűzéssel is segítette a Madártani Intézet munkáját. **Elismerések:** a Zempléni Hubertusz Vadásztársaság elnöke (1982). **Főbb madártani művei:** K. I. (1955): Rendkívüli téli vendégek Sopron vidékén. *Aquila* **59–62,** p. 378; K. I. (1976): Zempléni-hegység természetvédelme. Szakdolgozat. Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Kar, Talajtani Tanszék. Gödöllő, kézirat.

Magyar Levente (Nemesszalók, 1926. okt. 11. – Szeged/?/, 2018. tavasz): főiskolai docens *(Bereczki et al., 1998; Kasza F., in litt.).*

1948-tól a szegedi tudományegyetemen folytatott tanulmányokat, ahol 1952-ben biológia–földrajz szakos tanári diplomát szerzett. 1952-ben a dombóvári gimnáziumban lett tanár. 1967-ben egyetemi doktori címet szerzett. 1963–1982-ben a szegedi egyetem biológia tanszékén oktatott. 1979–1986 között főiskolai docens volt a szegedi egyetem tanárképző főiskolai karán. A TIT Csongrád megyei Szervezete keretében működő madártani szakkör alapító tagja volt *Beretzk Péter, Hadnagy Béla, Marián Miklós, Puskás Lajos* és mások mellett. Később az MME Szegeden működő helyi csoportjában is vezető tisztséget töltött be. Madártani közleményei a *Puszta* (8), *A Szegedi Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei* (6), illetve a *Tiscia* (1) számaiban jelentek meg. **Elismerések:** Magyar felsőoktatásért emlékplakett (2001). **Főbb madártani művei:** M. L. (1973): Az ásotthalmi „Emlékerdő" madárvilágáról. *Puszta* **4,** p. 4–6; M. L. (1973): A csóka és a seregély táplálkozási és fészkelési viszonyainak megfigyelései az Ásotthalmi „Emlékerdő"-ben. *A Szegedi Tanárképző Főiskola tudományos közleményei* 1973 (2. rész), p. 51–61; M. L. (1977): A házi veréb *(Passer domesticus)* urbanizálódásának ökológiai problémái Szegeden. *A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola tudományos közleményei* 1977 (2. rész), p. 75–84; M. L. (1982): Feeding ecological investigations in the district of the nature conservation-area Mártély-Körtvélyes. *Tiscia* **17,** p. 199–206.

Mátyus István (1765-től *kibédi ~;* Kibéd, 1725 – Marosvásárhely, 1802. szept. 6.): orvos. *(Szinnyei, 1902; Spielmann, 1986; Máttyus, s. a.; Marton, 2003).*

A marosvásárhelyi református kollégiumban végezte középiskolai tanulmányait. 1754. okt. 10-től az utrechti egyetemre járt, ahol 1756-ban orvosdoktori oklevelet szerzett. Göttingenben, Marburgban és Bécsben szerzett orvosi gyakorlatot, majd 1757-ben Marosvásárhelyen telepedett le gyakorló orvosként. Rövidesen Marosszék és Küküllő vármegye főorvosa és táblabírája lett. 1765. április 18-án nemesi oklevelet kapott. 1773-ban feleségül vette *Basa Máriát*. Az egészségügyi ismeretterjesztés egyik első hazai úttörője volt. Vagyonát Marosvásárhely városára, nyomdáját és 1326 kötetből álló könyvtárát a marosvásárhelyi kollégiumra hagyta. Először 1762–1766-ban, majd bővített kiadásban 1787–1793-ban megjelent, táplálkozástudományról szóló háromkötetes könyvében részletesen ismertette a madarakat is. **Elismerések:** főkormányszéki és udvari dicséret (az 1770-ben Kakasdon kitört pestisjárvány elfojtásáért). **Főbb madártani vonatkozású művei:** M. I. (1787–1793): Ó, és új Diatetica, azaz az életnek, és egészségnek fentartására, és gyámolgatására Istentől adattatott természeti eszközöknek előszámlálása, mellyben a maga elébbi Diaeteticájának első darabját bővebben kimagyarázta, s egyszersmind a természetnek szentséges helyeire is maga feleinek sok helyeken a jeget megtörte, ugy hogy ennyi részben e munka Természet Historiája gyanánt szolgálhasson. Posony.

Méhes Sámuel (Kolozsvár, 1785. jan. 30. – Kolozsvár, 1852. márc. 29.): főiskolai tanár *(Szinnyei, 1902; Benda, 1975; Marton, 2003).*

A kolozsvári református főiskolán jogot és teológiát, 1806–1807-ben Bécsben orvostudományt, majd 1807–1808-ban Heidelbergben természettudományt tanult. Doktori munkáját az állatok, köztük a madarak légzéséről írta. 1809–1845-ben a kolozsvári főiskolán a mennyiségtan és természetrajz tanára volt. 1843-ban a kolozsvári református egyház gondnokának választották. 1834–1848-ban Erdélyben, majd 1848–1849-ben a magyar országgyűlésben Kolozsvár országgyűlési képviselője volt. 1832–1848-ban az *Erdélyi Híradó,*

1832–1844-ben a *Nemzeti Társalkodó* szerkesztője, 1834–1848-ban a pozsonyi *Vasárnapi Újság* kiadója volt. 1845-ben nyugdíjba vonult. Sírja a házsongárdi temetőben található. Doktori disszertációját követően egyéb madártani tevékenysége nem ismert. **Elismerések:** az MTA levelező tagja (1836). **Madártani műve:** M., S. (1810): De respiratione animalium commentatio. In concertatione civium Academiae Heidelbergensis 22. novembris 1808. praemio a m. Badarum constituto a medicorum ordine ornata. Heidelbergae.

Mikula Szigfridné szül. Ötvös Magdolna (Nagykanizsa, 1903. jún. 9 – Budapest, 1988. ápr. 20. k.): újságíró, adminisztrátor *(Anon, 2014; Keve 2019)*.

Nagykanizsán végezte alapfokú tanulmányait. 1920-ban újságíró-gyakornok lett, 1922–1939-ben, illetve 1946–48-ban különböző Zala megyei lapoknál (Zala, Sümeg, Zalaszentgrót) dolgozott újságíróként, illetve szerkesztőként. Újságcikkei mellett verseket is publikált. Írásait MÖM szignó alatt közölte. 1923. jan. 25-én Nagykanizsán összeházasodott *dr. Mikula Szigfrid* szolgabíróval. 1927-ig Sümegen, 1927–1949-ben Zalaegerszegen éltek. 1949-ben férjével Budapestre költözött, ahol különböző vállalatoknál könyvelőként, illetve ellenőrként dolgozott. A Madártani Intézet adminisztrátoraként vonult nyugdíjba.

Munteanu, Dan (Kolozsvár, 1937. jún. 2. – 2017. febr. 25.): ornitológus *(Rákosy, 2018)*.

Édesapja egyetemi docens gyermekgyógyász, édesanyja színész volt. Középiskolai tanulmányait az Emil Racoviță Főgimnáziumban végezte. A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem természettudományi karán szerzett diplomát. Első munkahelyén, a pongráci (Pângărați) „Stejarul" biológiai kutatóközpontban gyakornok volt, majd 1965-től egy madártani témával a bukaresti egyetemen volt doktorandusz. 1969-ben doktorált. Ekkor előző munkahelyén kinevezték igazgatónak. 1973-tól a kolozsvári biológiai kutatóintézetben dolgozott, ahol az évek során tudományos főmunkatárssá léptették elő. Feleségétől, *Monica Copreantól* egy fia és egy lánya született. A román madártani egyesület alapító tagja volt 1990-ben. Egész életén át a romániai madárvilágot kutatta, több mint száz tudományos közleményt és ismeretterjesztő cikket publikált a madarak faunisztikája, rendszertana, ökológiája, elterjedése témakörében. Kiterjedt kapcsolatot ápolt hazai és külföldi ornitológusokkal. Az *Aquilá*ban két, a *Vertebrata Hungarica*, a *Tiscia*, illetve a *Crisicum* számaiban egy-egy magyar nyelvű dolgozata jelent meg. **Elismerések:** Emil Racovita-díj (Román Tudományos Akadémia, 1978); a Román Tudományos Akadémia levelező tagja (1999); Kolozsvár tiszteletbeli polgára (2009). **Főbb magyar nyelvű madártani művei:** Filipascu, A., M, D. & Filipascu, S. (1965): A kolozsvári "Állattani Múzeum" madárgyűjteménye. *Vertebrata Hungarica* **7**(1–2), p. 25–27; M., D. (1963): A füstös cinege Kolozsváron (Cluj) is fészkel. *Aquila* **69–70,** p. 274; M., Dan & Filipascu, A. (1963): Ornitológiai megfigyelések Kosnán. *Aquila* **69–70,** p 277–278; M. D. (1999): Bird fauna of the reservoirs situated on the Someşul Cald Valley. *In* The Someş/Szamos River Valley. *Tiscia monograph series* **[3],** p. 333–342; M., D. (2000): A Cséfai-halastavak és a Radványi-erdő madárvilága. *Crisicum* **3,** p. 199–203.

Nagy Emil (Kötcse, 1930. máj. 1. – Budapest /?/, 2016. jan. 11.): egyetemi tanár *(Anon., 2016)*.

Középiskolai tanulmányait az aszódi gimnáziumban végezte, ahol 1948-ban érettségi

vizsgát tett. 1952-ben egyetemi diplomát szerzett a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Állattenyésztési Karán. 1952-től a Szilvásváradi Törzsállat-tenyésztő Állami Gazdaságban főállattenyésztőként dolgozott. 1953. szeptember 1-jétől a GATE Állattani Tanszéken tanársegéd, 1960-tól adjunktus, 1969-től docens, 1977-től egyetemi tanár volt. 1958-ban okleveles mezőgazdasági tanári képesítést szerzett, 1961-ben egyetemi doktori címet, 1966-ban kandidátusi fokozatot, 1985-ben a mezőgazdaság-tudományok doktora fokozatot szerzett. A Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra. A fogoly és a fácán ökológiájával, mesterséges szaporításával kapcsolatban számos dolgozata jelent meg. Madártani tárgyú cikkeit a *Vadbiológia* (3), *Az Agrártudományi Egyetem Közleményei* (2), illetve az *Erdészeti Kutatások* (2) számaiban közölte. **Elismerések:** a Gödöllői Agrártudományi Egyetem tudományos dékánhelyettese (1975–1977); dékánja (1977–1980), oktatási rektorhelyettese (1981–1984); a Mezőgazdaságtudományi Kar dékánja (1985–1990). **Főbb madártani művei:** N. E. (1966): Fogoly tenyésztési kísérletek zárttéri viszonyok mellett. *Agrártudományi Egyetem Közleményei* (Gödöllő), p. 13–21; N. E. (1967): A fogoly zárttéri tenyésztése. *Erdészeti Kutatások* **28,** p. 315–322; N. E. (1968): A fácán és fogoly szerepe a biológiai növényvédelemben. *Az Agrártudományi Egyetem Közleményei* 1968, p. 31–38.

Nagy Lajos (Békés, 1923. márc. 27. – Debrecen /?/, 2012. jún. 10.): erdészeti és vadászati felügyelő *(Almássi, 2012).*

Érettségi vizsgája után, 1942-ben besorozták és a keleti frontra vezényelték. A második világháborút követően jogi diplomát szerzett. 1952-től Békés megye erdészeti és vadászati felügyelője, 1969-től a MAVOSZ Békés megyei függetlenített megyei vadászati főelőadója volt. 1972-től nyugdíjazásáig a MAVOSZ hencidai vadgazdaságát vezette. Nyugdíjas éveit Debrecenben élte le. Egy cikke és – *Fodor Tamás* és *Sterbetz István* társszerzőjeként – egy könyve jelent meg a magyarországi túzokállományról. **Elismerések:** az Erdészet Kiváló Dolgozója (1964); Nimród Vadászérem (1970); Országos Magyar Vadászkamara aranyérme (2007). **Főbb művei:** N. L. (1968): A magyarországi túzokállomány helyzete és jövője. A II. Magyar Vadász Napok előadásai. Budapest, 1967. október 26–27–28. Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Budapesti Szervezete, p 254–264; Fodor T., N. L. & Sterbetz I. (1971): A túzok. Mezőgazdasági Kiadó, 156 p.

Parrot, Carl Philip August (Castell, 1867. febr. 1. – München, 1928. jan. 11.): nőgyógyász, ornitológus *(C. E. H., 1911; H. O., 1911; Schnorr von Carolsfeld, 1911; Gebhardt, 2006).*

Középiskolai tanulmányait a würzburgi gimnáziumban kezdte meg, majd szüleivel 1884-ben Münchenbe költözött, és az ottani gimnáziumban érettségizett. Münchenben, Berlinben és Bécsben nőgyógyászatot hallgatott. 1892-ben saját nőgyógyászati rendelőt nyitott Münchenben. 1893-ban doktorált a madarak szívének méretviszonyairól írt dolgozatával. Asztmája miatt fel kellett hagynia az orvoslással és tudományos munkatársként a müncheni állami állattani gyűjteményben kezdett dolgozni. Az *Ornithologische Verein München* egyik alapítója volt 1897-ben – ennek szervezése során tapasztalatgyűjtés céljából *Gustav Hirsch* festőművésszel együtt *Herman Ottót* is felkereste Budapesten –, és annak vezetésében haláláig részt vett. A rendszertan és az ornitogeográfia volt érdeklődésének a középpontjában, de a madárgyűrűzés és a madárvédelem is érdekelte. Egy sebészeti beavatkozás következtében fellépett komplikációban hunyt el. Járt Franciaországban, Angliá-

ban, Görögországban, Boszniában, Hercegovinában, Egyiptomban, Korzikán. Magyarországra is többször eljutott: 1904 szeptemberében a Velencei-tavat kereste fel, melyről közleményben is beszámolt. Két madáralfaj tudományos neve és egy müncheni utcanév is megemlékezik róla. Ő egy madárfajt és hét -alfajt írt le. **Elismerések:** a Madártani Intézet tiszteletbeli tagja (1899). **Magyar vonatkozású madártani műve:** P., C. (1905): Zur ungarischen Avifauna. *Ornithologische Monatsschrift* **24,** p. 33–37.

Rochel, Anton (Neunkirchen /Niederösterreich/, 1770. jún. 18. – Graz, 1847. máj. 12.): orvos, botanikus *(Gombocz, 1936; Schenk, 1918; Szolláth, 2002; Marton, 2004).*

A kuttenbergi jezsuita iskolában tanult. 1785. szeptemberben sebésztanonc lett, majd 1788-ban az osztrák seregnél szolgált. A háborút követően Bécsben folytatott sebészeti tanulmányokat, és 1792-ben sebészi, 1798-ban szülészmesteri diplomát is szerzett. 1792-ben sebészként szolgált az osztrák hadseregben, de rövidesen hadifogságba került. Szabadulását követően egy ideig Franciaországban, Belgiumban és Hollandiában élt. 1798-ban visszatért Ausztriába. 1800-ig gyakorló orvos volt Morvaországban, majd 1800-tól öt éven át a Nyitra megyei Veszelén *báró Mednyánszky Alajos,* majd kis megszakítással a Trencsén vármegyei Lednicrónán *gróf Aspremon János* udvari orvosa volt. Rövid ideig Rakovecben is praktizált. 1820. augusztustól a pesti egyetemi botanikus kert főkertésze lett. 1840. március 10-én nyugalomba vonult és 1841-ben Grazba költözött. Tudományos munkássága elsősorban a botanika terén volt jelentős, de madártani téren is emlékezetes a munkássága, mivel a Kárpátok északnyugati részéről írt könyvének madártani része tekinthető az első magyarországi, lokális madárfaunát összefoglaló tanulmánynak. Beszélt magyarul, németül, latinul és franciául is. **Madártani művei:** R., A. (1821): Naturhistorische Miscellen über den nordwestlichen Karpath in Oberungarn. Magánkiadás, Pest, p. 117–159.

Sági Károly Jenő (Fonó, 1919. júl. 7. – Veszprém, 1997. jan. 26.): régész, történész, múzeumigazgató *(Uzsoki, 1989; Törőcsik, 1990; Bakay, 1997; Cséby, 1997; Matyikó, 1998; Németh, 1998; Kópházi & Németh, 2002; Marton, 2004).*

Szüleivel néhány éves korában Balatonőszödre, majd Balatonakaliba költöztek. 1929-től a veszprémi piarista gimnáziumba járt, ahol 1937-ben érettségi vizsgát tett. 1937-től régészetet tanult a budapesti tudományegyetemen. 1941-től a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Osztályán volt gyakornok. 1943-ban a Múzeumok és Könyvtárak Országos Felügyelőségénél dolgozott. 1943 őszén besorozták, és Kézdivásárhelyen, majd hadapród őrmesterként Jutason szolgált. 1944-ben, súlyos sebesülését követő betegszabadsága alatt megszerezte doktori fokozatát. Berlinbe, majd Poznańba vezényelték alakulatával, majd 1945. febr. 5-én szovjet hadifogságba került és egy Leningrád környéki fogolytáborba vitték, ahol fogolytársai körében néprajzi gyűjtéseket is végzett. A hadifogságból 1947 júliusában tért vissza, hogy tovább folytassa munkáját munkahelyén (melyet időközben átneveztek a Közgyűjtemények Országos Felügyelőségére, 1949 végétől Múzeumok és Műemlékek Országos Központjára). 1948-ban ideiglenesen a Balatoni Múzeum igazgatói feladatait is ellátta. 1954 őszén Keszthelyen telepedett le, ettől az évtől a keszthelyi Balatoni Múzeum munkatársa, majd 1955-től 1979-es nyugdíjazásáig igazgatója volt. 1980-ban Tapolcán megszervezte a Pedagógiai Gyűjteményt, ami rövidesen Városi Múzeummá alakult. Szakértőként régészeti feltárásokat irányított, tanácsadóként dolgozott. 1993-tól a *Hévíz* c. folyóirat munkatársaként tevékenykedett. 1996-ban családjával Veszprémbe költözött, itt élt

haláláig. Néprajzi és természettudományi kérdésekkel is foglalkozott. Szűkebb környezetének madárvilágát *Keve András* társszerzőjeként, illetve a régió két híres ornitológusának az életrajzát is feldolgozta közleményekben. **Elismerések:** Keszthely Városért (1993) kitüntetés; Pro Cultura Hévíz (1994) kitüntetés; Keszthely Város Díszpolgára (1996). **Madártani vonatkozású művei:** S. K. J. (1969): Emlékezés Dr. Csörgey Tituszra. *Soproni Szemle* **23**(3), p. 272–277; Keve András & S. K. J. (1970): Keszthely és környékének madárvilága. *A Bakony természettudományi kutatásának eredményei* **7.** Veszprém, 60 p.; Keve A. & S. K. J. (1971): Emlékezés Vönöczky Schenk Jakabra (1876–1945). *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei* **10,** p. 5.

Schubert Lajos (Igló?, 1818 k. – Igló /Spišská Nová Ves/, 1889): orvos *(Hőgyes, 1896; Arányi, 1897; Anon. 1907 k.).*

1841-ben doktorált a budai tudományegyetemen a madarak természetrajzáról írt disszertációjával. 1868–1894-ben Igló város orvosa volt. 1867-től haláláig tagja volt a Szepesi Orvos-gyógyszerész Egyletnek, 1881-től pedig a Magyarországi Kárpátegyletnek. Részt vett a magyar orvosok és természetvizsgálók 1867-ben Rimaszombatban tartott 12. vándorgyűlésén. **Főbb madártani művei:** Sch. L. (1841): Physiographia avium. Buda, 18 p.

Scott, Sir Peter Markham (London, 1909. szept. 14. – Bristol, 1989. augusztus 29.): ornitológus, természetvédő, festőművész *(Scott, 1966; Swanson, 1989; Kear, 1990; Troelstra, 2016; Anon., 2019; Tatham, 2020).*

Robert Falcon Scott sarkkutató fia volt. Művészi tehetségét anyjától, *Kathleen Bruce* szobrászművésztől örökölte. Tanulmányait az Oundle Schoolban kezdte, majd a Cambridge-i Trinity College-ban 1927-től eleinte természettudományi tanulmányokat folytatott, de végül 1930-ban művészettörténetből szerzett bakkaloreátust. Három évig müncheni és londoni művészeti stúdiókban képezte magát tovább. Első kiállítása 1933-ban volt Londonban. Az 1936-os berlini olimpián bronzérmet nyert az egyszemélyes O-Jolle vitorlás hajóosztályban. A második világháború alatt a brit királyi haditengerészetnél szolgált. 1942-ben összeházasodott *Elizabeth Jane Howard* írónővel, de a pár 1951-ben elvált. 1951-ben feleségül vette kollégáját, *Philippa Talbot-Ponsonbyt*. 1945-ben Wembley-ben a Konzervatív Párt jelöltjeként 432 szavazattal maradt csak alul a választásokon. 1946-ban megalapította a Severn Wildfowl Trustot (mai nevén Wildfowl and Wetlands Trust) Slimbridge-ben, ahol fogságban történő szaporítás segítségével rövidesen sikerült a hawaii ludat megmenteni a kipusztulástól. A következő években egyre többet szerepelt a mediában a vízivad és a vizes élőhelyek védelmének szószólójaként. 1961-ben társalapítója és első alelnöke volt a WWF-nek, melynek ő tervezte a logóját is. 1961-től 1977-ig több könyvet írt és illusztrált. 1963-ban országos bajnok lett siklórepülésben. 1963–1966-ban az Aberdeen University rektora volt. Az 1966-ban készült és a következő évben rövidfilm kategóriában Oscar-díjat nyert „Wild wings" című rövidfilm forgatókönyvírója és narrátora volt. A Birminghami Egyetem kancellárja volt 1974–1983-ban. Szívroham következtében hunyt el. Róla nevezték el az antarktiszi Peter-gleccsert, valamint emlékére alapította a British Naturalists' Association – melynek hosszú ideig alelnöke volt – a Peter Scott Memorial Awardot. A két világháború közötti időszakban 1936-tól többször járt a Hortobágyon, ahol saját vadászkunyhója volt a Hortobágyi-halastavon. Itteni élményeiről egy könyvében is megemlékezett. Legutoljára 1985 novemberében járt hazánkban a magyarországi kékcsőrűréce-visszatelepítési program

alkalmából. **Elismerések:** Brit Birodalom Rendjének tagja (1942), majd parancsnoka (1953); Distinguished Service Cross (1943), Union Medal (British Ornithologists' Union, 1959); Knight Bachelor (1973); Order of the Companions of Honor (1987); Fellow of the London Zoological Society, Fellow of the Royal Society, Reza Pahlavi-díj (a környezetvédelemben szerzet kimagasló érdemeiért, 1977); az egyetem díszdoktora (University of Bath, 1976; valamint további hat angliai, skóciai és kanadai egyetemen); Duke of Edinburgh Conservation Award (1986); J. Paul Getty Wildlife Conservation Prize (1986). **Magyar vonatkozású madártani vonatkozású műve:** P. S. (1941): Wild chorus. Country Life, London.

Sey Ottó (Kapuvár, 1936. okt. 22. – Sopron, 2017. dec. 25.): parazitológus, egyetemi tanár *(Faragó, 2019)*.

1955-ben érettségizett a soproni Berzsenyi Dániel Gimnáziumban. A Pécsi Állami Pedagógiai Főiskola biológia–földrajz szakát 1959-ben kitüntetéssel végezte el. A szegedi tudományegyetemen 1963-ban ugyancsak kitüntetéssel biológia–földrajz szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1960–1961-ben a kapuvári gimnázium biológiatanára volt. 1962-ben feleségül vette Nagy Gizellát. 1963-tól a pécsi Pedagógiai Főiskola Állattani Tanszékén tanársegéd volt. *Edelényi Béla* parazitológus hatására kezdett a gerincesek élősködőivel foglalkozni. 1974-ben kandidátusi, fokozatot szerzett. 1974-től főiskolai adjunktus, 1982-től főiskolai docens volt. 1990-ben tudományok doktora fokozatot szerzett. 1988. július 1-jétől a keszthelyi Pannon Agrártudományi Egyetem Állattani Tanszékének a tanszékvezető egyetemi tanára volt. 1992–1999-ben a Kuwait University vendégprofesszora volt. Távollétében 1996-ban keszthelyi munkahelyén nyugdíjazták. 1999-ben két éven át óraadó volt a Pécsi Tudományegyetem ökológiai tanszékén. 1990–1995-ben a *Parasitologia Hungarica* szerkesztője volt. Nyugdíjas éveit először Mosonmagyaróváron, majd Sopronban töltötte. Fő kutatási területe a gerincesek féregparazitái voltak. Madártani vonatkozású közleményei a madarak élősködőiről szóltak. Sírja a kapuvári Szent Kereszt temetőben található. **Elismerések:** Munka Érdemrend ezüst fokozata (1983). **Főbb madártani vonatkozású művei:** S. O. (1964): Adatok a Hanság gerinces állatainak ismeretéhez. *Arrabona* **6,** p. 347–384; S. O. (1966): Adatok a szárcsa: *Fulica atra* L. parazita féregfaunájához. *Állattani Közlemények* **53,** p. 123–130; S. O. (1967): Adatok madaraink parazita féregfaunájához. (Angaben zur Parasitáre Würmenfauna unserer im Walde lebenden Vögel.) *Pécsi Tanárképző Főisk. Tudományos. Közleményei* **11,** p. 47–65; S. O. (1969): Galandférgek vadászati-halászati szempontból jelentős madarainkból. (Die Bandwürmer der Vögel, die für Jagd und Fischerei von Bedeutung sind.) *Állattani Közlemények* **56,** p. 121–129.

Simon Nándor (Pécs, 1892. ápr. 26. – Pécs, 1918. szept. 29.): polgári iskolai tanár *(E. V., 1918; Anon., 1918)*.

1912-ben Budapesten volt tanárjelölt. Ezt követően Heckinger István polgári magániskolájában kezdett tanítani. 1914 őszén bevonult katonának. 1915 őszétől az akkor alakult pécsi városi polgári fiúiskolában mennyiségtant tanított, állásában mint rendes tanítót 1917 februárjában véglegesítették. 1917. aug. 19-én összeházasodott *Mikosz Gizellával*. Nem sokkal fia megszületését követően a spanyolnáthajárvány áldozatául esett. A Mecsek Egyesület aktív tagja volt, a turistautak mentén felállított magyarázó táblákat ő készítette. A

pécsi dalárdában is aktív volt. Nem sokkal halála előtt jelent meg a természetjárók számára készült tojáshatározó könyve. **Főbb művei:** S. N. (1918): Tojáshatározó. Kulcs a madarak tojásainak és fészkeinek meghatározásához. Pécs, 50 p.

Simonkai Lajos (1886-ig *Simkovics ~;* Nyíregyháza, 1851. jan. 9. – Budapest, 1910. jan. 2.): botanikus *(Szinnyei, 1908; Gombocz, 1936; Kassai, 1986; Kováts, 2002; Marton, 2004; Kovács, 2011).*

Édesapja szabómester volt. A gimnázium első négy évét szülővárosában végezte, majd beiratkozott az eperjesi kollégiumba, ahol 1869-ben érettségizett. Ettől az évtől a pesti tudományegyetemre járt. 1872–1874-ben az egyetemen növénytani tanszéki asszisztens volt. 1874-ben természetrajz szakos tanári oklevelet, 1879-ben bölcseleti doktorátust szerzett. 1875-től Nagyváradon, 1880-tól Pancsován, 1881–1891-ben Mádon főreáliskolai tanár volt. 1876-ban összeházasodott *Rozvány Vilmá*val. 1891-től a budapesti VII. kerületi főreálgimnázium természetrajztanára volt. 1892-től a növényföldrajz című tárgykör habilitált magántanára volt a budapesti egyetemen. Felesége 1893-ban bekövetkezett halálát követően feleségül vette sógornőjét, *Rozvány Etelká*t. 1908-ban nyugdíjazták. Jelentős botanikai munkássága mellett madártani tárgyú munkája is megjelent Arad vármegye állatvilágáról szóló könyvében. Hatalmas, 22 ezer példányos herbáriumát a Magyar Nemzeti Múzeum vásárolta meg. Sírja a rákoskeresztúri temető 100-as parcellájában található. **Elismerések:** a pozsonyi Orvos- és Természettudományi Egyesület levelező tagja (1907); a Természettudományi Társulat választmányi tagja (1908). **Főbb madártani művei:** S. L. (1893): Aradvármegye és Arad szabad királyi város természetrajzi leírása. 3. rész. Aradmegye és Aradváros állatvilága. Monographia-bizottság, Arad, p. 7–76.

Snouckaert van Schauburg, báró René Charles Edouard George Jean (Hága, 1857. máj. 10. – Territet, Monreux, 1936. aug. 30.): jogász, ornitológus *(Brouwer, 1954; Anon, 2019).*

1880-ban jogi doktorátust szerzett a leideni egyetemen. 1882-ben ugyanitt államjogból doktorált. Az államigazgatásban dolgozott (a külügymnisztériumban, illetve városi tanácsosként). 1882-ben összeházasodott *Christina van den Berch van Heemstede*-del. Felesége 1912-ben bekövetkezett halálát követően 1920-ban feleségül vette *Neeltje Müller*t. 1908-ban megjelent Avifauna Neerlandica című könyvét *Csörgey Titusz* illusztrálta. Gazdag madárgyűjteménye az amszterdami múzeumhoz került. Az *Aquilá*ban hét közleménye jelent meg. Tavaszi adatait *Pungur Gyula* dolgozta fel egy további *Aquila*-cikkben. **Elismerések:** a Madártani Intézet levelező (1900), majd tiszteletbeli tagja (1920); a Holland Madártani Társaság elnöke (1901–1911). **Főbb madártani művei:** S. R. (1901): Ornithologiai naplóm kivonata 1899. évről. *Aquila* **8**(1–2), p. 156–164.; S. R.. (1901): *Ceryle alcyon* (L.) Európában. *Aquila* **8**(1–2), p. 194; S. R.. (1914): Czinegegyűrűzésnél szerzett tapasztalataim. *Aquila* **21**, p. 199–200.

Soóky István, *Tóth-Soóky* (Ráckeve 1876. dec. 22.– Budapest, 1941. márc. 25.) jogász, tisztviselő *(Szentmiklóssy, 1930).*

1890–1898-ban az V. kerületi Berzsenyi Főgimnáziumba járt, azonos osztályba *Gajzágó Tibor*ral (v.ö. *Magyar, 2018*), akivel 1895-ben együtt voltak önkéntesek a Madártani Intézetben. Gimnáziumi éveit követően megszakadt a kapcsolata a madártannal. 1898–

1905-ben a budapesti tudományegyetemen jogot hallgatott. 1901-től a vallás- és közoktatásügyi minisztérium állományában díjtalan, az év végétől díjas számgyakornok, 1903-tól számtiszt, 1910-től számellenőr, 1912-től számvizsgáló volt. 1917-től az egyetemi közigazgatáshoz osztották be. 1926 júniusában államtudományi doktorátusa mellé jogi doktorátust is szerzett. 1926 októberében gazdasági igazgatóvá nevezték ki a szegedi, később a budapesti tudományegyetemre. Versei és verseskötetei egyetemista korától fogva megjelentek, továbbá rendszeresen írt vezércikkeket a szegedi *Új Nemzedék* számára. 1904 májusában összeházasodott *Rausch Máriá*val; hét gyermekük született. Nem sokkal nyugállományba kerülését követően hunyt el.

Stohl Gábor (Budapest, 1919 – Budapest /?/, 1994): biológus.

1929-től a budapesti evangélikus gimnáziumba járt, ahol 1937-ben érettségizett jeles eredménnyel. Ugyanebben az évben az országos középiskolai tanulmányi versenyen természetrajzból harmadik helyezést ért el (*Udvardy Miklós* első helyezett mögött). 1937–1942-ben a budapesti tudományegyetem bölcsészettudományi karára járt. Az egyetem 2. Általános Állattani és Összehasonlító Bonctani Intézetében 1942 októberétől fizetés nélküli gyakornok, 1943 júniusától fizetés nélküli tanársegéd volt. Rövid ideig a Balatoni Limnológiai Intézetben is dolgozott. 1944-től a Természettudományi Múzeum asszisztense, majd 1948-tól múzeumőre volt; 1944–1949 között a hártyásszárnyúak gyűjteményét vezette. Vendégkutatóként dolgozott a Fővárosi Állat- és Növénykertben. 1960 körül az Agrártudományi Egyetem Állattenyésztési Tanszékére került az MTA állatgenetikai kutatócsoportjának tagjaként. 1968-ban védte meg „Az evolúció és domesztikáció hatása az üregi, illetve házinyúl szervezetére" című kandidátusi értekezését. 1970-ben a a Magyar Tudományos Akadémia Genetikai Intézetének tudományos főmunkatársa volt. 1972-ben tudományos főmunkatársként ismételten a Természettudományi Múzeum állattárában dolgozott. 1980-ban innen ment nyugdíjba, de továbbra is aktív maradt a publikálás terén. 1982–1989 között a *Vertebrata Hungarica* segédszerkesztője volt *Dely Olivér György* mellett. Szakcikkei mellett több ismeretterjesztő és középiskolai tankönyvet írt, állatregényeket és ismeretterjesztő könyveket – köztük *R. T. Peterson, G. Mountfort* és *P. A. D. Hollom* „Európa madarai" című határozókönyvét – fordított magyarra. Endokrinológiával, a háziállatok genetikájával, illetve emlőstannal foglalkozott. Az *Állattani Közlemények*ben, illetve a *Vertebrata Hungarica*ban megjelent egy-egy madártani tárgyú munkája is endokrinológiai tárgyú. **Elismerések:** Magyar Biológiai Társaság Állattani Szakosztálya titkára (1966); a Munka Érdemrend ezüst fokozata (1980). **Főbb madártani művei:** Apor L. & S. G. (1943): A galamb hyphophysisének napszakos változásai. *Állattani Közlemények* **40**(3–4), p. 177–187; S. G. (1989): Some remarks on the paired ovaries of birds (Aves). *Vertebrata Hungarica* **23,** p. 29–32.

Szabó Anikó (Debrecen, 1955. március 16. – Debrecen, 2019. nov. 19.): köztisztviselő *(Radácsi A., in litt.)*.

Debrecenben szerzett gimnáziumi érettségi bizonyítványt. A természet már fiatal korától fogva érdekelte. 1978 januárjától az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal Észak-Alföldi Felügyelőségén dolgozott, majd a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársa lett. 2016 decemberében nyugdíjazták. Munkahelyén ismerkedett meg *Fintha István*nal, akivel hosszú együttélést követően 2002-ben összeházasodtak. Férje 2006-ban

bekövetkezett halálát csak nehezen tudta feldolgozni. *Fintha István* társszerzőjeként a *Madártani Tájékoztató*ban kilenc, az *Aquilá*ban egy cikke jelent meg Debrecen és az Észak-Alföld madárvilágáról. Botanikai és malakológiai közlemények társszerzőjeként is szerepelt. **Elismerések:** miniszteri elismerő oklevél (2008, 2013). **Főbb madártani művei:** Fintha István & Sz. A. (1993): Vetési varjak *(Corvus frugilegus)* városi mozgalmai Debrecenben. *Madártani Tájékoztató* 1993. július–december, p. 15–20; Fintha István & Sz. A. (1994): A hegyi billegető *(Motacilla cinerea)* az Alföld északkeleti részén. *Aquila* **101,** p. 222–224; Fintha István & Sz. A. (1995): Debrecen város madárvilága. *Madártani Tájékoztató,* 1995. július–december, p. 9–22.

Szabó Imre (Salgótarján, 1952–2019. júl.): agrármérnök *(Szabó, 2019).*

Székesfehérvárott járt általános iskolába, majd mezőgazdasági technikumba. Mezőgazdasági mérnöki oklevelét a mosonmagyaróvári mezőgazdasági főiskolán szerezte. Fő érdeklődési területe a vadászat, illetve ezen belül a vadászattörténet volt, de madármegfigyeléssel, néprajzzal és fényképezéssel is foglalkozott. 1974-ben az MME Vértes-Mezőföldi Területi Csoportjának titkárává választották. Madártani témájú közleményei az *Aquilá*ban (8), a *Madártani Tájékoztató*ban (7) és a *Búvár*ban (1) jelentek meg. **Főbb madártani művei:** Sz. I. (1972): Örvös lúd a Velencei-tavon. *Aquila* **78–79,** p. 225; Sz. I. (1972): Fehérkarmú vércse kézre kerülése Velencén. *Aquila* **78–79,** p. 228; Sz. I. (1978): Ragadozómadár pusztulások a Vértesben. *Madártani Tájékoztató* 1978. november–december, p. 53.

Szeley-Szabó László (Marosvásárhely, 1950. szept. 14. – Székelyudvarhely, 2005. szeptember 28.): természetfotós, vállalkozó *(Kiss, 2006).*

Fiatalon jövedelmező vállalkozása volt többek között lemezlovasként, mellyel későbbi éveire megalapozta anyagi biztonságát. A későbbiekben ökotúrák szervezésével foglalkozott, és maradék idejét a természetvédelemnek szentelte. Az AVES Foundation for Wildlife & Nature Conservation in Romania alapítója, valamint az *Erdélyi Nimród* főszerkesztője volt. Természetfotóit nagyrészt az általa szerkesztett magazinban jelentette meg. Szoros kapcsolatot ápolt a magyarországi állami természetvédelem dolgozóival is. A fehérfarkú lilebíbic és néhány további madárfaj költését elsőként bizonyította Romániában. **Főbb madártani művei:** Kiss J. B. & Sz. L. (2001): A fehérfarkú lilebíbic *(Chettusia leucura)* első bizonyított költése Délkelet-Európában. *Túzok* **6**(2), p. 76–82; Kiss, J. B, Zenatello, M., Sz., L. & Marinov, M. jr. (2004): Rose-coloured Starling – *Sturnus roseus* (L.) in Dobrudja (Romania) in 2002–2003. *Scientific Annals of the Danube Delta Institute for Research and Development, Tulcea, Romania* 2003–2004, p. 32–37.

Szent-Ivány József Gyula Hubert, liptószentiványi (Budapest, 1910. nov. 3. – Adelaide, 1988. jún. 8.): múzeumőr, entomológus *(-y-s, 1970; Anon., 1988, 1996; Balázs, 1989; Korsós, 2002; Marton, 2007; Bálint & Katona, 2015).*

1928-ban kitüntetéssel érettségizett a rimaszombati magyar nyelvű gimnáziumban. 1928–1930-ban elvégezte a bécsi konzuli akadémiát. 1931-ben a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mezőgazdasági és külügyi karán kezdte meg felsőfokú tanulmányait, melynek befejezését megelőzően besorozták a csehszlovák hadseregbe. Leszerelését követően tanulmányait a budapesti tudományegyetemen folytatta természetrajz–

földrajz–vegytan szakon. 1934-ben tanári alapvizsgát, 1936-ban tanári szakvizsgát tett. 1936-ban doktorált „A kis medve-lepke (*Arctia Caja* L.) változékonysága a történelmi Magyarországon" című tanulmányával. 1936-tól gyakornok, 1939. júl. 20-tól múzeumi segédőr, 1941-től I. osztályú múzeumi segédőr, 1943-tól múzeumi őr címmel és jelleggel, 1944-től múzeumi őr, 1946. jan.-tól I. osztályú múzeumőr volt a természettudományi múzeumban a lepkék, villásfarkú rovarok, álskorpiók kurátoraként. 1939-től a lepkegyűjtemény vezetője volt. 1939-ben németországi, 1941-ben bécsi, 1942-ben római ösztöndíjas tanulmányúton vett részt. 1937–1944-ben a *Folia Entomologia Hungarica* szerkesztője volt. 1938-ban megalapította és 1934-ig szerkesztette a *Fragmenta Fauinstica Hungarica* című lapot. 1939-ben németországi tapasztalatait felhasználva közreműködött a természetvédelmi törvény állattani részének az előkészítésében. 1940. október 1-jén összeházasodott *Lakatos Géza* vezérezredes *Mária* nevű lányával. 1942. április 1-től 1943. szeptember 1-jéig a tihanyi Magyar Biológiai Kutatóintézethez rendelték szolgálattételre. 1943. júniustól a szegedi tudományegyetemen Magyarország állatföldrajza tárgykörből egyetemi magántanárrá nevezték ki. 1944. októberben behívták katonának és 1945. januárban Németországba vezényelték. A háborút követően Oldenburgban a megszálló angol és kanadai alakulatoknál munkavezető nyelvtanár volt, később mint szállodavezető dolgozott. 1950. márciustól a delmenhorsti ausztráliai kivándorlóközpont angol nyelviskolájának igazgatója volt. Júliusban Ausztráliába emigrált, ahol először tisztviselőként, illetve tolmácsként vállalt munkát. 1954-ben kinevezték a pápua-újguineai adminisztráció földművelési osztályán entomológussá, ahol 1966. júl. 1-jén történt nyugdíjba vonulásáig dolgozott. Ezt követően feleségével Adelaide Athelstone nevű városrészében telepedett le. Élete hátralevő részében a Dél-Ausztráliai Múzeum tiszteletbeli munkatársa volt. Kapcsolata szülőhazája szakmai köreivel kivándorlását követően sem szakadt meg: 1959-ben madártani tárgyú közleménye jelent meg az *Aquilá*ban, hazalátogatásakor pedig felkereste a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóságot is. Könyvtárát a Magyar Természettudományi Múzeumra hagyta. Számos cikket publikált főként az entomológia, ezen belül a lepkészet szakterületéről. Öt madártani tárgyú írása a *Mathematikai és Természettudományi Értesítő* (1), a *Fragmenta Faunistica Hungarica* (2), az *Uj Magyar Museum* (1) és az *Aquila* (1) számaiban jelent meg. **Elismerések:** Magyar Rovartani Társaság tiszteletbeli tagja (1972); Order of Australia (1985); MTA tiszteletbeli tagja (1988). **Madártani művei:** Pátkai I. & Sz. J. (1940): Madárfaunisztikai megfigyelések a pótharaszti pusztában (Pestmegye). *Mathematikai és Természettudományi Értesítő* **59**(1), p. 330–349; Sz. J. (1943): Avifaunistiche Beobachtungen im nördlichen Teil des Komitates Borsod. *Fragmenta Faunistica Hungarica* **6**(4), p. 141–151; Sz. J. (1943): Die Orientalische Lachtaube in der südlichen Bácska. *Fragmenta Faunistica Hungarica* **6**(3), p. 112–113; Sz. J. (1944): Madártani megfigyeléseim a Bódva mentén. *Uj Magyar Museum* **4**(2), p. 244–255; Sz. J. (1959): A házi veréb újabb behurcolása Ausztráliába. The house sparrow being shipped to Australia. *Aquila* **66**, p. 300, 324–325.

Szűts Andor Ferenc Pál Imre, baracskai (Székesfehérvár, 1884. febr. 14. – Győr, 1943. aug. 14.): zoológus, orvos *(Lukács, 1984; Anon., 1914; Zonda, 2018)*.

A Madártani Intézetben 1901. októbertől önkéntes munkaerő, majd gyakornok volt, ahonnan 1903. május végén lépett ki egyetemi tanulmányai végett. 1901–1906 között a

budapesti tudományegyetemre járt, ahol középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1906. januárban „Adatok a földi giliszta kiválasztó szerveinek alak- és élettanához" című dolgozatával doktorált. 1907-ben a nápolyi Stazione Zoologica vendégkutatója volt. 1912. máj. 9-én összeházasodott *Ajtai-Kovách Ilonká*val. A budapesti tudományegyetemen az 1904/05. tanévben állattanból előadó volt, az 1913/14. és 1914/15. tanévben a zoologiai és komparativ-anatómiai intézet és múzeum megbízott tanársegéde volt. 1914-ben részt vett a 2. magyar adriai tengerkutató expedíción. Az első világháború során tartalékos főhadnagyként a 16. tábori vadászzászlóaljnál szolgált. 1918-ban szolgálattételre beosztott középiskolai tanárként a Magyar Nemzeti Múzeum állattárában dolgozott. 1919 novemberétől a budapesti állatorvosi főiskolán magántanár, 1922 szeptemberétől december 31-ig a budapesti tudományegyetem bonc- és kórbonctani intézetében gyakornok volt. 1923. novemberben orvosdoktori oklevelet szerzett. 1923–1925 között a budapesti munkásbiztosító pénztár X. kerületi rendelőintézetében dolgozott segédorvosként. 1924. novemberben megözvegyült. 1926. jan. 1-től a balassagyarmati Mária Valéria Kórház kórbonctan- és központi laboratóriumának főorvosa, 1936–1938 között királyi törvényszéki igazságügyi és börtönorvosa volt. 1927. szept. 3-án feleségül vette *Alkér Ilonát*. Zoológusként férgekkel, rákokkal és a lebegő állatvilággal foglalkozott. Egy-egy madártani közleménye jelent meg az *Aquilá*ban, az *Állattani Közlemények*ben, a *Természettudományi Közlöny*ben, illetve kettő *A Természet*ben. **Elismerések:** a Madártani Intézet rendes megfigyelője (1901). Bugát-díj (1912). **Főbb madártani művei:** Sz. A., ifj. (1904): Megfigyelések a verebek hasznáról és károsságáról. *Aquila* **11**, p. 376–377; Sz. A. (1921): A kitömött madarak megóvása. *Természettudományi Közlöny* **53**(775–778), p. 383; Sz. A. (1903): Az ősvilági madárfaunák áttekintése. *A Természet* **6**(14), p. 1–4; Sz. A. (1920): A bütykös lúd: *Tadorna tadorna* L. *Állattani Közlemények* **19**, p. 2.

Vajda Péter (Vanyola, 1808. jan. 20. – Szarvas, 1846. febr. 10.): költő, drámaíró, gimnáziumi tanár *(Marton, 2007)*.

Jobbágyszülők gyermeke volt. 1819-től a soproni evangélikus lícumban, 1826–1828-ban a győri királyi akadémián tanult. 1828-tól orvostudományt tanult a pesti egyetemen, melyet azonban dacból félbehagyott, mivel ártatlanul megvádolták egy utcai tüntetés megszervezésével. 1831-től kezdett publikálni „Uzdi Péter" írói álnéven. 1833–1834-ben a lipcsei egyetemen természettudományokat hallgatott. 1834-ben részt vett az *Athenaeum* szerkesztésében. Az *Aurora*, az *Emlény* és a *Hajnal* című zsebkönyvekben is publikált. 1842-től élete végéig a szarvasi gimnázium tanára volt. Tüdőgyulladásban hunyt el. Az *Athenaeum* 1840-ben több részben közölte a Tiszához tett vadászati célú kirándulásának beszámolóját. Ő gondozta *Georg Christian Raff* 1783-ban megjelent természetrajzkönyvének 1837-es második magyar kiadását, és ő fordította magyarra *Georges Cuvier* 1817-ben megjelent négykötetes zoológiai művének madártani részeket is tartalmazó első kötetét is, mely 1841-ben jelent meg (a lefordított második kötet kéziratban maradt). **Elismerések:** a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja (1837); a Magyar Természettudományi Társulat első titkára (1841–1843). **Madártani művei:** V. P.: (1840): Madarászati kirándulás a Tiszához. *Athenaeum* **4** (I. félév) I. rész: 44. sz. (máj. 31.), 695–699. hasáb, II. rész: 45. sz. (jún. 4.), 708–712. hasáb; V. P. (1841): Az állatország felosztva alkotása szerint, Cuvier báró után. Buda, 644 p.

Köszönetnyilvánítás

Megköszönöm *dr. Cél Győző, dr. Faragó Sándor* és *dr. Korsós Zoltán* észrevételeit, javaslatait az ornitológus-életrajzok körének még teljesebbé tétele kapcsán, *dr. Radácsi Andrea* közreműködését Szabó Anikó életrajzi adatainak felkutatásáért, *dr. Kovács Gábor* segítségét és hasznos észrevételeit a kézirat kapcsán. Ugyancsak hálás vagyok *Ambrus András, Czajlik Mária, Karcza Zsolt, dr. Kasza Ferenc* és *dr. Tirják László* munkámban nyújtott segítségéért.

KIVONAT— A szerző egy korábbi publikációjában összesen 455 életrajz jelent meg a magyarországi ornitológiát előmozdító személyekről. Ebben a közleményben további 32 személy életrajza olvasható. Magyarország madárvilágról szóló közleményeket megjelentető külföldi ornitológusok életrajzát is tárgyalja a dolgozat. Újabb források felkutatásának eredményeként további adatok is olvashatók néhány már korábban közzétett életrajz kapcsán.

Irodalom

Almássi K. (2012): Dr. Nagy Lajos (1923–2012). *Nimród* **100**(11), p. 54.

Anon. (1882): Szánalom. *Borsszem Jankó* (1882. dec. 3.) **15**(777), p. 4.

Anon. [1907 k.]: A „Szepesi orvos-gyógyszerész egylet" tagjainak névsora és azok egyleti működése 1867–1907. Forrás: *https://retro.kniznica.info/collect/pramene/index/assoc/HASH6dd3.dir/doc.pdf (2020.09.03.).*

Anon. (1914): A második magyar Adria-expedició. *Világ* (1914. ápr. 11.) **5**(87), p. 15.

Anon. (1918): A spanyol láz ujabb áldozatai. *Dunántúl* (1918. okt.1.) **8**(221), p. 3.

Anon. (1927): Halálozások. *Prágai Magyar Hírlap* (1927. febr. 5.) **6**(29 /1363. sz./), p. 7.

Anon. (1928): Halálozás. *Nemzeti Újság* (1928. okt. 3.) **10**(224), p. 8.

Anon. (1988): Az akadémia új tiszteleti tagjai. *Magyar Tudomány* **33/45/**, p. 469–473.

Anon. (1992): Koronky István (1930–1992). *Erdészeti Lapok* **127**(10), p. B4.

Anon. (1996): Szent-Ivány József Gyula Hubertusz. In *Szentirmai L., Iványi Szabó É. & Ráczné Mojzes K. (szerk):* Szegedi egyetemi almanach 1921–1995. Hungaria, Szeged, p. 433.

Anon. (2008): Kézdimartonfalva jeles szülöttje: Kalabér László. Háromszék 2008. júl. 31., csütörtök. Forrás: *https://www.3szek.ro/load/cikk/11518/kezdimartonfalva_jeles_szulottje:_kalaber_laszlo* (2020.08.17.)

Anon. (2013): Gyászhír. *Siroki Zoltán Alapítvány Időszaki Kiadványa* **7** (2013. július–szeptember), p. 10.

Anon. (2014): Ötvös Magdolna; Mikula Szigfridné. Forrás:*http://adatbazisok.dfmk.hu/zalaiak?p=z665* (2019.02.13.)

Anon. (2016): Gyászhír – elhunyt Nagy Emil. Forrás: *https://szie.hu/gyaszhir-elhunyt-dr-nagy-emil* (2020.05.26.).

Anon. (2019): René Charles Snouckaert van Schauburg, Wikipedia, de vrije encyclopedie. Forrás: *https://nl.wikipedia.org/w/index.php?title=Ren%C3%A9_Charles_Snouckaert_van_Schauburg&oldid=53340541* (2020.06.10.)

Anon. (2019): Ten fascinating facts about WWT founder Sir Peter Scott. Forrás: *https://www.wwt.org.uk/news/2019/12/09/ten-fascinating-facts-about-sir-peter-scott/18117* (2020.06.18.)

Arányi A. (1897): Az iglói állami tanítóképző-intézet történetének vázlata. *Magyar Tanítóképző*

12(1), p. 25–44.
Bakay K. (1997): Sági Károly (1919–1997). *Magyar Múzeumok* **87**(1), p. 63–64.
Balázs D. (1989): Búcsú Szent-Ivány Józseftől. *Földrajzi Múzeumi Tanulmányok* **6,** p. 68.
Bálint Zs. & Katona G. (2015): Az entomológus Dr. Szent-Ivány József (1910–1988) tíz éve a Magyar Nemzeti Múzeumban. *Annales Musei Historico-naturalis Hungarici* **107,** p. 51–86.
Balmer, H. (2004): Fatio, Victor. In: Historisches Lexikon der Schweiz. Forrás: *https://hls-dhs-dss.ch/de/articles/028817/2004-11-17/* (2020.06.10.).
Benda, K. (1975): Méhes, Sámuel. *In:* Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950, Band 6 (Lfg. 27). Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, p. 192.
Bereczki S., Csillik L., Apróné Laczó K. & Galgóczi A. (1998): Szegedi Tanárképző Főiskola 1873–1998. Történet–almanach. Hungaria, Szeged, 577 p.
Brouwer, G.A. (1954): Historische gegevens over onze vroegere ornithologen en over de avifauna van Nederland. Brill, Leiden, 225 p.
C. E. H. [Hellmayr, C. E.] (1911): Dr Carl Parrot. *Ibis* Ser. 9 **5,** p. 557–558.
Csébу G. (1997): Dr. Sági Károly emlékezete. *Zalai Hírlap* (1997. febr. 6.) **53**(31), p. 7.
D. [=Daut, C.] (1906): Victor Fatio †. *Der Ornithologische Beobachter* **5,** p. 49–51.
Dávid Gy. (főszerk.) (2006): Romániai magyar irodalmi lexikon. I–IV. kötet (A-R) (elektronikus kiadás). Forrás: *http://mek.oszk.hu/03600/03628/html/* (2020.08.17.).
E. V. (1918): Simon Nándor meghalt. *Pécsi Napló* (1918. okt. 1.) **27**(223), p. 3.
Eörsi L. (1994): Czájlik Péter. Forrás: *http://www.visszaemlekezesek.hu/czajlik-peter* (2020.09.17).
Faragó S. (2019): Sey Ottó élete és munkássága. *Magyar Apróvad Közlemények* **14,** p. 1–17.
Gebhardt, L. (2006): Die Ornithologen Mitteleuropas. Aula, Wiebelsheim, 403, 204, 122, 77, 24 p.
Gombocz E. (1936): A magyar botanika története. A magyar flóra kutatói. MTA, Budapest, 636 p.
Gubányi A. (2002): Edelényi Béla. In *Bodó S. & Viga Gy. (szerk.):* Magyar múzeumi arcképcsarnok. Pulszky Társaság, Budapest, p. 224–225.
H. O. [=Herman O.] (1911): Dr. Parrot Károly. *Aquila* **18,** p. 439–441.
Hőgyes E. (1896): Emlékkönyv a budapesti királyi Magyar Tudomány Egyetem orvosi karának múltjáról és jelenéről Magyarország ezredéves fennállásának ünneplése alkalmával. Athenaeum, Budapest, 1003 p.
K. K. [=Kittenberger K.] (1947): Dr. Thuróczy Tibor. *Nimród* **34**(16), p. 254.
Kalabér L. (1997): Kézdimartonfalvától Új-Zélandig a madarak nyomában. Fulgur Kiadó, Brassó, 158 p.
Kassai M. K. (1989): Simonkai (Simkovics) Lajos. In *Für L. & Pintér J. (szerk.):* Magyar agrártörténeti életrajzok. R–Zs. Magyar Mezőgazdasági Múzeum, Budapest, p. 207–209.
Kear, J. (1990): Sir Peter Scott C.H., C.B.E., D.Sc., F.R.S. (1919–1989). *Ibis* **132**(3), p. 483–484.
Keve A. (2019): A magyar madártan története: az 1945–1980 közötti időszak. *Aquila* **126,** p. 7–16.
Kir [=Királyhelgyi O.] (2009): Kiáltás...Kiáltás...Kiáltás...Kiáltás... *Új Akali Hírek* **7**(4), p. 4.
Kiss J. B. (2006): Szeley-Szabó László (1950. szeptember 14.–2005. szeptember 28.). *Udvarhelyi Híradó (Székelyudvarhely)* 2006. szept. 28.
Kópházi F.-né & Németh J. (2002): Sági Károly. In *Bodó S. & Viga Gy. (szerk.):* Magyar múzeumi arcképcsarnok. Pulszky Társaság, Budapest, p. 758–759.
Korsós Z. (2002): Szent-Ivány József Gyula Hubertusz. In *Bodó S. & Viga Gy. (szerk.):* Magyar múzeumi arcképcsarnok. Pulszky, Budapest, p. 844.
Kovács J. A. (2011): Emlékezés Simonkai Lajos botanikusra. *Művelődés* **64**(5), p. 26–31.
Kováts D. (2002): Simonkai Lajos. In *Bodó S. & Viga Gy. (szerk.):* Magyar múzeumi arcképcsarnok. Pulszky, Budapest, p. 787–788.
Kozák P. (2013): Névpont. http://www.nevpont.hu/view/10229 (2020.06.02.).
Kuun G. (1899): Társulatunk előzményei és elődjei. *A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat évkönyve* **10,** p. 105–121.

Lukács D. (1984): A székesfehérvári Adria-kutató. Száz éve született Szüts Andor. *Fejér megyei Hírlap* **40**(41), p. 13.
M. O. K. (1906): Fatio Viktor. 1839–1906. *Aquila* **13,** p. 266–267.
Magyar G. (2018): Magyarországi ornitológusok életrajzi lexikona. Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, 296 p.
Marankou, A. G. (1998): The magical world of Glaszners. Cultural Centre of the Popular Bank Group, Nicosia, 185 p.
Marton L. (főszerk.) (2002): Új magyar életrajzi lexikon. II. köt. D–Gy. Magyar Könyvklub, Budapest, p. 298.
Marton L. (főszerk.) (2003): Új magyar életrajzi lexikon. IV. köt. L–Ő. Magyar Könyvklub, Budapest, p. 599.
Marton L. (főszerk.) (2004): Új magyar életrajzi lexikon. V. köt. P–S. Magyar Könyvklub, Budapest, p. 774, 895, 1085, 1160.
Marton L. (főszerk.) (2007): Új magyar életrajzi lexikon. VI. köt. Sz–Zs. Helikon, Budapest, p. 349, 1016.
Matyikó S. J. (1998): Egy múzeumigazgató emlékére. Dr. Sági Károly. *Honismeret* **26**(1), p. 91–92.
Mátyus I. [s. a.]: Kibédi Dr. Mátyus István. Forrás: *https://pdfslide.net/documents/kibedi-dr-matyus-istvan-1725-1802-dr-mattyus-istvan.html* (2020.06.08.).
Murai É. & Palotás G. (1989): In memoriam Dr. Béla Edelényi (1917–1988). *Miscellanea Zoologica Hungarica* **5,** p. 5–7.
Németh J. (1997): Sági Károly (1919–1997). *Zalai Múzeum* **8,** p. 207–208.
Rákosy, L. (2018): Dan Munteanu, PhD, corresponding member of the Romanian Academy (2 June 1937 – 25 February 2017). *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Biologia* **63**(2), p. 5–9.
Sánta G. (2016): Fekete István – ki kicsoda. Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, Pécs, 183 p.
Schenk J. (1918): Übersicht der Geschichte der Ornithologie in Ungarn. *Aquila* **25,** p. 31–88.
Schnorr von Carolsfeld, E. (1911): Dr. Carl Parrot †. *Journal für Ornithologie* **59,** p. 245–250.
Scott, P. (1966): The eye of the wind. An autobiography (2nd ed.). Hodder & Stoughton, London.
Spielmann J. (1986): Mátyus István – az enciklopédikus. *Természet Világa* **117**(4), p. 188–189.
Standovár T. (2014): In memoriam Czájlik Péter (1940–2014). *Folia Historico-Naturalia Musei Matraensis* **38,** p. 5–7.
Swanson, G. A. (1989): In memoriam: Sir Peter Markham Scott, 1909–1989. *Auk* **107,** p. 602.
Szabó B. (2019): Szabó Imre (1952–2019). *Nimród* **107**(8), p. 57.
Szentmiklóssy G. (szerk.) (1930): Feltámadás lexikona. Budapest, p. 987.
Szinnyei J. (1902): Magyar írók élete és munkái VIII. (Löbl–Minnich). Hornyánszky, Budapest.
Szinnyei J. (1908): Magyar írók élete és munkái XII. (Saád–Steinensis). Hornyánszky, Budapest.
Szolláth Gy. (2002): Rochel, Anton. In *Bodó S. & Viga Gy. (szerk.):* Magyar múzeumi arcképcsarnok. Pulszky Társaság, Budapest, p. 746–747.
Tatham, D. (2020): Dictionary of Falklands biography including South Georgia. Scott, Sir Peter Markham 1909–1989. Forrás: *https://www.falklandsbiographies.org/biographies/421* (2020.06.28.).
Törőcsik Z. (1990): Egy tudós muzeológus: Sági Károly. *Napló* (1990. jún. 11.) **46**(135), p. 5.
Troelstra, A. S. (2016): Bibliography of natural history travel narratives. KNNV Publishing, Zeist, p. 393.
Uzsoki A. (1989): Sági Károly 70 éves. *Archaeológiai Értesítő* **116,** p. 126–127.
-y-s (1970): Akire minden náció büszke lenne. *Adelaidei Magyar Hírlap* **3**(4), p. 3–6.
Zonda T. (2018): Balassagyarmat jeles polgárai. Magánkiadás, Balassagyarmat, 258 p.

Aquila (2020), Vol. **127**, p. 43–48

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

Megfigyelések a kis lilik *(Anser erythropus)* 2019/2020-as hortobágyi teleléséről

Az utóbbi három évtizedben megritkult kis lilik hazánk vízi élőhelyein és füves területein, vetésein egyesével vagy kis számban bukkan fel a nagy lilikek vonuló vagy telelő csapataiban. Legrendszeresebb az előfordulása a Hortobágyon.

Az is közismert, hogy a Skandináviában (Norvégia) fészkelő, immár törpére zsugorodott populációja őszi és tavaszi vonulásán a Hortobágyon is több héten át tanyázik. Az általában 110-130 példányt számláló csapatot régebben már szeptember közepétől észleltük, akkor még szakaszosan kis csoportonként érkeztek a pusztai és halastavi környezetbe, a gyülekezőhelyükre.

Az utóbbi két őszön azonban egyszerűen elkerülték a Hortobágyot, sőt hazánktól keletre haladtak el görögországi telelőhelyükre. Erről az egyik példányra felszerelt nyomkövető jelei alapján szereztek tudomást a kutatók. Ugyanez a társaság viszont tavaszi vonulásán nem hagyja ki a Hortobágyot, március közepe táján vagy pár nappal később már feltűnik ez az összetartó csapat és 3-4 hétig tartózkodnak a pusztákon és a halastavakon.

Régóta ismert az a tény is, hogy ellentétben a skandináv kis lilikekkel, a hozzánk telelni érkező nagy lilikek *(Anser albifrons)* tömegeiben egyesével-kettesével, de kisebb csapatokban is akár egész télen át is tartózkodnak – más helyről származó – kis lilikek. Ezek jóval messzebbről, akár Szibéria vagy Északnyugat-Oroszország sarkkörön túli részéről érkezhetnek, telelésük pedig a nagy lilikekével azonos helyen zajlik. Közkeletű névhasználattal csak „szibériaiként" különböztetik meg őket terepi megfigyelőink a „skandinávoktól". Jelen közleményben a szibériai kis lilikeknek a legutóbbi, 2019/2020-as téli szezonban tapasztalt emelkedő számú előfordulásáról közlök néhány adatot.

Az elmúlt enyhe télen a Hortobágyon több tízezres tömegben telelő nagy lilikek táplálkozóhelyeiket pár naponta váltogatva járták a pusztát. A kis lilikek először október 27-én tűntek fel (egy pár három az évi fiatallal), másnap egy kétfiókás család is előkerült. A tél folyamán 18 különböző alkalommal láttam ebből a fajból Mátán, a Hortobágyi-halastón, Kecskésen, a Kékesen és Kungyörgyön, míg a déli puszták közül Zám, Kócs, Nagyiván és Angyalháza területén figyeltem meg. Az alkalmanként észlelt öregek és fiatalok számlálásakor derült ki, hogy több elkülönült csoportjuk időz a Hortobágyon. Néhány érdekes adat ezekből:

November 24.	Máta 13 pd. (1 juv.)
November 25.	Kungyörgy 12 pd. (10 juv.)
November 29.	Máta 15 adult
December 1.	Máta 20 adult
December 19.	Máta 31 pd. (5 juv.)

A dél-hortobágyi 2-8 példányos mennyiségeket is figyelembe véve a telelők számát 40-50-re becsültem. A pusztai legelőket jóval többet járták, mint a vetéseket.

Kovács Gábor

További érdekességek a fattyúszerkő *(Chlidonias hybrida)* társas viselkedéséről

A korábbi években már több közleményben beszámoltam a Hortobágyon fészkelő szerkők, de főként a fattyúszerkő szokatlan vagy újszerűnek tűnő viselkedéséről.

A népes telepeken költő madár fajtársaival szemben néha meglehetősen agresszív, különösen, ha egymás fészkéből fészekanyagot lopkodnak. Más esetekben viszont igen békések, mint például csoportos táplálkozás közben vagy pihenőhelyeken összegyűlve.

Az ilyen összesereglések általános formája, hogy a sekély vizek mellett vagy a lecsapolt halastómeder iszapzátonyain akár százas csapatban is órákig pihennek minden civódás nélkül, sűrűn, egymás közelében. Tavaszi vonuláskor mindhárom szerkőfaj is összeverődik az ilyen „delelő" együttesben, és akkor sincs köztük konfliktus. A Hortobágyi-halastó úgynevezett „bivalyos" tavában a kipusztult és vízbedőlt nyárfák csupasz ágain pedig a kis kárókatonák *(Microcarbo pygmeus)*, gémfajok, sirályok mellett immár három éve megszokott jelenség a szerkők „felgallyazott" csapatainak látványa is, mindenféle interspecifikus agresszió nélkül. A különlegesebb pihenőhelyeken, mint például a légvezetéken megfigyelt és szinte füzérszerű sűrűségben elhelyezkedő fattyúszerkők viszont már kevésbé tűrték a közéjük befurakodni szándékozó, később érkezett fajtársaikat *(Kovács, 2019)*.

2020 nyarán a Hortobágyon olyan szerkőpihenőket figyeltem, amilyeneket korábban még nem tapasztaltam. Június 18-án a Hortobágyi-halastó 6-os taván a kiterjedt tündérrózsa *(Nymphaea alba)* és tündérfátyol *(Nymphoides peltata)* hínármezőre épült népes szerkőkolóniát figyeltem. A fészken ülő, illetve a telep fölött röpködő sok madáron kívül tucatnyi példányuk a hínáros mély víz és a déli oldal nádszegélye határán, a víz legszélén magasan kiemelkedő, közel 3 méteres száraz, erős tavalyi nádszálakra ült fel, leginkább a nádbojt közelében. A nád már egy példány súlya alatt is ívbe hajlott, de előfordult, hogy egyetlen szálon két madár is megkapaszkodott. Harmadikat már nem bírt meg és akkor a víz felé hirtelen legörbülve mintegy rugalmasan lerázta magáról a szerkőket. Ily módon csak az egyesével nádra telepedőknek volt esélyük tartósan eltanyázni különös, szélben imbolygó pihenőjükön. Július 8-án ugyanitt járva ismét megfigyeltem 8 példányt e nádszálakon, viszont a későbbi napok, hetek során már nem észleltem rajtuk üldögélőket.

Július 20-án a Hortobágy egy másik pontján, a Malomházi-halastó 2-es taván láttam, hogy az etetőcsónak útvonalára kitűzött vékony botok egyike csaknem kidőlve, ferdén, alig félméternyire áll ki a vízből. Erre az egyébként is görbe végű, vékony botra egyszerre 6 fattyúszerkő ült olyan szorosan, hogy szárnyaik talán össze is értek. Ilyen aprócska helyre, ennyi madár közé újabb már nem is szállhatott, nem férhettek el; az időnként próbálkozókat vissza is riasztották. Legmakacsabbul egy már repülős kormosszerkő-fióka *(Chlidonias niger)* kísérletezett vele, hogy a bot legalján, a vízhez közel megkapaszkodjon, de az ott ülő fattyúszerkők acsarkodva mindannyiszor elűzték.

Irodalom

Kovács G. (2019): Halastavi teleltetők villanyvezetékén tömegesen pihenő fattyúszerkők *(Chlidonias hybrida)*. *Aquila* **126**, p. 105–106.

Kovács Gábor

1. kép. Nádszálon megpihenő fattyúszerkő
Photo 1. Whiskered Tern resting on a reed stem

2. kép. Fattyúszerkők egy halastavi jelzőbot végén
Photo 2. Whiskered Terns resting on an indicator stick used by fishermen at a fishpond

Fészekpredátorok egy örvösgalamb *(Columba palumbus)*-fészekben

Fészkelésbiológiai kutatás keretében vadkamerát helyeztünk ki egy Debrecen közelében (Debrecen–Hajdúszovát között) található felhagyott tanyahelyen lévő kislevelű hárson *(Tilia cordata)* lévő örvösgalamb *(Columba palumbus)*-fészekre. A fészek állapotát a kihelyezést követően négy nap múlva ellenőriztük. Ekkorra a fészekben már csak tojáshéjmaradványokat találtunk. A felvételek letöltését követően derült fény arra, hogy két faj közösen pusztította el a tojásokat. Elsőként egy szajkó *(Garrulus glandarius)* fedezte fel a fészket, törte fel a tojásokat, és fogyasztott a tartalmukból *(3. kép)*. Nem sokkal később, több ízben is seregélyek *(Sturnus vulgaris)* keresték fel a fészket, annak aljzatát felforgatták, majd a tojáshéjat, és a benne maradt fehérjét elfogyasztották *(4. kép)*.

A hazánkban honos seregély nyílt fészkeken történő fészekpredációja eddig nem került dokumentálásra, habár az Azori-szigeteken honos állományát a rózsás csér *(Sterna dougallii)* elsődleges tojáspredátoraként írták le *(Neves et al., 2010, 2011)*. Külföldi forrásokból régóta ismeretes, hogy a seregély, amennyiben más madárfaj a költésre kiszemelt

3. kép. Szajkó tojáspredációja örvös galamb fészkében
Photo 3. Egg predation of Common Wood Pigeon by Eurasian Jay

4. kép. Seregély az örvösgalamb-fészekben
Photo 4. Common Starling in the nest of Common Wood Pigeon

természetes vagy mesterséges odút elfoglalta, annak fészekalját fejlettségi foktól függetlenül (tojás, pelyhes, vagy kifejlett fióka) elpusztítja, de nem fogyasztja el *(Howell, 1943)*, sőt intraspecifikus fészekaljpusztítása is ismert *(Romagnano et al., 1986)*.

Irodalom

Howell, A. B. (1943): Starlings and woodpeckers. *The Auk* **60**(1), p. 90–91. doi:10.2307/4079319

Neves, V. C., Griffiths, K., Savory, F. R., Furness, R. W. & Mable, B. K. (2010): Are European Starlings breeding in the Azores archipelago genetically distinct from birds breeding in mainland Europe? *European Journal of Wildlife Research* **56**, p. 95–100.

Neves, V. C., Panagiotakopoulos, S. & Ratcliffe, N. (2011): Predation on Roseate Tern eggs by European Starlings in the Azores Arquipelago. *Life and Marine Sciences* **28**, p. 15–23.

Romagnano, L., Lombardo, M. P., Stouffer, P. C. & Power, H. W. (1986): Suspected infanticide in the starling, *The Condor* **88**, p. 530–531.

Varga Sámuel Zsolt & Juhász Lajos

Holló *(Corvus corax)* ragadozó viselkedése

A holló hazánkban évtizedekig a háborítatlan hegyvidéki erdők féltett ritkasága volt. Az új évezredben már mindennapos látványt nyújt a síkságokon, a távvezetékoszlopokra épült fészkeknek köszönhetően a fátlan mezőgazdasági területeken is jellemző. Ezek a hollók eddig alapvetően a „mezei takarítószemélyzet" részeként főleg elpusztult állatokkal táplálkoztak. Egy megfigyelés azonban arra utal, hogy kisebb testű rokonához, a dolmányos varjúhoz *(Corvus cornix)* hasonlóan *(Kőszegfalvi, 2008; Bankovics, 2016)* olykor ez a faj is hajlamos a ragadozó viselkedésre.

2020. szeptember 30-án a Székesfehérvár Vad-mező nevű határrészén végzett magágykészítés sokszínű madáregyüttest vonzott. A traktort néhány száz dankasirály *(Chroicocephalus ridibundus)*, néhány tucat „nagy sirály" *(Larus cachinnans/michahellis)*, egy világoshátú heringsirály *(Larus fuscus)*, néhány száz seregély *(Sturnus vulgaris)*, egy barázdabillegető *(Motacilla alba)*, 10-15 vetési *(Corvus frugilegus)* és dolmányos varjú, illetve 50 csóka *(Coloeus monedula)* mellett öt holló *(Corvus corax)* kísérte.

A levegőben kavargó sirályokra egy holló támadt, tudatosan üldözve egy fiatal nagy sirályt. Valahogy le is szoríthatta a földre, ugyanis legközelebb már a sirály a hátán feküdt, úgy harcolt a rajta álló hollóval. A traktor a hollót megijesztette, így a sirály is épségben elmenekült a helyszínről. A folytatásban már hasonló zsákmányolási kísérlet a hollók részéről nem volt, de egyesével be-bevágtak az erős széllel szembefordulva lebegő sirályok közé.

A holló egy szakirodalomban *(Kirchner, 1993)* olvasható megfigyelés szerint valószínűleg a táplálékkonkurencia miatt igyekezett meglehetősen erőszakosan, evezőinél fogva elrángatni az élelemtől egy ezüstsirályt *(Larus argentatus)*. Bár az áldozat ugyanazon fajkomplexum tagja volt, a holló dokumentált agresszív viselkedésformái közül a székesfehérvári esettel az északi sirályhojsza *(Fulmarus glacialis)* és a csüllő *(Rissa tridactyla)* elejtése állítható párhuzamba *(Kirchner, 1993)*, bár az itt tárgyalt esetben a kiszemelt zsákmány mérete jóval nagyobb, gyakorlatilag a hollóéval megegyező volt.

Irodalom

Bankovics A. (2018): Erősödő ragadozó hajlam a dolmányos varjúnál *(Corvus corone cornix). Aquila* **122–123,** p. 127–129.

Kirchner, H. (1993): Kolkrabe *(Corvus corax).* In: *Glutz von Blotzheim, U. N. & Bauer, K. M. (szerk.):* Handbuch der Vögel Mitteleuropas. 13/III. Alula, Wiesbaden. p. 1947–2022.

Kőszegfalvi T. (2008): Dolmányos varjak *(Corvus cornix)* galambvadászata. *Aquila* **114–115,** p. 171.

Járosi Adrienn & Kovács Gergely Károly

Az erdei pacsirta *(Lullula arborea)* erős őszi vonulása 2019 októberében Zala megyében

Az erdei pacsirta rendszeres átvonulónak számít Zala megyében, a 2007–2018 közötti időszakban 18 esetben észleltük, maximum 18 példányos egyedszámban, főleg az őszi időszakban *(Gál, 2018).* Ezen adatok tükrében a 2019 októberében észlelt mozgalmuk igencsak kiemelkedő volt a megyében, a korábbi évekéhez körülbelül hasonló megfigyelői aktivitás mellett.

Először október 5-én Balatonmagyaród közelében ugaron lévő mezőgazdasági területről zavartuk fel *Cser Szilárd*dal az erdei pacsirták egy tizennégyes csapatát. Október 8-án Csömödér falu északi határában a reggeli órákban erős énekesmadár-vonulást észleltem, a majd 40 barázdabillegető *(Motacilla alba)* mellett egy erdei pacsirtát is láttam átvonulni. Az esti órákban Zalaegerszegen a Gébárti-tavon madarásztam, ahol először egy 15-ös csapatot láttam délkeletnek vonulni, később egy közeli learatott napraforgótáblán láttam 18 madarat táplálkozni, pihenni, tehát összesen 33 példányt figyeltem meg alig egy óra alatt.

Október 13-án friss szántáson figyeltünk egy nagy csapat énekesmadarat, ahol szintén mozgott két erdei pacsirta. Itt 500 erdei pintyen *(Fringilla coelebs),* 100 kenderikén *(Linaria cannabina)* és 35 barázdabillegetőn *(Motacilla alba)* kívül fenyőpintyeket *(Fringilla montifringilla),* mezei pacsirtákát *(Alauda arvensis)* és réti pityereket *(Anthus pratensis)* is láttunk többek között.

A szezonban utoljára október 15-én Kerkafalván a Kéthatár-tó melletti friss szántáson figyeltem meg erdei pacsirtákat, újfent madárcsapatban. Itt is erdei pintyből volt a legtöbb (110 példány), de 100 seregély *(Sturnus vulgaris),* 40 mezei veréb *(Passer montanus),* 40 zöldike *(Chloris chloris),* 20 barázdabillegető, fenyőpintyek, csicsörkék *(Serinus serinus)* is voltak itt többek között. Érdekeségképpen láttam itt még négy viszonylag késői füsti fecskét *(Hirundo rustica)* vadászgatni.

Tíz nap leforgása alatt öt alkalommal összesen 55 erdei pacsirtát figyeltünk meg, és ugyan tizennyolcas csapatot már láttunk a megyében, de egyazon területen 30 feletti példányt eddig még nem. A vonulás időbeli eloszlása az eddig megismertekhez hasonló volt.

Irodalom

Gál Sz. (2018): Erdei pacsirta *(Lullula arborea)*-megfigyelések Zala és Vas megyében, illetve a Balaton környékén. *Aquila* **125**, p. 89–91.

Gál Szabolcs

Aquila (2020), Vol. **127**, p. 49–53

SHORT COMMUNICATIONS

Observations on the wintering of Lesser White-fronted Geese *(Anser erythropus)* on the Hortobágy in 2019/2020

In the last three decades the number of Lesser White-fronted Geese reported has been declining on the aquatic habitats, grassy areas and cropland of Hungary. It occurs individually or in small groups within the migratory or wintering flocks of Greater White-fronted Geese *(Anser albifrons)*. It is most regular on the Hortobágy.

It is also well known that its dwindling Scandinavian breeding population (in Norway) has been staging for several weeks on the Hortobágy during autumn and spring. The flock, which usually contained 110-130 individuals, used to be detected already from mid-September, as they arrived in small solitary groups on their staging area on the puszta and the fishponds. In the last two winters, however, they simply deserted the Hortobágy and even moved further east from our country to their wintering place in Greece shown by the signals of telemetric transmitters mounted on one of the individuals. The same flock, on the other hand, does not miss the Hortobágy during spring passage and around mid-March or a few days later the cohesive flock appears to stage on the puszta and the fish ponds for 3-4 weeks. It has been known also for a long time that, Lesser White-fronted Geese with a origin different from the Scandinavia stay individually or in small numbers with the large masses of Greater White-fronted Geese throughout the winter. They may come from much further away, even from Siberia or beyond the Arctic Circle of Northwest Russia but their wintering ground is similar to that of Greater White-fronted Geese. They are distinguished by their name "Siberian" as opposed to "Scandinavian" Lesser White-fronts by local bird-watchers in their everyday communication. I provide some data on the increasing number of occurrences of Siberian Lesser White-fronted Geese from the 2019/2020 winter season.

In the mild winter of last year Greater White-fronted Geese wintering on Hortobágy in numbers of several tens of thousands had been changing their feeding sites every few days. Lesser White-fronted Geese first appeared on October 27 (a pair with three juveniles), and the next day a family with two young birds turned up. During the winter, I saw this species 18 different times in Máta, Hortobágy fishponds, Kecskés, Kékes, Kungyörgy, and on the southern pusztas near Zám, Kócs, Nagyiván and Angyalháza. When counting the number of old and juvenile individuals, it turned out that several separate flocks stayed on the Hortobágy. Some interesting data are as follows:

November 24, Máta	13 individuals (1 juv.)
November 25, Kungyörgy	12 individuals (10 juv.)
November 29, Máta	15 adult individuals
December 1, Máta	20 adult individuals
December 19, Máta	31 individuals (5 juv.)

Taking into account the 2-8 individuals detected on the South Hortobágy, I estimated the wintering population at 40-50 birds. The pusztas were frequented by them more often than the croplands.

Gábor Kovács

Observations on the social behaviour of Whiskered Terns *(Chlidonias hybrida)*

In previous years, I have reported in several occasions on the unusual behaviour of marsh terns on the Hortobágy, predominantly that of Whiskered Terns.

This species, which breeds in large colonies, has sometimes quite aggressive intraspecific behaviour, especially when stealing nest material from colony mates. In other cases, however, they are very peaceful, such as during communal feeding or gathering on the roosting areas.

On such occasions they usually rest next to shallow waters or on the mud banks of drained fish ponds for hours in a flock of up to a hundred birds without any bickering, often densely next to each other. During the spring passage, all three species of marsh terns may get together for a "noon time rest", and there is no conflict between them. On the so-called "Bivalyos" pond of the Hortobágy fishponds it has become a usual sight in the past three years to find marsh terns sitting on the bare, protruding branches of dead poplars fallen in the water, along with Pigmy Cormorants *(Microcarbo pygmeus)* and various heron species without any interspecific conflict. On less usual resting places such as aerial electric wires, on the other hand, Whiskered Terns were less tolerant towards those conspecific individuals arriving late and trying to squeeze themselves between the birds, which were sitting in a string like manner *(Kovács, 2019).*

In the summer of 2020, on the Hortobágy I recorded roosting places of marsh terns I had never experienced before. On June 18, I watched a populous colony of Whiskered Terns built on the seaweed consisting of European white water lily *(Nymphaea alba)* and fringed water lily *(Nymphoides peltata)* on pond No. 6 of Hortobágy fishponds. In addition to the many birds sitting on their nest or flying around over the colony, dozens of birds were resting on the dry reed strands of the previous year—mostly next to the tuft—, sticking out near 3 metres high between the edge of the deep water and the reed bed situated on the southern side (*Photo 1* on page 45). The reed stem was already bent under the weight of one individual, but there were times when two birds were clinging on a single strand. At the attempt of a third bird landing on the stem it suddenly bent down towards the water liberating itself elegantly from the tern load. Thus, only solitary birds had a chance to rest permanently on their peculiar wind-swaying platform. On July 8th, I observed again eight individuals on these reed stems, but during the consecutive days or weeks I did not detect any terns sitting on them.

On 20 July, at another point on the Hortobágy, on pond 2 of Malomházi-halastó, I noticed that one of the thin sticks pinned to the feeding boat's path was tilted, sticking less than half a metre out of the water. On this already crooked, thin stick six Whiskered Terns sat so tightly at once that their wings were almost contacting each other (*Photo 2* on page 45). On such a small place, among so many birds, there was no place for a newcomer; those who made an attempt to land from time to time were always deterred. A recently fledged Black Tern *(Chlidonias niger)* juvenile was the most adamant to attempt to land on the bottom of the stick but the Whiskered Terns sitting on that part of the stick chased it away furiously every time.

References

Kovács G. (2019): Whiskered Terns *(Chlidonias hybrida)* resting in large numbers on an aerial electric cable along a fish pond. *Aquila* **126,** p. 115.

Gábor Kovács

Nest predators in a Common Wood Pigeon *(Columba palumbus)* nest

As part of the research on its breeding biology, a wild camera was placed at the nest of a Common Wood Pigeon *(Columba palumbus)* built on a Small-Leaved Lime *(Tilia cordata)* at an abandoned farm near Debrecen, Hungary (between Debrecen and Hajdúszovát). The condition of the nest was checked four days after deployment of the camera. By this time, only eggshell remains were found in the nest. After downloading the recordings, it became clear that two species had destroyed the eggs together. The Eurasian Jay *(Garrulus glandarius)* was the first to discover the nest, broke the eggs, and consumed their contents (*Photo 3* on page 46). Not long after, on several occasions, Common Starlings *(Sturnus vulgaris)* visited the nest, capsizing its base, and then consumed the eggshell and the albumen remaining in it (*Photo 4* on page 46).

Nest predation by Common Starling on open nests has not been documented so far in Hungary, although its population native to the Azores has been described as the primary egg predator of the Roseate Tern *(Sterna dougallii)*. It is also known from foreign sources that Starlings when targeted natural or artificial cavity, if already occupied by other bird species, destroys the nest, regardless of its stage of development (eggs, downy or mature chicks), but do not consume it, moreover, even intraspecific infanticide has been described *(Romagnano et al. 1986)*.

References

Howell, A. B. (1943): Starlings and Woodpeckers. *The Auk* **60**(1), p. 90–91. doi:10.2307/4079319

Neves, V. C., Griffiths, K., Savory, F. R., Furness, R. W. & Mable, B. K. (2010): Are European Starlings breeding in the Azores archipelago genetically distinct from birds breeding in mainland Europe? *European Journal of Wildlife Research* **56,** p. 95–100.

Neves, V. C., Panagiotakopoulos, S. & Ratcliffe, N. (2011): Predation on Roseate Tern eggs by European Starlings in the Azores Arquipelago. *Life and Marine Sciences* **28,** p. 15–23.

Romagnano, L., Lombardo, M. P., Stouffer, P. C. & Power, H. W. (1986): Suspected infanticide in the starling, *The Condor* **88,** p. 530–531.

Sámuel Zsolt Varga & Lajos Juhász

Predatory behaviour of Northern Raven *(Corvus corax)*

For decades, Northern Ravens in Hungary had been a cherished treasure of pristine mountain forests. In the new millennium, it is already a daily sight on the plains, thanks to nests built on power lines, it is also characteristic of agricultural areas void from trees. Until now, Northern Ravens were seen only to feed on carcasses as members of the "field cleaning staff". However, one observation suggests that, similarly to its smaller relative, the

Hooded Crow *(Corvus cornix) (Kőszegfalvi, 2008; Bankovics, 2016)* it is also prone to predatory behaviour.

On September 30, 2020, the seedbed preparatory works near Vad-mező of Székesfehérvár attracted a diverse group of birds. The tractor was followed by a few hundred Lesser Black-headed Gulls *(Chroicocephalus ridibundus)*, a few dozen "large gulls" *(Larus cachinnans/michahellis)*, a pale-backed Herring Gull *(Larus fuscus)*, a few hundred Common Starlings *(Sturnus vulgaris)*, a White Wagtail *(Motacilla alba)*, 10-15 Rooks *(Corvus frugilegus)*, a Hooded Crow and 50 Jackdows *(Coloeus monedula)* next to five Northern Ravens *(Corvus corax)*.

The seagulls swirling in the air were attacked by a Raven, which singled out deliberately a juvenile large gull. Somehow it managed to push the gull to the ground, and in the next moment the seagull was lying on its back, fighting with the Raven on its top. A tractor scared off the Raven, so the seagull managed to flee the scene safely. After this episode, no similar preying attempt by ravens was observed, but every once in a while they hit between the seagulls floating in the face of strong winds.

According to an observation in a literature *(Kirchner, 1993)*, a Northern Raven probably tried to pull a Herring Gull *(Larus argentatus)* away from the food source rather violently because of food competition. Although the victim was a member of the same species complex, among the documented cases on the aggression by Northern Raven, the case of preying on a Northern Fulmar *(Fulmarus glacialis)* and on a Kittiwake *(Rissa tridactyla) (Kirchner, 1993)* can be paralleled with the case in Székesfehérvár, although the size of the prey was much larger during the case described here, practically the same as that of the Raven.

References

Bankovics A. (2018): Predation instinct of Carrion Crow *(Corvus corone cornix). Aquila* **122–123,** p. 136–137.

Kirchner, H. (1993): Kolkrabe *(Corvus corax).* In: *Glutz von Blotzheim, U. N.; Bauer, K. M. (szerk.):* Handbuch der Vögel Mitteleuropas. 13/III. Alula, Wiesbaden. p. 1947–2022.

Kőszegfalvi T. (2008): Hooded Crow *(Corvus cornix)* hunting on pigeons. *Aquila* **114–115,** p. 192.

Adrienn Járosi, Gergely Károly Kovács

Heavy autumn passage of Woodlark *(Lullula arborea)* in Zala County in October 2019

The Woodlark is a regular passage migrant in Zala County, with 18 observations in the period 2007–2018, with a maximum number of 18 individuals, mainly in the autumn period *(Gál, 2018)*. In the light of these figures, their movements during October 2019 may be considered outstanding in the county, with data collected with a nearly similar observers' effort.

On October 5, I flushed a team of fourteen Woodlarks with *Mr Szilárd Cser* from a cultivated land near Balatonmagyaród. On October 8, on the northern border of the village of Csömödér, I noticed heavy migration of Passerines in the morning, and in addition to 40

Figure 1. Woodlark *(Lullula arborea)* in flight in the observation area
1. fotó. Erdei pacsirta *(Lullula arborea)* röptében a megfigyelési területen

White Wagtails *(Motacilla alba)*, I saw a Woodlark passing through. In the evening hours I was birdwatching on Gébárti-tó in Zalaegerszeg, where I first saw a flock of 15 moving in the direction Southeast, and later I saw 18 birds feeding and resting on a nearby harvested sunflower field, so I observed a total of 33 individuals in less than an hour.

On October 13, we watched a large group of songbirds on a freshly ploughed field, where two Woodlarks were also active. In addition to 500 Common Chaffinches *(Fringilla coelebs)*, 100 Linnets *(Linaria cannabina)* and 35 White Wagtails, we also recorded Bramblings *(Fringilla montifringilla)*, Eurasian Skylarks *(Alauda arvensis)* and Meadow Pipits *(Anthus pratensis)*, among others.

The last observation of Woodlarks in the season was on 15 October on a fresh ploughing near Kéthatár-tó of Kerkafalva, again in a mixed bird flock. Here, too, the Common Chaffinch was the most numerous (110 individuals), but there were 100 Eurasian Starlings *(Sturnus vulgaris)*, 40 Tree Sparrows *(Passer montanus)*, 40 Greenfinches *(Chloris chloris)*, 20 White Wagtails, with Bramblings, Serins *(Serinus serinus)* and some other birds. Four relatively late Barn Swallows *(Hirundo rustica)* hunting in the area were also noteworthy sightings.

In the course of 10 days, we have recorded a total of 55 Woodlarks during five occasions, and although we have already seen 18 birds in one flock previously in the county, we never observed more than 30 individuals in the same area. The timing of the migration was in line with our previous experience.

References

Gál Sz. (2018): Observations of Woodlark *(Lullula arborea)* in Zala and Vas counties and in the environs of lake Balaton. *Aquila* **125**, p. 97–99.

Szabolcs Gál

Aquila (2020), Vol. **127**, p. 55–74

Az MME Nomenclator Bizottság 2017. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról

MME Nomenclator Bizottság

ABSTRACT—**The 2017 Annual Report of the Hungarian Checklist and Rarities Committee.** For the 30th report of the Hungarian Checklist and Rarities Committee 125 records were considered of which 91% were accepted (105 records of 49 different species/subspecies in category A, and 1 species 3 records in category C1, 1 record in category C_2, and 2 in category E, and 4 species 4 breeding records too). Highlights of 2017 were the first Bonaparte's Gull and Siberian Accentor, first breeding of Red-rumped Swallow, second Oriental Turtle Dove, third Richard's Pipit and nominate subspecies of Bluethroat, fourth Pacific Golden Plover, Isabelline Wheatear and nominate subspecies of Ring Ouzel, fifth Baird's Sandpiper and first Common Rockthrush since 2008.

Keywords: rarities committee, rarities report, Bonaparte's Gull, Siberian Accentor, IOC World bird list.

Correspondence: MME Nomenclator Bizottság, H–1121 Budapest, Költő utca 21.
nomenclator@birding.hu

Bevezetés

Az MME Nomenclator Bizottság (MME NB) a rendelkezésre álló leírások és dokumentumok alapján megvizsgálta a 2017-es év során Magyarországon észlelt leírásköteles madárfajok adatait. Emellett néhány korábbi évből származó adatot is tárgyalt, így e jelentés a 2017-es megfigyelések mellett korábbi adatokat is tartalmaz.

A 2017. évi adatok lezárása és a bizottság hatáskörébe tartozó más feladatok ellátása végett az MME NB 2020. február 8–10-én Fülöpházán ült össze. Az alábbi személyek vettek részt a bizottság 2017-es évet is érintő munkájában (ábécé sorrendben): *Balla Dániel, Cser Szilárd, Gál Szabolcs* (titkár), *dr. Hadarics Tibor, Kókay Bence, dr. Steiner Attila* és *Tamás Ádám.* A fontos döntésekről az MME NB honlapján *(www.birding.hu)* már beszámoltunk.

E jelentés összeállítása során az MME NB 125 adatot vizsgált. A beküldött jelentések közül a bizottság 49 faj/alfaj 105 adatát fogadta el A kategóriába, egy faj három adatát C1, egy faj egy adatát C_2, két faj két adatát E kategóriába, továbbá hitelesítette négy faj egy-egy fészkelési adatát. Így az MME NB a megvizsgált adatok több mint 91%-át hitelesítette.

A korábban elfogadott adatok tételes felsorolása az MME NB éves jelentéseiben található. A legfeljebb tizenöt hitelesített adattal rendelkező fajok esetében az előfordulások 2008. május 30-ig megtalálhatók összegyűjtve a Magyarország madarainak névjegyzéke legutóbbi kiadásában *(MME NB, 2008).* Néhány régi adat újrabírálata szerepel a 2014-es jelentésben is, ami változtat a névjegyzékben is közölt állapotokon *(MME NB, 2017).*

Az elfogadott adatok felsorolásánál a fajok tudományos neve mögött zárójelben olvasható számadatok a faj eddigi bizonyított magyarországi előfordulásainak összesített számát jelentik, 2017. december 31-gyel bezárólag. Az előfordulások számát és az összes példányszámot törtjel választja el (amennyiben csak egy szám van feltüntetve, ez az előfordulást és

az egyedszámot is jelenti). 2020. január elejére az MME NB elkészült az összes eddigi adatot egyesítő táblázattal. Ebben a jelentésben már ezen összesített adatok alapján aktualizált megfigyelési és összes példányszámokat tüntettük fel a fajok után. Emiatt több esetben, főleg a „sok adatos" fajoknál kisebb-nagyobb eltérések is lehetnek az előző jelentések számaihoz képest. A jövőben is ezt a mindig frissülő listát fogjuk alapul venni.

A megfigyelés helyéül a közigazgatási településhatárt adtuk meg, melyeknél a leírásban szereplő helységnevet vettük alapul. Kivételt azok az esetek képeztek, ahol a leírásban egyértelműen nem a valós községhatár szerepelt, hanem a legközelebbi települést vagy településrészt adták meg. Ezekben az esetekben, ahol erről információnk volt, a valós községhatárt adtuk meg.

Rendszerint mindazok nevét feltüntettük, akik a madarat elsőként találták, meghatározták és az észlelésről jelentést készítettek. Amennyiben a madarat háromnál több személy találta, a további megfigyelőkre és társai megjegyzéssel utalunk. Abban az esetben, ha az adott példányt az első megfigyelést követően más megfigyelők is látták, rájuk „és mások" kifejezéssel utalunk.

Ezúton is felhívjuk a megfigyelők figyelmét, hogy amennyiben olyan ritka madárfaj előfordulási adatával rendelkeznek, melyet a Nomenclator Bizottság a részére beküldött jelentés hiányában még nem bírált, készítsenek jelentést az észlelésről, és a hitelesítés érdekében juttassák el azt a bizottság titkára címére (*Gál Szabolcs,* e-mail: *nomenclator@birding.hu,* vagy postacím: H–1121 Budapest, Költő utca 21.), lehetőség szerint elektronikus formában. A jelentés elkészítésének módjáról egyebek mellett a *Partimadár* 1994/2. számában közölt irányelvek a mérvadók *(Magyar, 1994; http://birding.hu/mme_kapcsolodo_cikkek.html),* bár az abban szereplő lista ma már elavult! A jelentések bármilyen formában készíthetők, de mind az elkészítés, mind a bírálatok során könnyebbséget jelent a bizottság által rendszeresített jelentőlap használata (a bizottság bármelyik tagjától kérhető, de elérhető az MME Nomenclator Bizottság honlapján is: *http://www.birding.hu/dokumentumok.html*). Az elmúlt években az MME Nomenclator Bizottság elfogadott csak fotódokumentációval rendelkező adatokat leírás nélkül is, ha elérhető volt az adat valamelyik internetes fórumon (*www.birding.hu, www.rarebirds.hu, www.ebird.org* stb.), de ezekben az esetekben az NB tagjai készítettek hozzá jelentőlapot. Kérjük, hogy a jövőben ezekről is mindenki készítsen leírást, ezzel nagyban növeli az adat pontosságát, későbbi ellenőrizhetőségét és persze nagy segítség a bizottság tagjainak is.

Felhívjuk a figyelmet továbbá arra, hogy kívánatos a rendkívül ritka fajok előfordulási adatainak az egyenkénti, a megfigyelések körülményeit és a madár részletes leírását is tartalmazó, önálló közleményben való publikálása valamelyik hazai szaklapban (pl. *Aquila, Madártávlat*). Az adatokat az elkészült cikkek alapján is elfogadhatja a legújabb gyakorlat alapján az MME NB, ebben az esetben nem kell a jelentőlap, viszont kérjük, hogy a cikket még megjelenés előtt juttassák el hozzánk is. Kérjük a megfigyelőket, hogy a jövőben erről se feledkezzenek meg.

Az el nem fogadott adatok a jelentés végén találhatók, a megfigyelők nevének feltüntetése nélkül. Minthogy ezek az adatok nem abszolút bizonyosságúak, a madártani szakirodalomban kerülendő a rájuk való hivatkozás. A jelentésben felsorolt adatokra történő hivatkozás esetén, amennyiben az MME NB jelentésén kívül más forrás nem adható meg (minthogy azt máshol nem publikálták még), javasoljuk a megfigyelők nevét is feltüntetni a

következő példához hasonlóan: „Rózsás flamingó *(Phoenicopterus roseus)* 2017. november 7., Tiszafüred, Kis-Jusztus 1 pld. *(Nagy Miklós in MME NB, 2017)*."

Kategóriákkal és fajlistával kapcsolatos változások

Az MME NB döntött a fajok (illetve adatok) besorolásakor használt kategóriarendszer finomításáról. Erre azért volt szükség, hogy a kategóriák jobban illeszkedjenek az Európaszerte használt rendszerbe, és megszűnjön a D_A és a D_E kategória, amelyek külföldi madarászok számára sok esetben értelmezhetetlennek bizonyultak. A finomítás másik oka az volt, hogy megszaporodtak az olyan madarak hazai megfigyelései, amelyek valamilyen visszatelepítési program során kerültek ki a természetbe vagy kerültek áthelyezésre egyik populációból egy távoli másikba, és a kategóriák eddigi meghatározása alapján e példányok adatait nagyon nehéz volt bárhová is besorolni. A kategóriákat tekintve a C, D és E kategóriákat érintette változás, az új definíciók szerint a kategóriarendszer így alakul (az A és a B kategória változatlan maradt):

A kategória: A faj legalább egy, minden valószínűség szerint természetes állományból származó egyede 1950. január 1. óta legalább egyszer hitelesíthetően előfordult Magyarország mai határain belül (a hazai madárfauna legtöbb tagja ebbe a kategóriába tartozik).

B kategória: A faj legalább egy, minden valószínűség szerint természetes állományból származó egyede kizárólag 1950. január 1. előtt fordult elő Magyarország mai határain belül. Ide tartozik például a márványos réce, a nyírfajd, a héjasas, az alka, a lunda, a talpastyúk, a barnahasú pusztaityúk, a havasi varjú, a nagy pirók, a rózsás pirók és a szürke zsezse.

C1 kategória: A fajnak hazánkban olyan – önmagát fenntartani képes – állománya él, amely az adott faj eredeti, természetes elterjedési területétől távol, emberi közvetítéssel alakult ki, illetve legalább egy egyed nagy valószínűség szerint ilyen állományból jutott el Magyarországra; az e kategóriába tartozó egyedek közvetlen utódai és későbbi leszármazottai is C1 kategóriába sorolandók (ide tartozik hazánk madárfajai közül a kanadai lúd, az indiai lúd, a nílusi lúd, a halcsontfarkú réce, a fácán és a parlagi galamb).

C_2 kategória: Azon példányok adatai tartoznak ide, amelyeket természetes (vagy feltételezhetően természetes) állományból egy határainkon kívüli másik természetes populáció megerősítésére telepítettek át, és szabadon engedésük után természetes módon jutottak el Magyarországra. Az e kategóriába tartozó egyedek utódai már A kategóriásnak tekinthetők, hiszen már egy létező természetes állományban születtek (a fakó keselyű néhány hazai adata tartozik ebbe a kategóriába).

D kategória: Ideiglenes kategória. A faj Magyarországon 1950. január 1. után felbukkant egyedének természetes állományból való származása kétséges. Ezeket az adatokat nem számoljuk a fajlistába, de az MME NB a megfigyeléstől vagy kézre kerüléstől számított négy éven belül újra tárgyalja az adatot, és azt akkor egy másik, már nem átmeneti kategóriába sorolja.

E kategória: A faj hitelesíthetően előfordult Magyarországon, az előfordult egyed azonban nagy valószínűséggel vagy bizonyosan nem vad eredetű. Olyan madárfajok tartoznak ide, amelyek esetében – elterjedésük miatt – nem valószínűsíthető, hogy természetes úton eljussanak Magyarország területére, hanem vélhetően hazai vagy külföldi állatkertből, vadasparkból, bemutatóhelyről vagy bármilyen más állattartótól véletlenül vagy szándéko-

san kerültek ki a természetbe (a hazánkban már megfigyelt madárfajok közül ilyen például a fekete hattyú, a sujtásos fütyülőlúd, a sarki lúd, a kisasszonyréce, a mandarinréce, a csuklyás bukó, a csukár, a vörhenyes gödény, az afrikai marabu, az afrikai kanalasgém, a tarvarjú, a szent íbisz, a kis flamingó és az óriásrétisas, valamint számos díszmadárként tartott egzotikus lúd- és récefaj, de ide sorolhatók a gazdájuktól megszökött solymászmadarak, a különböző papagájfajok és más egzotikus díszmadarak is). Az E kategóriába tartoznak továbbá az olyan egyedek is, amelyeket Magyarország határain kívülről közvetlen emberi közreműködéssel, véletlenül vagy szándékosan hoztak be Magyarországra, még akkor is, ha az adott példány egyébként természetes populációból származik (ide tartozik az olasz veréb, valamint a havasi sarlósfecske egy adata). Ebbe a kategóriába soroljuk továbbá azokat az egyedeket is, amelyek fogságban születtek, és valamely természetes populáció megerősítése vagy egy adott helyről korábban kipusztult populáció újbóli létrehozása céljából kerültek kihelyezésre (szakállas saskeselyű).

Az MME NB kategóriákat érintő döntései alapján az álarcos réce *(Mareca americana)*, a zöldszárnyú réce *(Anas carolinensis)*, az örvös réce *(Aythya collaris)*, a búbos réce *(Aythya affinis)*, a kínai üstökösgém *(Ardeola bacchus)*, a zátonykócsag *(Egretta gularis)*, a szürkefejű kékfű *(Porphyrio poliocephalus)*[1] és a vörhenyes sármány *(Emberiza rutila)* összes hazai adata átkerült A kategóriába, akárcsak a kékszárnyú réce *(Spatula discors)*, a kékcsőrű réce *(Oxyura leucocephala)*, a rózsás flamingó *(Phoenicopterus roseus)*, a rózsás gödény *(Pelecanus onocrotalus)*, a barátkeselyű *(Aegypius monachus)* és a hóbagoly *(Bubo scandiacus)* korábban D_A kategóriába sorolt adatai. A rózsás flamingó *(Phoenicopterus roseus)* egy D_E kategóriás adatát szintén A kategóriába soroltuk. Az afrikai marabu *(Leptoptilus crumenifer)* eddig D_A kategóriás adata viszont E kategóriába került, így ez a madárfaj lekerül a magyar listáról. Szintén E kategóriába került a sujtásos fütyülőlúd *(Dendrocygna bicolor)*, a sarki lúd *(Anser caerulescens)*, a csuklyás bukó *(Lophodytes cucullatus)*, a vörhenyes gödény *(Pelecanus rufescens)*, az afrikai kanalasgém *(Platalea alba)*, a kis flamingó *(Phoeniconaias minor)* és az olasz veréb *(Passer italiae)* valamennyi hazai adata, valamint a kékszárnyú réce *(Spatula discors)* korábban D_E kategóriás egyik adata. A fakó keselyű *(Gyps fulvus)* két bolgár szárnykrotáliás példányának adatát átsoroltuk C_2 kategóriába: 2014. május 6. Hercegszántó, Hóduna 1 tojó pld. *(Mórocz Attila)* eddig E kategória volt; 2015. május 9. Siófok, Töreki-pihenő 1 *ad.* pld. *(Pánczél Mátyás, Péntek István és mások)* eddig A kategória volt, a vele együtt megfigyelt jelöletlen madár továbbra is marad A kategóriában.

A 2017. év nevezetességei

2017-ben az MME NB két új madárfajt fogadott el hazánk madarainak névjegyzékébe: először sikerült bizonyítani a szibériai szürkebegy (Prunella montanella) és a Bonaparte-sirály *(Chroicocephalus philadelphia)* hazai előfordulását *(Hadarics, 2019)*. Ezekkel a

[1] Az IOC listája *(Gill et al., 2020)* az eddig egy fajként kezelt kék fút *(Porphyrio porphyrio)* hat fajra választotta szét. Ezek közül a Nyugat-Palearktiszban három faj fordul elő. A nálunk előfordult példány alfaját annak idején nem tudták pontosan meghatározni, de ssp. *seistanicus* vagy ssp. *caspius* alfajúnak tartották *(MME NB, 2008)*, ezt a két alfajt az IOC egyben kezeli *Porphyrio poliocephalus seistanicus* néven. Ennek a fajnak az MME NB a szürkefejű kékfű *(Porphyrio poliocephalus)* nevet adta, így ez a faj e néven szerepel a magyar listán. A másik két nyugat-palearktiszi faj neve nyugati kékfű *(Porphyrio porphyrio)* és zöldhátú kékfű *(Porphyrio madagascariensis)* lett.

magyar lista 418 fajra bővült. További említésre méltó adatok 2017-ből: a vörhenyes fecske *(Cecropis daurica)* első fészkelése, a keleti gerle *(Streptopelia orientalis)* második, a sarkantyús pityer *(Anthus richardi)* és a vöröscsillagos kékbegy *(Luscinia svecica svecica)* harmadik, az ázsiai pettyeslile *(Pluvialis fulva)*, a pusztai hantmadár *(Oenanthe isabellina)* és az örvös rigó *torquatus* alfaja *(Turdus torquatus torquatus)* negyedik, a Baird-partfutó *(Calidris bairdii)* ötödik, valamint a kövirigó *(Monticola saxatilis)* 2008 óta első előfordulása.

Az MME NB által 2017-ben elfogadott adatok – Accepted records in 2017

A Magyarországon hitelesítetten előfordult madárfajok egyes adatait az AERC (Association of European Rarities Committees) által elfogadott elvek alapján, de a kategóriákat némileg módosítva soroltuk be.

A kategória

Kis hattyú *(Cygnus columbianus)* (40/100)
2017. december 6. Pusztaszer, Büdös-szék 1 *ad.* pld. (Mészáros Csaba).

Pehelyréce *(Somateria mollissima)* (2008 óta: 7/12)
2017. december 4–17. Balatonberény, Balaton (Csicsergő-sziget környéke) 1 *imm.* pld. (Szász Előd és mások).

Jeges búvár *(Gavia immer)* (21)
2017. december 3–22. Gárdony, Velencei-tó 1 *ad.* pld. (Kókay Bence, Laposa Dávid és mások);
2017. december 6–12. Abádszalók, Tisza-tó 1 pld. (Kiss Ádám és mások).

1. ábra. Pehelyréce *(Somateria mollissima)* 2017. december 6. Balatonberény, Balaton (fotó: *Bajor Zoltán*)

2. ábra. Lilebíbic *(Vanellus gregarius)* 2017. szeptember 30. Nagyhegyes, Nagy-Álomzug (fotó: *Szilágyi Attila*)

3. ábra. Ázsiai pettyeslile *(Pluvialis fulva)* 2017. augusztus 18. Fertőújlak, Borsodi-dűlő (fotó: *Hadarics Tibor*)

Rózsás flamingó *(Phoenicopterus roseus)* (14/15)
2016. október 15–16. Pusztaszer, Hatvani-csatak 1 *imm.* pld. (Nagy Tamás, Fodor András, Kató Eszter és mások), valószínűleg azonos a 2016. október 19. – november 4. között a Hortobágyon megfigyelt madárral *(MME NB, 2016);*
2017. november 7. Tiszafüred, Kis-Jusztus 1 pld. (Nagy Miklós);
2017. december 14–18. Tömörkény, Csaj-tó 1 *ad.* és 1 *imm.* pld. (Ampovics Zsolt, Vass Tamás és mások).

Pásztorgém *(Bubulcus ibis)*
2016. június 15. Balatonmagyaród, Kápolnapuszta (bivalyrezervátum) 5 pld. (Mosonyi Szabolcs, Bagladi Erika).

Gödényfaj (*Pelecanus* sp.) (4)
2017. január 16. Hortobágy, Fényes-halastó 1 *imm.* pld. (Vajda Csaba).

Rózsás gödény *(Pelecanus onocrotalus)* (1979 óta: 28/36)
2017. március 30. – június 15. Hortobágy, Hortobágyi-halastó 1 *imm.* pld. (Katona József, Tar János és mások).

Fakó keselyű *(Gyps fulvus)* (1988 óta: 31/50, C_2: 3)
2016. május 6. Mezőcsát, János-ér 1 *subad.* pld. (Seres Nándor).

Törpesas *(Hieraaetus pennatus)* (2007 óta: 49)
2017. május 7. Debrecen, Józsa 1 (sötét színváltozatú) pld. (Papp Gábor, Dudás Miklós).

Kis héja *(Accipiter brevipes)* (1988 után fészkelésen kívül: 11)
2015. augusztus 31. Biharugra, Biharugrai-halastavak 1 *ad.* tojó pld. (Tőgye János);
2017. augusztus 24. Biharugra, Cserepes 1 tojó pld. (Tőgye János), majd valószínűleg ugyanez a példány: 2017. augusztus 26. Geszt, Begécsi-víztároló (Tőgye János).

Vörösfarkú egerészölyv *(Buteo buteo vulpinus)*
2014. július 15. Sopronhorpács, külterület 1 pld. (Balaskó Zsolt, Hadarics Tibor) elpusztult példány, evező- és faroktollak Haraszthy Lászlónál (korábban nem hitelesített adat újrabírálata).

Lilebíbic *(Vanellus gregarius)* (24/25)
2017. szeptember 28. – október 4. Kardoskút, Fehér-tó 1 *juv.* pld. (Mészáros Csaba, Kaczkó Ádám);
2017. szeptember 30. – október 1. Nagyhegyes, Nagy-Álomzug 1 *juv.* pld. (Szilágyi Attila és mások).

Ázsiai pettyeslile *(Pluvialis fulva)* (4)
2017. augusztus 18. Fertőújlak, Borsodi-dűlő 1 *ad.* pld. (Helmut Spinler, Hadarics Tibor).

Baird-partfutó *(Calidris bairdii)* (5)
2017. augusztus 28. Fertőújlak, Borsodi-dűlő 1 *juv.* pld. (Hadarics Tibor).

Cankópartfutó *(Calidris subruficollis)* (14)
2017. október 12. Makó, Montág-puszta (Engi L.), majd valószínűleg ugyanez a példány: *2017. október 17.* Kardoskút, Fehér-tó (Mészáros Csaba, Kaczkó Ádám), *2017. október 23–28.* Makó, Montág-puszta (Engi L.).

Vándorpartfutó *(Calidris melanotos)* (91/106)
2017. szeptember 15–17. Sármellék, Kis-Balaton (Ingó) 2 majd 3 *juv.* pld. (Gál Szabolcs és mások);
2017. szeptember 18–22. Kenderes, Telekhalmi-halastavak 1 *juv.* pld. (Monoki Ákos, Kiss Ádám).

4. ábra. Baird-partfutó *(Calidris bairdii)* 2017. augusztus 28. Fertőújlak, Borsodi-dűlő (fotó: *Hadarics Tibor*)

Terekcankó *(Xenus cinereus)* (82/90)

2017. május 17–24. Apaj, Alsó-Szúnyog 1 pld. (Nyúl Mihály, Vass Tamás és mások);
2017. május 23–27. Berettyóújfalu, Andaháza 2 majd 1 pld. (Simay Gábor és mások);
2017. május 30. – június 4. Pákozd, halastavak 1 pld. (Králl László és mások);
2017. július 31. – augusztus 3. Szeged, Fehér-tó 1 *ad.* pld. (Molnár Gábor és mások);
2017. augusztus 4–7. Nagyhegyes, Elepi-halastó 1 *ad.* pld. (Szilágyi Attila és mások);
2017. szeptember 1–13. Balmazújváros, Virágoskúti-halastó 1 *juv.* pld. (Tar János és mások).

Laposcsőrű víztaposó *(Phalaropus fulicarius)* (41)
2017. november 4–12. Apaj, Alsó-Szúnyog 1 pld. (Laposa Dávid, Kókay Bence és mások).

Feketeszárnyú székicsér *(Glareola nordmanni)* (1990 óta: 36/45)
2017. május 2. Karcag, Cina-derék 1 *ad.* pld. (Kiss Ádám), majd ugyanez a példány: *2017. május 3–27.* Kisújszállás, Nagy-rét (Kiss Ádám, Kovács Ágnes, Monoki Ákos);
2017. szeptember 6–10. Csanytelek és Tömörkény, Csaj-tó 1 *imm.* pld. (Nyúl Mihály, Vass Tamás és mások).

Csüllő *(Rissa tridactyla)* (1988 óta: 122/151)
2017. április 8. Rétszilas, halastavak 1 *imm.* (2y) pld. (Daniel Bastaja);
2017. április 29. Rábapaty, kavicsbánya 1 *imm.* (2y) pld. (Tóth Kornél);

5. ábra. Csüllő *(Rissa tridactyla)* 2017. november 28. Keszthely, Balaton (fotó: *Gál Szabolcs*)

2017. október 28–30. Fertőújlak, Borsodi-dűlő és Hansági-főcsatorna 1 *juv.* pld. (Hadarics Tibor, és mások);
2017. október 28. Fertőrákos, üdülőtelep 1 *juv.* pld. (Balaskó Zsolt);
2017.október 31. Szántód, rév, Balaton 1 *juv.* pld. (Balázsi Péter, Péntek István);
2017. november 5. Balatonberény, Balaton 3 *juv.* pld. (Gál Szabolcs);
2017. november 9. Bátya, Duna (1514 fkm) 1 *juv.* pld. (Práger Csaba);
2017. november 27–28. Keszthely, Balaton 1 *ad.* pld. (Szász Előd; Gál Szabolcs, Bogatin István).

Vékonycsőrű sirály *(Chroicocephalus genei)* (17/18)
2017. május 29–30. Soponya, halastavak 1 *ad.* és 1 *imm.* pld. (Kurfis Ilona és mások);
2017. szeptember 17–29. Hortobágy, Hortobágyi-halastó 1 *imm.* pld. (Hanyicska Zsolt, Nagygyőri Anna és mások).

Bonaparte-sirály *(Chroicocephalus philadelphia)* (1)
2017. április 14. Hortobágy, Hortobágyi-halastó 1 *ad.* nászruhás pld. (Molnár Márton).

Halászsirály *(Ichtyaetus ichthyaetus)* (132/140)
2011. április 7–10. Naszály, Ferencmajori-halastavak 1 *imm.* pld. (Csonka Péter, Lippai Károly és mások);
2017. január 14–18. Budapest, Duna 1 *ad.* pld. (Kókay Bence, Dezső Péter, Lendvai Csaba és mások);
2017. október 1. Hortobágy, Hortobágyi-halastó 1 *juv.* pld. (Hanyicska Zsolt, Naggyőri Anna);
2017. november 3. Balmazújváros, Virágoskúti-halastó 1 *imm.* (1y) pld. (Tar János, Tar Gergő).

Dolmányos sirály *(Larus marinus)* (81/84)
2017. január 15–18. Budapest, Duna 1 *subad.* pld. (Fodor András és mások);
2017. február 9. Nagymaros, Duna 1 *ad.* pld. (Selmeczi Kovács Ádám).

6. ábra. Bonaparte-sirály *(Chroicocephalus philadelphia)* 2017. április 14. Hortobágy, Hortobágyi-halastó (fotó: *Molnár Márton*)

Sarki csér *(Sterna paradisaea)* (19/24)
2017. június 5–6. Fertőújlak, Borsodi-dűlő 1 *imm.* (3y) pld. (Hadarics Tibor és társai);
2017. július 24. Fertőújlak, Borsodi-dűlő 1 *imm.* (2y) pld. (Hadarics Tibor, Pellinger Attila).

Kenti csér *(Thalasseus sandvicensis)* (46/141)
2017. július 1. Zalavár, Kis-Balaton (Ingó) 1 *ad.* pld. (Gál Szabolcs);
2017. július 11. Szob, Duna (zátony) 11 pld. (Selmeczi Kovács Ádám);
2017. július 11. Halásztelek, Duna (zátony) 2 pld. (Ócsag Attila).

Szélesfarkú halfarkas *(Stercorarius pomarinus)* (1988 óta: 45/49)
2013. november 9–10. Szántód–Balatonföldvár, Balaton 1 *subad.* (2y) (világos színváltozatú) pld. (Lendvai Csaba, Gál Szabolcs és mások);
2017. június 7. Budapest, Merzse-mocsár 1 *imm.* (2y) (világos színváltozatú) pld. (Pataj Eszter).

Ékfarkú halfarkas *(Stercorarius parasiticus)* (1988 óta: 84/101)
2017. július 6–9. Tömörkény, Csaj-tó 1 *imm.* (2y) (világos színváltozatú) pld. (Fodor András, Ampovics Zsolt, Tokody Béla és mások);
2017. szeptember 8–15. Balatonfenyves, Balaton 1 *juv.* pld. (Csonka Péter és mások), majd feltehetőleg ugyanez a példány: 2017. szeptember 16. Keszthely, Balaton (Gyuricza András);
2017. szeptember 27. Tiszacsege, Boca-lapos 1 *ad.* (világos színváltozatú) pld., majd ugyanez a példány: 2017. szeptember 28. Hortobágy, Hortobágyi-halastó (Tihanyi Gábor, Tar János, Katona József és mások).

7. ábra. Ékfarkú halfarkas *(Stercorarius parasiticus)* 2017. július 7. Tömörkény, Csaj-tó (fotó: *Barkóczi Csaba*)

8. ábra. Keleti gerle *(Streptopelia orientalis)* 2017. november 29. Tószeg, belterület (fotó: *Bérdi Gergely*)

9. ábra. Fehérkarmú vércse *(Falco naumanni)* 2017. május 7. Kunpeszér, Hosszú-hát (fotó: *Oláh Zoltán*)

Keleti gerle *(Streptopelia orientalis)* (2)
2017. november 19. – december 6. Tószeg, belterület 1 pld. (Pálinkás Csaba János és mások).

Törpekuvik *(Glaucidium passerinum)* (28/42)
2017. október 15. Velem, Írott-kő 1 pld. (Rába Veronika).

Fehérkarmú vércse *(Falco naumanni)* (1989 után: 13/16)
2017. május 7. Kunpeszér, Hosszú-hát 1 *ad.* hím pld. (Kiss Áron és mások).

Lazúrcinege és kék cinege hibridje *(Cyanistes cyanus × caeruleus)* (4)
2017. február 26. Sumony, Sumonyi-halastó 1 pld. (Lukács Zoltán, Both Kata, Gyenizse-Nagy Sára) gyűrűzött példány.

Havasi fülespacsirta *(Eremophila alpestris)* (1999 óta: 9/17)
2017. február 17–22. Mezőkövesd 1 pld. (Fitala Csaba és mások).

Szikipacsirta *(Calandrella brachydactyla)* (költésen kívül: 13)
2017. január 20. Nagyiván 1 pld. (Kovács Gábor) *(Kovács, 2017).*

Vörhenyes fecske *(Cecropis daurica)* (fészkelésen kívül: 13/17)
2017. április 16. Tata, Városi-tó 1 pld. (Szabó Máté, Szabó Jenő);
2017. április 16. Csegöld, Pap-erdő 1 pld. (Nagy Miklós);
2017. május 19. Dunaalmás, Kőpite 1 pld. (Pribéli Levente, Hartmann Johanna).

10. ábra. Örvös rigó *torquatus* alfaja *(Turdus torquatus torquatus)* 2017. november 5. Bélapátfalva, Bél-kő (fotó: *Németh Ferenc*)

11. ábra. Szibériai szürkebegy *(Prunella montanella)* 2017. január 19. Pócsmegyer (fotó: *Simay Gábor*)

Berki poszáta *(Cettia cetti)* (fészkelésen kívül: 31/37)
2011. október 22. – november 9. Keszthely, Fenékpusztai madárvárta 1 *imm.* (1y) pld. (Benke Szabolcs, Benke Anikó) gyűrűzött példány;
2017. október 3. Sumony, Sumonyi-halastó 1 *imm.* (1y) pld. (Lukács Zoltán, Gyenis Dániel, Nok Péter) gyűrűzött példány;
2017. október 15. Szeged, Fehér-tó 1 pld. (Domján András, Horváth Szatmár, Gyarmati Gábor).

Vándorfüzike *(Phylloscopus inornatus)* (61/62)
2017. szeptember 26. Ócsa, Madárvárta 1 *imm.* (1y) pld. (Barna Krisztián, Halmos Gergő, Jónás Bianka) gyűrűzött példány;
2017. szeptember 28. Naszály, Ferencmajori-halastavak 1 *imm.* (1y) pld. (Krúg Tibor és mások) gyűrűzött példány;
2017. szeptember 29. Naszály, Ferencmajori-halastavak 2 *imm.* (1y) pld. (Krúg Tibor és mások) gyűrűzött példány;
2017. szeptember 30. Sándorfalva, belterület 1 pld. (Puskás József);
2017. október 2. Kisújszállás, Nagykert 1 pld. (Kiss Ádám és mások);
2017. október 10–14. Naszály, Ferencmajori-halastavak 1 pld. (Bátky Gellért, Bátky Kolos és mások) gyűrűzött példány.

Szibériai csilpcsalpfüzike *(Phylloscopus collybita tristis)* (14)
2017. november 18. Zalavár, Kis-Balaton (Ingó) 1 pld. (Szász Előd, Tamás Ádám).

12. ábra. Citrombillegető *(Motacilla citreola)* 2017. április 24. Csákvár, Csíkvarsai-rét (fotó: *Kovács Norbert*)

Rozsdás nádiposzáta *(Acrocephalus agricola)* (19)
2017. október 13. Naszály, Ferencmajori-halastavak 1 pld. (Bátky Gellért, Bátky Kolos és mások) gyűrűzött példány.

Örvös rigó *torquatus* alfaja *(Turdus torquatus torquatus)* (4)
2017. november 3–5. Bélapátfalva, Bél-kő 2 (hím és tojó) pld. (Péntek István és mások).

Vöröscsillagos kékbegy *(Luscinia svecica svecica)* (3)
2017. április 2. Fertőújlak, Hansági-főcsatorna 1 *imm.* (2y) hím pld. (Lukács Zoltán és mások) gyűrűzött példány.

Kövirigó *(Monticola saxatilis)* (2008 óta: 1)
2017. május 13–14. Vértesboglár 1 tojó pld. (Krempf István, Balázsi Péter és mások).

Pusztai hantmadár *(Oenanthe isabellina)* (4)
2017. április 21. – augusztus 10. Hajdúböszörmény 1 *ad.* hím pld. (Bacsó Ferenc, Takács Ádám és mások) visszatérő, gyűrűs példány.

Szibériai szürkebegy *(Prunella montanella)* (1)
2017. január 18–29. Pócsmegyer, Surány 1 pld. (Molnár Lídia és sokan mások).

Citrombillegető *(Motacilla citreola)* (69/73)
2017. április 17–29. Tiszajenő, halastó 1 hím pld. (Gődér Róbert és mások);
2017. április 21. Mezőlak, Szélmező 1 hím pld. (Fellner Zoltán);
2017. április 22–23. Szentimrefalva, Besenyő 1 hím pld. (ifj. Vasuta Gábor);
2017. április 24. Csákvár, Csíkvarsai-rét 1 tojó pld. (Kovács Norbert);
2017. április 25. Sumony, Sumonyi-halastó 1 hím pld. (Ónodi Miklós és mások);
2017. május 4. Bátonyterenye, Tarján-pataki tározó 1 pld. (Molnár Márton);
2017. május 9. Szeged, Fehér-tó 1 tojó pld. (Barkóczi Csaba);
2017. augusztus 19–20. Sándorfalva, Fehér-tó 1 tojó pld. (Mórocz Attila, Ampovics Zsolt, Faragó Ádám) gyűrűzött példány.

Sarkantyús pityer *(Anthus richardi)* (3)
2017. október 21–22. Kunpeszér, Hosszú-hát 1 pld. (Tölgyesi Csaba és mások).

Karmazsinpirók *(Carpodacus erythrinus)* (50/62 + költés: 2)
2014. augusztus 3. Sopron, Nemeskút 1 *juv.* pld. (Marton István) gyűrűzött példány;
2017. május 26–27. Fertőrákos 1 *imm.* (2y) hím pld. (Mogyorósi Sándor és mások);
2017. augusztus 7. Tömörd, madárvárta 1 *juv.* pld. (Illés Péter) gyűrűzött példány.

Kerti sármány *(Emberiza hortulana)* (1996 óta: 18/26 + költés: 8/17)
2016. augusztus 25. Kővágóörs, Káli-medence 1 pld. (Michael Walter);
2017. május 13. – június 27. Apácatorna, külterület 1 hím pld. (ifj. Vasuta Gábor és sokan mások);
2017. május 17. Hegykő 1 *imm.* hím pld. (Hadarics Tibor);
2017. október 15–16. Kondorfa, Hegy-völgy 1 *imm.* (1y) pld. (Faragó Ádám és mások) gyűrűzött példány.

Kucsmás sármány *(Emberiza melanocephala)* (20/23+költés:2)
2013. május 16. Felsőrajk, külterület 1 hím pld. (Zalai Béla);
2017. május 22. Pilismarót, külterület 1 *imm.* hím pld. (Kiss Balázs, Vízkerti András) gyűrűzött példány;
2017. május 23–29. Baja, külterület 1 hím pld. (Kalocsa Béla);

13. ábra. Kerti sármány *(Emberiza hortulana)* 2017. október 16. Kondorfa, Hegy-völgy (fotó: *Faragó Ádám*)

2017. június 9. Monoszló, Káli-medence 1 hím pld. (Péntek István);
2017. június 10. Katymár, külterület 1 hím pld. (Tamás Ádám).

C1 kategória

Indiai lúd *(Anser indicus)*
2017. április 8. Rétszilas 1 pld. (Daniel Bastaja);
2017. augusztus 23–27. Dávod 1 pld. (Tamás Ádám és mások);
2017. december 21–30. Poroszló 1 pld. (Bodzás János, Gődér Róbert, Rimóczi Árpád).

C_2 kategória

Fakó keselyű *(Gyps fulvus)* (C_2: 3)
2017. szeptember 26. Hidas 1 *ad.* hím pld. (Borbély András; Laczik Dénes) legyengülten találva, bekerült a Fővárosi Állat- és Növénykertbe, spanyol áttelepítésből származó bulgáriai madár.

14. ábra. Vörhenyes fecske *(Cecropis daurica)* 2017. július Balatonfüred (fotó: *Oláh Zoltán*)

Fészkelések

Nílusi lúd *(Alopochen aegyptiaca)* (költés: 1)
2016. július 19. Zsennye, horgásztó 1 pár + 10 *pull.* (Tóth László) *(Tóth, 2016).*

Szikipacsirta *(Calandrella brachydactyla)*
2017. május–július Újfehértó, külterület 1 pár (Endes Mihály, Barna Péter).

Vörhenyes fecske *(Cecropis daurica)* (költés: 1)
2017. május 5. – augusztus 23. Balatonfüred, belterület 1 pár, 3 fiókát repítettek (Bodor Gábor és sokan mások) *(Bodor, 2017).*

Karmazsinpirók *(Carpodacus erythrinus)* (költés: 2)
2017. május 20. – július Kőszeg, Abért-tó 3 pár, június 21-én megtalálva a fészek (Illés Péter és sokan mások) *(Illés, 2017).*

Kucsmás sármány *(Emberiza melanocephala)* (költés: 2)
2017. június 1–17. Kunbaja, külterület 1 pár (Tamás Ádám és mások) *(Haraszthy, 2019).*

E kategória

Cifra réce és nyílfarkú réce hibridje *(Anas formosa × acuta)* (1)
2017. március 4–7. Gönyű, Duna 1 hím pld. (Pitó Andor és mások) *(Hadarics, 2017).*

Havasi sarlósfecske *(Tachymarptis melba)*
2015. augusztus 6. Tiszafüred 1 pld. (Koleszár Balázs), gyűrűzött példány, külföldről behozott egyed.

El nem fogadott adatok – not accepted records

Bonaparte-sirály *(Chroicocephalus philadelphia)* 2017. április 23. Hortobágy, Hortobágyi-halastó; kis héja *(Accipiter brevipes)* 2017. szeptember 4. Debrecen 1 pld.; feketeszárnyú székicsér *(Glareola nordmanni)* 2016. május 25. Bugyi 1 pld. (az adatot a megfigyelő visszavonta); viharsirály *heinei* alfája *(Larus canus heinei)* 2017. január 26. Budapest 1 *ad.* pld.; vándorfüzike *(Phylloscopus inornatus)* 2017. szeptember 25. Gödöllő 1 pld.; angliai barázdabillegető *(Motacilla alba yarrellii)* 2017. június 11. Tokaj 1 pld.; 2017. február 24. Fertőújlak 1 hím pld.; havasipinty *(Montifringilla nivalis)* 2017. november 11. Csesznek 1 pld.; erdei sármány *(Emberiza rustica)* 2017. február 22. Kaposfő 1 hím pld.

Újrabírált adatok

Az alábbi, korábban **pusztai sasnak** *(Aquila nipalensis)* határozott adatokat a fotók vizsgálata alapján békászó sasnak *(Clanga pomarina)* határozta az MME NB:
1996. június 26. – július 6. Székkutas, Ficséri-puszta 2 *subad.* pld.;
2001. május 2. – július közepe Balmazújváros, Darassa-puszta 1 *imm.* (4y) pld.

Helyreigazítás

Kucsmás sármány *(Emberiza melanocephala)*
2015. május 14. Makó, külterület 1 hím pld. (Viseráczky András) *(MME NB, 2018)* helyes időpontja: 2015. május 18.

Summary: The 2017 Annual Report of the Hungarian Checklist and Rarities Committee

This is the 30th report of the Hungarian Checklist and Rarities Committee (MME NB). For this report 125 records were considered of which 91% were accepted (105 records of 49 different species/subspecies in category A, and 1species 3 record in category C1, 1 record in category C_2, and 2 in category E, and 4 species 4 breeding records too. The annual meeting of the committee was held on 8-10th February, 2020 at Fülöpháza. The two figures (divided by a slash) after species names indicate the number of occurrences and individuals up to and including 2017. When only one figure is shown, this relates to both occurrences and individuals. For a few species, where the exact number of occurrences is unknown, only the number of records (and individuals) accepted since a particular year is given in brackets (format: year – accepted since then: number of records/individuals). Since the report is in Hungarian, the following guidelines are given for acronyms and Hungarian words frequently used in the report. Dates are written according to the Hungarian sequence

i.e. year, month, day. The date is followed by the place of occurrence, usually the name of the municipality followed by the name of the actual locality. Names or numbers of the particular pond of a fishpond system are given after the name of the pond system in brackets. Number of individuals is given before the acronym pld. (i.e. "individual") with notes on plumage, sex or other circumstances of the record. "Hím" means male, "tojó" means female, "2y" means second year immature bird. "Gyűrűzött példány" means the bird was ringed. The names of observers are in brackets. The phrase "és társai(k)" means et al. and it usually indicates that the bird was originally found by more than four observers, while "és mások" means the bird was observed by others than the initial observers on a successive date. Rejected records are listed at the end of the report. The MME NB chose to follow from 2019 the sequence and taxonomy of the world checklist of IOC rather than that published by AERC earlier. The category system was simplified, hence the following categories are used in the future: A, B, C_1, C_2, D, E. Highlights of 2017 were the first records for Bonaparte's Gull and Siberian Accentor, the first breeding record of Red-rumped Swallow, second Oriental Turtle Dove, third Richard's Pipit and nominate subspecies of Bluethroat, fourth Pacific Golden Plover, Isabelline Wheatear and nominate subspecies of Ring Ouzel, fifth Baird's Sandpiper and first Common Rock Thrush since 2008.

Irodalom – *References*

Bodor G. (2017): Vörhenyes fecske *(Cecropis daurica)* első bizonyított költése Magyarországon. *Madártávlat* **24**(3), p. 36–37.

Gill F., Donsker D. & Rasmussen P. (eds). (2020): IOC World Bird List (v10.1). doi: 10.14344/IOC.ML.10.1.

Hadarics T. (2017): Érdekes madármegfigyelések. 2017. január–március. *Madártávlat* **24**(2), p. 35–37.

Hadarics T. (2019): New species in the Hungarian avifauna in 2017. *Ornis Hungarica* **27**(2), p. 175–179.

Haraszthy L. (2019): Magyarország fészkelő madarainak költésbiológiája. 2. kötet Sárgarigóféléktől a sármányfélékig (Passeriformes). Pro Vértes Nonprofit Zrt. Csákvár, 827 p.

Illés P. (2017): Karmazsinpirók *(Carpodacus erythrinus)* fészkelése az Abért-tónál. *Cinege* **22,** 53–54.

Kovács G. (2017): Szikipacsirta előfordulása tél közepén. Madártávlat **24**(4), p. 35.

Magyar G. (1994): Hogyan dokumentáljuk ritka madarak előfordulását? *Partimadár* **4**(2), p. 52–55.

Magyar G., Hadarics T., Waliczky Z., Schmidt A., Nagy T. & Bankovics A. (1998): Magyarország madarainak névjegyzéke. Madártani Intézet, Budapest, 202 p.

MME Nomenclator Bizottság (2010): Az MME Nomenclator Bizottság 2006. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról. *Aquila* **116–117,** p. 99–114.

MME Nomenclator Bizottság (2008): Magyarország madarainak névjegyzéke. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest 278 p.

MME Nomenclator Bizottság (2013): Az MME Nomenclator Bizottság 2010. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról. *Aquila* **120,** p. 61–73.

MME Nomenclator Bizottság (2016a): Az MME Nomenclator Bizottság 2011. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról. *Aquila* **122–123,** p. 139–150.

MME Nomenclator Bizottság (2016b): Az MME Nomenclator r Bizottság 2012. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról. *Aquila* **122–123,** p. 151–161.

MME Nomenclator Bizottság (2016c): Az MME Nomenclator Bizottság 2013. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról. *Aquila* 122–123, p. 163–172.
MME Nomenclator Bizottság (2017): Az MME Nomenclator Bizottság 2014. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról. *Aquila* **124,** p. 115–125.
MME Nomenclator Bizottság (2018): Az MME Nomenclator Bizottság 2015. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról. *Aquila* **125,** p. 101–117.
MME Nomenclator Bizottság (2019): Az MME Nomenclator Bizottság 2016. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról. *Aquila* **126,** p. 121–138.
Tóth L. (2016): Nílusi lúd *(Alopochen aegyptiaca)* költése a Zsennyei-horgásztavon. *Cinege* **21,** p. 42–43.

KÖNYVISMERTETÉSEK

Stefan Bosch & Peter W. W. Lurz: Die Wasseramsel. Die neue Brehm-Bücherei No. 489. (Wolf, Magdeburg, 292 oldal, 2019; ára: 37,5 €)

A vízirigóról szóló új monográfia nem előzmények nélkül látott napvilágot a nagy múltú *Die neue Brehm-Bücherei* könyvsorozatban. Gerhard Creutz 1966-ban publikálta itt vízirigós könyvének első, majd húsz évvel később második kiadását. Az azóta eltelt évtizedekben számos új kutatási eredmény született, melyek indokolttá tették egy teljesen új monográfia megírását. Mindkét szerző szerepelt már az NBB sorozatban, a 2010-es években megjelent mókusról, illetve fekete rigóról készült kötetekkel.

Ezzel az új művükkel a sorozat könyveinek hagyományos felépítését követik. A bevezetőben utalnak az európai kutatók, főként a német, osztrák, svájci, skandináv, brit, szlovák ornitológusokra. Ezután rendszertani áttekintést kapunk a világ vízirigófajairól. Az elterjedési kérdésekkel általánosságban, az Európában élő alfajokkal részletesebben foglalkoznak. Nagy teret szántak a morfológia, tollazat, vedlés, kormeghatározás mellett az anatómiai részletekre is. További fejezetekben a viselkedésről, a szaporodásról, a fiókák fejlődéséről minden lényeges információt megtudhatunk.

Érdekes szempontokat taglalnak az ökológia fejezetben, ahol a populációdinamikától a városiasodásig sok új tényezőt és összefüggést elemeznek. A látszólag ellenséges környezet, a folyók menti nagyvárosok egyre több fészkelési lehetőséget nyújtanak a vízirigó számára. Ezt a terjeszkedést a vizek tisztaságának a javulása, vagyis a környezetvédelem eredményessége tette lehetővé. Ugyanebben a fejezetben tárgyalják a többi madárfajjal (ökörszem, hegyi- és barázdabillegető, billegetőcankó, jégmadár) fennálló viszonyát és konkurenciáját a költő- és táplálkozóhely vonatkozásában. Mindkét szerző a madárbetegségek és a paraziták avatott kutatója. Vízirigó-monográfiájukban a Kárpátok populációiban leggyakoribb, a *Collyriclum faba* bélféreg általi fertőzöttségről közölnek adatokat.

A kötet második felét a veszélyeztetettség, védelmi lehetőségek, állományváltozás, élőhelymegőrzés, a mesterséges költőhelyek létesítésének nagy témakörei teszik ki. Ezek után olvashatunk az egyedi jelölésekről, a madár megfigyelésének módszereiről, az állatkerti tartás és gondozás kérdéseiről. Érdekes zárófejezet szól a vízirigó és az ember viszonyáról, a fajjal kapcsolatos régi tévhitekről. Az aktuális európai fajneveket 22 nyelven közli, ebben elég komikus a magyar „vízirigó" mellett szintén magyar névként megadott „Schiraika", amely valami tévesztés lehet. A nagyon alapos művet húszoldalas irodalomjegyzék zárja, ebben csupán két magyar szerzőt *(Madarász Gyula, Horváth Róbert)* találunk. Igen gazdag fotóanyag teszi értékesebbé, a képszövegek és a fejezetek összefoglalói angolul is olvashatók.

dr. Kovács Gábor

Gombobataar Sundev és Christopher Leahy: Birds of Mongolia (Helm Field Guides. Bloomsbury Publishing Plc, London, 280 oldal, 113 színes tábla, elterjedési térképek. 2019; ára: 27 angol font)

Először 2008-ban hallottuk a hírét, hogy Mongólia madárvilágáról angol nyelvű terepi határozó készül, melynek megjelenését 2009-re jelezték. Az utazgató madarászok körében

nagy várakozással tekintettek a mű elé, hiszen a gazdag madárvilágú belső-ázsiai országról terepikönyv még nem létezett. *Robert Daniel Etchécopar* és *François Hüe* több évtizede megjelent kétkötetes francia nyelvű kézikönyve együtt tárgyalta Mongóliát Kínával és Koreával és ugyancsak régi *Rudolph Piechoki* és munkatársai német nyelvű avifaunisztikai tanulmánysorozata is.

A mongóliai madárfajokról annyira várt kötet a bejelentést követően igen sokat késett, ennek okáról szinte semmit nem közöltek. Végül 2019-ben látott napvilágot, miközben ugyanebben a Helm Field Guides sorozatban Kelet-Ázsia, majd Közép-Ázsia madárhatározói már több évvel korábban piacra kerültek.

Utólag viszont elmondhatjuk, hogy a két szerzőnek a jó egy évtizednyi „helybenjárás" alatt volt ideje a finom munkára, így az eredmény mindnyájunk számára kellemes meglepetés lett. Az 503 fajt tárgyaló kötet 113 színes tábláját tizenkét világhírű madárfestő illusztrátor készítette, akiknek neve számos határozókönyvből ismerős. A képek színvonala egyenletesen magas, oldalpáronként 4 vagy 5 fajt tartalmaz, szemközt az elterjedési térképekkel és a szöveggel, melyben a határozó bélyegek, hang, élőhely, viselkedés, a faj státusa és természetvédelmi besorolása (utalással a „Mongol vörös könyv", illetve az „Ázsia veszélyeztetett madarai" című művekre) igen tömör összefoglalását kapjuk.

A kötet végén egy illusztrált kiegészítő lista található, a feltételezett, valamint a legfrissebben észlelt kóborló fajok pár rövid mondatnyi ismertetésével, előfordulásuk helyével és dátumával. Számunkra ezek között külön érdekesség, hogy a székicsér (*Glareola pratincola*) első mongóliai megjelenését (2016. június 24.) magyar terepmadarászok észlelték, bár sem ezt az adatot, sem a többi „új" fajét a függelék nem nevesíti.

Hazai madarászaink között egyre több az Ázsiába utazó vagy az azt még csak tervező, akik végre egy kiválóan használható, nagyszerűen illusztrált határozóval indulhatnak Mongóliába is. A remekbe sikerült könyvért a két szerző és a tucatnyi madárfestő elismerést és köszönetet érdemel.

dr. Kovács Gábor

Dorj Ganbold és Chris Smith: A field guide to the birds of Mongolia (John Beaufoy Publishing, Oxford: 304 oldal. 154 színes tábla, térképek, 2019)

Elég ritka eset, hogy valamely régióról vagy országról, melyről teljesen nélkülöztük a madárhatározókat, egyazon évben, szinte egyszerre két könyv is megjelenjen. Az előzőekben ismertetett hosszú átfutású mongol madárkönyv mellett 2019-ben napvilágot látott egy másik terepikönyv, melynek nem volt előzetes hírverése, így feltűnése meglepetést okozott.

Miként a pár hónappal korábbi (Gombobataar és Leahy) határozó, ez az újabb is két szerző – egy mongol és egy amerikai – munkája. Csak érdekességként: *Dorj Ganbold* teljes neve *Dorjlkhagvajantsan Ganbold,* melynek kiejtését mindenki fantáziájára bízom, kimondani még nem hallottam.

A szerzők nem csak a szöveget jegyzik, hanem az illusztrálást is saját kezűleg végezték, könyvük ebben eltér az előző mongol madárkönyvtől. Kötetük elején egy illusztrált index segíti a gyors tájékozódást. A bevezető részben Mongólia rövid természetföldrajzi ismertetése és ökoszisztémai áttekintése olvasható, melyhez térképen kívül fotókkal illusztrált rövid jellemzéseket közölnek.

A fajokat bemutató képtáblák elhelyezése hasonló a modern terephatározók szerkesztéséhez: a bal oldali lapon a szöveges rész, az átellenes oldalon a madárképek találhatók. Fajonként 3-8 kép mutatja be a madár kor és ivar szerinti, valamint a röpképeken látható bélyegeit, esetenként a bővebb képanyagból a szöveges oldal peremére is szerkesztettek néhányat. A szöveg melletti elterjedési térképek nagyobbak, áttekinthetőbbek a hasonló könyvekétől.

A képek minősége a határozáshoz nagyrészt kiváló, a ragadozókról átlagon felüli. Jó példa erre a két kék vércse és a kabasólyom közös táblája, összesen 25 madárképpel. Kissé halványabbak a fehér gémek, a partfutók és néhány sirályfaj táblái, bár az utóbbiak röpképei a szövegoldal peremén jól sikerültek. A könyv naprakészségét jól jellemzi, hogy a kóborló, akár csak az egy-két ízben előforduló ritkaságokról is jó képet és térképet ad, mégpedig a kötet legvégén, kilenc oldalnyi képtáblába szerkesztve.

Teljes fajszáma 521, amely tizennyolccal több, mint Gombobataar és Leahy terephatározójáé. Az utolsó lapon egy méretesebb térképen Mongólia 25 kiemelt jelentőségű madárélőhelyeit találjuk, védett területek és nemzeti parkok számozott listájával.

Egy további érdekesség, hogy a fajok szövegének elején, az angol és tudományos név után a madár mongol nevét cirillbetűs írással olvashatjuk. Ezt az odautazó terepmadarászok a helybéliekkel kommunikálva jól hasznosíthatják, feltéve, hogy még emlékeznek az orosz szavak kiolvasására és nem zavarja őket egy-két furcsa betű, mely csak a mongol cirillben van. Ez a könyv jól kiegészíti az előzőt, érdemes a Mongóliába készülőknek beszerezni és azt magukkal vinni.

dr. Kovács Gábor

Haraszthy László: Magyarország fészkelő madarainak költésbiológiája (Pro Vértes Zrt., Csákvár, 2019, 953+827 oldal 2262 fényképpel; ára: 33 000 Ft)

A közel 1800 oldalas, kétkötetes, árában a nyugati orvosi szakkönyvvekkel vetekedő, nyolc kilogrammos munka hazánk valamennyi fészkelő madárfaját tárgyalja. A terjedelem harmadát kitevő szöveg a magyarországi költsébiológiai adatokat összefoglalva nem próbál túlterjeszkedni a kiadvány küldetésén: hiánypótló magyar nyelvű könyvként szolgálni azok számára, akiknek az idegennyelv-ismeret vagy esetleg a fizikai hozzáférés adta korlátok miatt nem áll módjában *Wolfgang Makatsch* európai madarak tojásairól készült alapművét, esetleg *Urs Glutz von Blotzheim* vagy *Stanley Cramp* és munkatársainak kézikönyveit vagy akár *Peter Castell* és *Richard Castell* 2010-ben megjelent, közel 9000 fényképpel illusztrált (és az itt tárgyalt könyvben nem hivatkozott), 758 nyugat-paleakrtiszi madárfaj fészkelését bemutató DVD-jét tanulmányozni.

Az egyes fajok fejezetei az alábbi alfejezetekre tagolódnak: *fészkelőhely; költési idő; a fészek helye; a fészek anyaga és méretei; a tojások alakja, színe és méretei; a fészekalj nagysága; a kotlás és a fiókanevelés időtartama; költési siker; érdekességek; irodalom.*

A máshonnan átvett adatok forrásai többségükben fel vannak tüntetve. Az egyes fajokat tárgyaló fejezetek végén az idézett szerzők nevének ismételt felsorolását ugyanakkor fölöslegesnek találtam. Az átfogónak szánt irodalomjegyzék kapcsán meglepett, hogy nem találtam hivatkozást *Siegfried Hoeher* Gelege der Vögel Mitteleuropas című, angolul is megjelent népszerű könyvére vagy akár *Zygmunt Bocheński* és *Piotr Kuoenierczyk* 32

nádiposzátafaj (köztük olyan ritkán tárgyalt hazai fajok, mint a csíkosfejű nádiposzáta) fészekanyagáról szóló, az *Acta Zologica Cracoviensia* 2003. évi kötetében megjelent, igen alapos cikkére.

A hivatkozásjegyzék sem a Harvard-rendszert, sem az APA-rendszert nem követi, így azonos első szerző több szerzős, egy éven belül megjelent cikkeit néhol nehézkes megtalálni, a kétszerzős cikkek pedig helyenként a többszerzős közlemények után következnek. A spanyol vagy német nyelvterületről származó előtaggal rendelkező nevek besorolása nem a nemzetközi normát követi, így *de Lope Rebollo* nevét nem az „l", *del Hoyo* és *van Hecke* nevét nem a „h" betűnél találjuk. A német nyelvű cikkek címében elvétve, a franciákéban gyakrabban találtam elütéseket.

A könyv szerkesztésében is találunk a tradícióktól való eltérést: az impresszumoldal – talán a nyomda hibájából – páratlan oldalra került; az ott ajánlott hivatkozási módot sem javaslom követni (ráadásul e könyv sem követi mindenhol ezt a hivatkozási elvet).

A szöveg többnyire jól érthető, bár az elütések száma meghaladja azt az értéket, ami a hazai könyvkiadás hőskorát jellemezte, amikor egy ilyen terjedelmű könyvben is legfeljebb egy-két hibát lehetett találni. Apró, de bosszantó tárgyi tévedésektől sem mentes a szöveg. Így *Petra Hlavácova* nem örülne, ha megtudná, hogy 2010-es csehországi sarlósfecskefelmérése helyéül az akkor már nem létező Csehszlovákia lett megadva (cserébe *Jiří Pikulá*nak a fekete rigó csehszlovákiai ökológiájáról szóló 1974-es közleménye kapcsán az akkor még nem különvált Csehország neve szerepel a szövegben). Nem vagyok bizonyos abban sem, hogy a könyvben helyenként említett „ragadozó madarak (Accipitriformes)" alatt a szerző a sólymokat a jelenlegi rendszertani besorolás értelmében már nem tartalmazó fajok halmazát értette-e.

A szöveg hazai irodalmi adatokra, a szerző hazai és külföldi saját adataira, illetve környező országok irodalmi adataira támaszkodik, de sajnos nem mindig derül ki egyértelműen, mikor honnan származik az információ. Nehezen elképzelhető például, hogy valamenynyi faj tojásainak inkubációs idejét a szerző maga ellenőrizte volna, ezeknek az adatoknak (és még jó néhány nidobiológiai információnak) a forrását viszont nem találtam.

Nagyon hasznosnak találtam volna a fajnevek mellett egy kód feltüntetését, ami jelzi, rendszeres vagy rendszertelen fészkelő, esetleg kipusztult vagy potenciális fészkelő a tárgyalt madár, pedig ezt a fajta osztályozást a bevezetőben maga a szerző említi. A fészekaljak nagyságát elég lett volna egy átlaggal, egy elemszámmal és egy szórásértékkel megadni teljes bekezdések helyett arról, hogy hány fészek tartalmazott egy adott számú tojást egy idézett vizsgálat (vagy éppen múzeumi fészekaljak) esetében.

Az érdekességeket tartalmazó alfejezet igazi csemege a szakemberek számára, mivel meglepő fészkelési módokról olvashatunk itt az egyes fajok kapcsán. Érdekes történeteket olvashatunk a könyv végén is a fészekkeresésről, igaz, szóhasználata nem mindenhol méltó egy szakkönyvhöz (lásd a batlafészkek kapcsán írottakat); lehet, hogy tematikája miatt is jobb lett volna ezt az anekdotikus részt egy külön könyvben kiadni. A felszabaduló oldalakat a madarak szaporodásának, a tojások képződésének, szerkezetének, színanyagainak, a kotlásnak és a fészekparazitizmusnak a részletesebb ismertetésére lehetett volna fordítani.

A könyv képanyaga kapcsán megjegyzendő, hogy bizonyára nem véletlen, miszerint madártojásokról, madárfészkekről évtizedek óta alig jelenik meg új kiadású könyv. Egy népszerű angol természettudományos könyvkereskedés határozókönyveit kutatva mindösz-

sze tizenegy madártojásokról szóló könyvet, de nem kevesebb, mint 1805 olyan könyvet találtam, amelynek a címében a „birds" (madarak) szerepelt. Ennek feltételezhető oka, hogy a könyvkiadók és szerzők hasonló módon gondolkoznak, mint *Roy Brown* és munkatársai, akik *„Tracks and signs of the birds of Britain and Europe"* című könyvükben így magyarázták, miért is nem tértek ki a fészkekre: „A szerzőknek nem áll szándékában az embereket arra buzdítani, hogy használatban lévő fészkek után kutassanak vagy azokat felkeressék". Ez a szemléletmód az MME elnökségét is jellemezte egy időben: az 1980-as években a faunisztikai szakosztály elnöke felhívást intézett a madárfészkek adatainak a British Trust of Ornithology „Nest Record Scheme" rendszeréhez hasonló gyűjtésére (mely évente 40 000 adattal bővül, napjainkra pedig 1,8 millió fészekről rendelkezik információval!), az egyesület végül a madárfészkek zavarás iránti érzékenységére hivatkozva vetette el a kezdeményezést (az ember által felkeresett fészkek a hátrahagyott nyomok alapján sokkal könnyebben felkutathatók a fészekpredátorok – róka, szajkó, szarka, menyét stb. – számára). Fenti aggodalmakat ugyanakkor nem osztotta a könyv szerzője – az egykori Gyurcsány-kormány környezet- és természetvédelmi szakállamtitkára, az MME jelenlegi elnökségi tagja.

Nem vitatom, sok szempontból szükséges lehet akár kutatás, akár természetvédelmi beavatkozás kapcsán egy adott madárfaj fészkének a felkeresése, de a fent megfogalmazott aggályok miatt e sorok írója öncélú és természetvédelmi szempontból összességében ártalmas vállalkozásnak ítéli Magyarország valamennyi költő madárfaja fészkének a felkeresését a szerző által személyesen történő lefényképezése céljából, növelve a veszélyét közel kétezer fészekalj – köztük fokozottan védett fajoké – predátorok általi kifosztásának, bármennyire nagyszabású volt ez a vállalkozás. A sokszor életnagyságú vagy még nagyobb méretű fészekképek sorozata ráadásul fölöslegesen növelte az így már alig kezelhető tömegű két kötet méretét. Az esetenként tucatnyi fészekkép ugyanarról a fajról nem szolgál releváns többletinformációval, a fészkek és tojások variabilitását demonstráló további képek elférhettek volna egy DVD-mellékletben, ezzel mind a könyv ára, mind a mérete sokkal olvasóbarátabbá lett volna tehető. Az ábraanyag szempontjából ugyanakkor informatívnak találtam a fészkelőhelyekről, élőhelyekről készített fotókat. Felméréseket végző madármegfigyelők számára egy adott faj keresésénél ezek sokkal tanulságosabbak, mint a sok fészekaljkép.

Idegenkedtem az ábrafeliratok hármas ponttal több részre történő szétvagdalásától, másfelől azok angol nyelvű fordításait (eltekintve azoknak a magyaréhoz hasonló kényszerű szakaszolásától) ugyanakkor szabatosnak, sallangmentesnek, egy ilyen könyvtől elvárt minőségűnek találtam.

dr. Magyar Gábor

In memoriam

Nechay Gábor (1942–2020)

Szeptember 29-én reggel kaptam a megrendítő hírt Gábor fiától, Tamástól: "A Papa tegnap délelőtt elhunyt." Megdermedtem. Nehéz leírni azt az érzést, amit éreztem, hisz Gábor annyira közel állt hozzám, mintha testvérem lett volna. Barátságunk több évtizedes volt. Egyetemi szakdolgozatom témája a mezei pocok és az ellene való védekezés volt, és az egyetem külső konzulensnek őt jelölte meg. A harmadik évfolyam befejezését követően le is utaztam Tanakajdra, a Vas megyei Növényvédő Állomásra, ahol a vezetésével működött a MÉM NAK Rágcsáló-biológiai Laboratórium. Egy magas, szemüveges komoly úriember fogadott, aki meglehetősen határozottan és tartózkodóan viselkedett, de már az első napon láttam, hogy bizalmába fogadott. A növényvédő állomás igazgatója közölte, hogy az egyetem őt az érkezésemről nem értesítette, így nem vehetem igénybe az Állomás vendégszobáját, keressek magamnak szállást a faluban. Gábor azonnal átlátta a helyzetet, hogy ez szinte lehetetlen feladat, hiszen Tanakajd kis falu, szálláslehetőség nincs, nem is beszélve arról, hogy egy csóró egyetemista nem is tudná kifizetni a szállásköltséget. Felajánlotta, hogy a mellettük levő szolgálati lakásban szálljak meg, csak ezt nem kell nagydobra verni.

Igaz, hogy a lakás teljesen üres, bútorok sincsenek benn, de van víz a mosakodáshoz és villany is, ha leszáll az est. Kaptam tőle néhány plédet, hogy legyen min aludnom. Mikor látta, hogy igazán nem zavarnak ezek a kellemetlenségek, azt hiszem, még szimpatikusabb is lettem neki.

Az elkövetkező napokban a közöttünk levő feszültség teljesen feloldódott, mikor látta, hogy érdeklődési körünk szinte teljesen megegyezik, a szokásos szakmai konzultációkon, a munkaidőn túl is sokat voltunk együtt, beszélgettünk, ismerkedtünk. Ő akkor már tapasztalt fotós volt, én viszont még akkor nem rendelkeztem fényképezőgéppel, pedig egyik legnagyobb vágyam már akkor is az volt, hogy saját géppel fotózzam a madarakat, a természetet. Esténként kimentünk az Állomás vadregényes parkjába, ahol a kirepült erdei fülesbagoly már jól repülős fiókái egész éjjel hangosan kolduláták az eleséget szüleiktől. Gábor vakuval és teleobjektívvel fotózta őket, másnap este pedig az állomás fotólaborjában előhívta a színes negatívot és a jobb képekről színes nagyításokat készített. Ezek közül néhány fotót a mai napig őrzök. A közös fotózás élménye a mai napig bennem él, és azt hiszem ez nagy lökést jelentett, hogy a későbbiekben a természetfotózás életem fontos részévé vált. Beszélgetéseink során egy idő után megnyílt, és elmondta, hogy gyermekkorában arról álmodott, hogy ornitológus lesz, és gimnazista korában gyakran járt fel a Madártani Intézet Garas utcai irodájába. Azt is megtudtam, hogy az orvosi hivatás is vonzotta, de édesapja, *dr. Nechay Olivér* – aki akkor a Mezőgazadasági és Élelmezésügyi Minisztériumban a növényvédelmi szakterület főosztályvezető-helyettese volt – javaslatára mégis a Gödöllői Agrártudományi Egyetemre jelentkezett.

Gábor a szakdolgozatomhoz szükséges szabadföldi kísérletek megtervezéséhez és a dolgozat elkészítéséhez nagyon sok segítséget nyújtott, sok jó tanáccsal ellátott, és ennek tudható be az is, hogy diplomavédésemen jeles eredménnyel értékelték, sőt a három évvel később megjelent *Bognár Sándor – Huzián László* által jegyzett "Növényvédelmi állattan" című egyetemi tankönyvben szakdolgozatom az irodalmi ajánlások között szerepelhetett. Friss diplomásként azt hittem, elválnak útjaink, de a sors másképpen alakította életemet, és ebben a főszerep egyértelműen hozzá köthető. Egyéves gyakornoki időm leteltével üzenetet kaptam tőle, hogy felszabadult egy ornitológusi állás a fácánkerti Természet- és Vadvédelem-technológiai Állomáson, és ha érdekel, keressem fel, mert úgy érzi, hogy ez egy igazán nekem való feladat. Ekkor már nem Tanakajdon dolgozott, mert a Mezőgazdasági Rágcsálóbiológiai Laboratóriumot összevonták a fácánkerti Vadvédelem-technológiai Állomással. Természetesen örömmel vettem a meghívást, hiszen már gyermekkoromban is az volt az álmom, hogy ilyen munkakörben dolgozhassam, így nem volt kérdés, hogy elfogadjuk a felajánlást, hiszen szolgálati lakást is biztosítottak, és mi már akkor az első gyermekünket vártuk.

A MÉM NAK Természet- és Vadvédelem-technológiai Állomás létrehozásakor az igazgatói posztot Gábornak ígérték, de azt végül a növényvédelemi szervezetben dolgozó, de pártvonalon jobban fekvő ember kapta meg, Gábor csak igazgatóhelyettes lehetett. Ez a csalódás hosszú időn keresztül rányomta a bélyegét fácánkerti idejére, mert jól látta, hogy felkészültségét tekintve jóval a kinevezett személy felett áll, de belátta, a pártutasítás ellen nincs apelláta. Mégis, amíg néhány évig együtt dolgozhattunk, azt hiszem, hogy számára is és számomra is életünk legszebb időszaka volt. Egymás melletti szolgálati lakásban laktunk, és alig volt nap, amikor nem mentünk át egymáshoz, Gábor szinte családtaggá vált

nálunk, minden nap a vendégünk volt. Gyerekeink is együtt cseperedtek, közös programokat, kirándulásokat szerveztünk, de a fő téma közöttünk mindig a természet volt. Gábor született természetvédő volt, és nem volt meglepetés, amikor az igazgatóval történt számtalan nézeteltérést követően bejelentette, elhagyja Fácánkertet, és Budapesten az OKTvH Madártani Intézeténél folytatja pályáját. De még több időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy végleg elköszönjön Fácánkertről, hiszen felesége, dr. Nikodémusz Etelka vezette az Állomáson az ökotoxikológiai laboratóriumot, és ő csak két év múltán tudta követni férjét, így Gáborral minden hétvégén együtt lehettünk, hiszen visszajárt Fácánkertre. Kapcsolatunk az után sem szakadt meg, hogy Gödöllőre költöztek, sőt a sors úgy hozta, hogy közeli jóbarátként 10 év múltán ismét kollégák lehettünk az önállóságát vesztett Madártani Intézetben, abban a gyakran változó minisztériumi szervezetben, amelynek az intézet névlegesen a része volt.

Számtalan emlék rémlik fel, ha visszagondolok közös dolgainkra, de ezek mind pozitív előjelűek. Gábor számomra példakép volt. Kizárólag a tényekre alapozó, felkészült, több nyelvet beszélő szakember példája, aki meg tudja őrizni tartását minden körülmények között. Óriási empátiával rendelkezett. Mindenkin segített, aki azt kiérdemelte. Igazi humanista volt, aki akkor is a gyengék pártjára állt, ha abból számára csak kellemetlenség, sőt hátrány származott. A megalkuvás nem az ő asztala volt, ezért sokan nem kedvelték túlzottan, de őt ez sohasem befolyásolta döntéseiben. Barátaival ugyanakkor mindig nyitott és melegszívű volt. Nagy érdem volt annak, akit barátjává fogadott.

Ezeket a mondatokat az emlékeimre alapozva osztottam meg, de Gábor ennél sokkal többet érdemel. Olyan polgári családba született, ahol az egyetlen érdem a felkészültség és a becsület volt. Édesapja kiváló szakember volt, és a világszínvonalra emelt magyar növényvédelmi szervezet létrehozása *dr. Nagy Bálint* árnyékában nagyrészt az ő nevéhez is fűződik. Akárcsak az is, hogy Magyarországon 1965-ben a világon elsőként tiltották meg a DDT felhasználását, ami katasztrófával fenyegette a földi élővilágot. Gábor a budapesti Eötvös József Gimnáziumban érettségizett, majd a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen szerzett agrármérnöki diplomát. Rövid gyakornoki idő után a Pest megyei Növényvédelmi Állomáson dolgozott egy évig, amikor megbízták, hogy hozza létre a Vas megyei Növényvédelmi Állomáson a Rágcsáló-biológiai Laboratóriumot. Feladatul kapta a mezőgazdaságban károkat okozó rágcsálók, az ürge, a hörcsög és a mezei pocok kártételeinek megakadályozását elősegítő előrejelzési módszerek kidolgozását, populációdinamikai feltárását, a rágcsálóirtási technológiák korszerűsítését, új rágcsálóirtó hatóanyagok keresését, környezetkímélő védekezési módszerek kidolgozását. Amikor a laboratórium összeolvadt a Fácánkerti Természet- és Vadvédelmi Állomással, a kutatási területek bővültek, hiszen ekkor már a védett vadon élő állatok is a vizsgálandó fajok közé kerültek. Így többek között a vidraállomány felmérése, táplálkozásvizsgálata is hozzá tartozott. Nechay Gábor akkor került az Országos Környezet-és Természetvédelmi Hivatal Madártani Intézetéhez, amikor megkezdődött a hazai természetvédelem felemelkedésének időszaka. Széleskörű tájékozottságát hamar felismerték, és *Rakonczay Zoltán,* az OKTvH akkori elnökhelyettese pont ezért választotta maga mellé közvetlen munkatársként és szerzőként a hazai vörös könyv megírásában és megjelentetésében. Az OKTvH-ban, majd annak jogutód szervezeteiben, azaz az aktuális környezetvédelmi tárcáknál, ahová a természetvédelmi szakterület is tartozott, szakmai elismertsége és kiváló német és angol nyelvismerete révén ő lett a magyar részvé-

telű nemzetközi természetvédelmi egyezmények szakmai képviselője, hazai koordinátora. Elévülhetetlen érdemeket szerzett abban, hogy Magyarország csatlakozott az európai vadon élő élővilág és természetes élőhelyeinek védettségéről rendelkező berni egyezményhez, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelmét szabályozó CITES-hez, a vándorló állatfajok nemzetközi védelmét szolgáló bonni egyezményhez, majd a későbbiekben a biológiai sokféleség védelméről rendelkező egyezményhez. Koordináló szerepet töltött be utóbbi egyezmény keretein belül a génmódosított szervezetekkel kapcsolatos „Cartagenai jegyzőkönyv" Magyarországra vonatkozó részeinek, feladatainak meghatározásában is. Emellett rendszeresen előadásokat tartott itthon és külföldi konferenciákon, számos ismeretterjesztő- és tudományos cikk, könyvrészlet, szakmai cikk és fordítás, lektori tevékenység jelzi munkásságát. Írásai elsősorban rágcsálóbiológiai, konzervációbiológiai, vadbiológiai témakörökben jelentek meg, melyeknek maradéktalan összegyűjtése nem kis feladatot ró majd tisztelőire, hiszen nemcsak itthon, hanem nemzetközi színtéren is gyakran publikált. Szívén viselte egyetlen (közel) endemikus hüllőalfajuk, a kipusztulással fenyegetett rákosi vipera sorsát. Áldozatos munkája is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a berni egyezmény külön védelmi ajánlásokat tegyen a faj védelmére, és ahhoz, hogy hazánkban létrejöjjön a faj gyakorlati védelmét segítő Rákosivipera-védelmi Központ. Bár vadászvizsgával rendelkezett és vezetője volt egy bérkilövő vadásztársaságnak, nincs tudomásom arról, hogy vadászatokon elsütötte volna a fegyverét. Tisztelte a vadon élő állatokat, és csupán azért vállalt vadászattal, vadgazdálkodással, vadbiológiai témákkal kapcsolatos feladatokat, mert úgy érezte, példamutatásával ezen a területen is segíthet a jobbításban. A Magyar Madártani Egyesületnek alapításától tagja volt, és rendszeresen írt az egykori *Madártani Tájékoztató*ba a korszerű madárvédelemhez való igazodást segítő cikkeket. Az MME gödöllői helyi csoportjának munkájában hosszú ideig aktívan részt vett, és haláláig elnöke volt az MME ellenőrző bizottságának. Az *Aquila* szerkesztőbizottságának 1991-től szintén az élete végéig tagja volt. A lektorálásra átadott cikkeket mindig határidőre, és kínos alapossággal véleményezte. Egy ideig a *Nimród* című vadászlap szerkesztőbizottságának is tagja volt.

Nyugdíjba vonulását követően is aktív maradt, felkért szakértőként folyamatosan részt vett az európai uniós és egyéb nemzetközi természetvédelmi szervezetek szakanyagainak elkészítésében, véleményezésében. Bár kiváló munkájáról mindenki csak elismeréssel szólt, és a szakmában széleskörű megbecsülés övezte, a Pro Natura díjon kívül komoly kitüntetéseket mégsem kapott. Ennek okát azt hiszem, abban kell keresni, hogy szakmai kérdésekben sohasem volt hajlandó kompromisszumokra, megalkuvásra, és nem ült fel sohasem divatos eszméknek, nem vett részt politikai csatározásokban. De sohasem panaszkodott, akkor sem, ha mellőzték, akkor sem, ha egészségügyi problémái voltak. Minden gondot, bajt megtartott magának, magában őrlődött, nem akart ezzel terhelni senkit. Nem tudtuk azt sem, hogy beteg, hogy kórházba került. Mindenről csak utólag értesültünk. Nechay Gáborban egy kivételesen tisztességes embert, egy kérlelhetetlenül őszinte természetvédőt, egy széles látókörű felkészült szakembert, egy kiváló kollégát és egy igaz, jó barátot veszítettünk. Nyugodj békében Gábor! Mi sohasem felejtünk el téged!

dr. Kalotás Zsolt

Aquila (2020), Vol. **127**, p. 85–91

GUIDELINES FOR AUTHORS

General guidelines

Aquila was established by *Ottó Herman* as a periodical of the Hungarian Ornithological Centre (HOC; later Hungarian Ornithological Institute) over a hundred years ago. It is currently published annually by the Ministry of Agriculture, bearing legal inheritance of the former HOC.

The periodical publishes original works of scientific quality that have not been published or submitted for publication somewhere else. Editors maintain their rights to refuse the publication of otherwise acceptable manuscripts if data collection, experiments or preparation of the paper in general are in conflict with the general principles and aims of nature protection or animal rights, especially if such conflicts are also of legal nature.

The periodical aims to be primarily an organ for publishing the latest research results of ornithology in Hungary, the Carpathian Basin, more widely in entire Europe, while leaving space for those works of Hungarian scientists conducted research outside the region. The periodical accepts manuscripts from all fields of ornithology preference given to those furthering nature conservation aims. The intended primary fields of Aquila cover methodology, ecology, conservation biology, eco-faunistic studies, ethology, ornithogeography, palaeontology, applied ornithology and bird conservation. Space shall be given to those faunistical publications providing further significant information to zoogeography.

The periodical publishes papers in Hungarian or in English, which shall be presented in detail in a structure customary in scientific communication (in "IMRAD" structure). If the study implies publication in a major language other than Hungarian or English it may be possible as based on the agreement with the editor in chief.

Independently from the language of the article they are published with English and Hungarian language abstracts.

Comprehensive, national reports in ornithology also receive space in the periodical if they fulfil the requirements of full size articles and are prepared by scientific standards.

Short communications as well as observations interesting to the scientific community are also published in a size preferably not exceeding two pages. Short communications are published in both Hungarian and in English.

Publication of review articles where current knowledge and results of a research field are summarised is also welcome. Depending on the space available for a given issue, and after consultation with the editor, ornithological news, reports on special events, book reviews and obituaries are also published as long as they may be of interest to the readers.

For manuscripts with multiple authors written consent of all authors is requested for publication. Authors agree with the submission of their paper that publication copyrights will be borne by the publishers, reprint of papers or excerpts thereof require the previous consent of the publisher.

Submission and peer review of manuscripts

Manuscripts intended to be published in *Aquila* shall be submitted to the editor in the format described in the following, in Hungarian or in English language, preferably in

electronic format (by E-mail[1] or on a digital storage device). The text shall be written and submitted by a word processor compatible with Microsoft Office (with a .doc or .rtf extension) in Times Roman (font size 12 points), double spaced, formatted to A/4 paper size.

Typesetting (italics, underlines, bold typeface, etc.) shall be kept to a minimum with the exception of titles and subtitles, scientific names and citations. If the format cannot be achieved authors are kindly requested to consult with the editor to find a solution. Special attention shall be paid to correct grammar and word usage. For English papers spelling and grammar of Oxford English shall be followed.

If the manuscript cannot be submitted in an electronic format, it shall be sent by mail or handed over personally to the editor in three identical copies on A/4 size paper with double line space with 2.5 cm margins at both sides, written or printed only on one side of the paper (each copy shall contain the tables and figures). The pages shall be numbered.

Photographs or figures shall accompany the manuscripts in a quality acceptable for publication either in a digital format (in .tif or good resolution .jpg format) or in three originals in the size (or larger) intended for publication forwarded by mail.

Manuscripts are peer reviewed for publication with the involvement of independent referees. Based on the reviews and formal requirements the chief editor will accept or decline the manuscript for publication or, alternatively, instruct the author(s) for revision or correction of the manuscript. Revisions and corrections are requested to be completed as soon as possible following notification. Decision of the editorial board as based on the peer reviews is final. Authors shall accept to submitting themselves to decisions made by the editors when sending their manuscripts to Aquila.

Formal requirements of the manuscripts

For the sections, style, etc. the format and output of papers published in recent issues of the periodical shall serve as guidance. The sequence and recommended chapters of the manuscript are as follows: cover page with the title, the address data of the authors, on the next page the abstract (in English language), on (a) new page(s) continuously the text of the manuscript with titles of the chapters on bold face type divided into chapters (Introduction, materials and methods, Results, Discussion/Summary, Acknowledgements, References) followed by the tables, figures, captures of the tables and figures. Captures should always follow the tables or figures numbered with Arabic numbers continuously but independently from each other. If this is not possible the text of the captures should be added on a separate page continuously, in this case the numbers of the tables and figures should be marked by their numbers and on the back the names of the authors should be marked by pencil. If the main chapters are subdivided into subchapters their titles should be written in a new line underlined or double underlined depending on their level. Further subdividing of the chapters should be avoided.

Cover page. This page shall contain the title of the work, the name(s) of the author(s), the institution or organisation where they conducted their work, the postal and E-mail

[1] To the following e-mail address: *magyar.gabor.dr@gmail.com*

address, as well as the name of the corresponding author if this is different from the first author.

Abstract. The short abstract summarising the methods used, results achieved and the findings shall present in a compact but understandable manner the aim of the study, the methods, main results and conclusions. It length shall not exceed 200 words. A maximum of eight key words covering the topic of the article as well as the running title not exceeding 60 characters shall be given also here.

Introduction. The introducing chapter shall present concisely the problem, hypothesis or theory to be discussed as well as the literature relating to the topic.

Material and methods. The material used for the study (chemicals, equipment, special computer software etc.), the methods and procedures applied shall be described here to a detail necessary for the reconstruction of the experiment by others at a later time or place under identical conditions. For field observations the description and characterisation of the study area may be placed here.

Results. This chapter shall contain the authors' own observations, research data. Authors shall abstain from mixing the results with descriptions of methods or lengthy evaluation of the data, their comparison with data of other publications, presentation of hypotheses, which latter ones shall be placed in the appropriate chapters.

Discussion/evaluation. According to the title of the chapter the evaluation of data, the comparison with the data and findings of other publications or hypotheses, recommendations for further research shall be placed here.

Acknowledgements. It shall be concise and it should be positioned at the end of the publication. Reference or identification numbers of grants, awards or scholarships shall also be mentioned in this chapter if the study was financed from such sources.

The tables and figures, together with the captures, titles and explanations are requested to be submitted separately from the text of the manuscript. Redundant presentation of data (same information repeated in the text, in the tables and in the figures e.g.) simultaneously should be avoided, text and figures should preferably complement one another. Both the tables and the figures should informative, easily understandable, and preferably comprehendible independently from each other and should contain the explanation of all the symbols used in the caption text rather than within the figure. Lengthy tables and photographs, especially coloured photos and figures may be published only on the condition they were agreed upon with the editor preliminarily.

Tables and figures should follow the text of the manuscript but authors may make remarks in the text where they propose the positioning of the figures and tables. Numbers of tables and figures shall be in separate sequence in the order of mentioning them in the text. Captions of tables and figures shall be placed under them. Illustrations shall be designed with a width of one half or one column (6.2 or 13 cm). The size of the symbols shall be selected in a manner that they should be well visible in the printed form after possible shrinking and they should also match in style of the printed text, thus any legend should preferably be printed in Times New Roman fonts. Extensive text positioned within the figure, especially if the explanation is to be given both in Hungarian and English, shall be avoided. Voluminous figures presenting little data—such as cake diagrams showing the

ratio of only two or three numbers, etc.—shall also be avoided. For any illustration sent in separately, the name of the authors shall be written by soft pencil on the back of the paper.

In the electronic format of the manuscript all of the tables and figures may be copied at the end of the text (i.e. one file contains the whole manuscript), or alternatively, illustrations may also be submitted in separate files. In such cases, a Word document shall contain the text (title, abstract, introduction, material and methods, results, discussion, summary, acknowledgements, references, captions for the figures), and separate documents contain the individual tables and figures. Figures stored in computer files shall be attached in appropriate size and resolution in .tif, .jpg or .png format. Colour figures or charts where the colours do not represent extra information to the reader will not be accepted. It should be especially kept in mind when charts are prepared from Excel spreadsheets.

Citations and references

In the text data and statements cited from external sources shall be referenced properly by reliable sources (preferably refereed journals or recognised scientific books). Facts presumably well known by the targeted audience do not need to be referenced. All literature sources cited in the text shall be listed in the References section but no source shall be listed where no citation exists in the main text.

If the author of the cited material is referred to in the text the publication year shall be indicated in brackets in the following way *Keve (1984).* If the author as a source is not mentioned in the text itself the source shall be cited in brackets in the following manner indicating the last name of the author(s) followed by a comma and the year of the publication: *(Keve, 1984).* When more than one source is cited they shall be listed in chronological order, if more publications originate from the same year and their chronological order cannot be determined, those sources originating from the same year shall be listed alphabetically by their author. Sources shall be divided from each other by semicolons, and for publications from the same author it is sufficient to give the year of publication, divided by a semicolon: *Keve & Schmidt, 1974; Scmidt, 1974a, 1974b, Aradi, 1983*. If the referenced material bears more than two authors only the first author shall be given followed by *„et al."* (et allii, "and others"): *Brown et al. (1982).* If the information originates from unpublished sources, the name of the source shall be followed by *„pers. comm."* (personal communication; information gained verbally) or *„in litt."* (in litteram, information gained in writing). In such cases the year of the information acquired does not need to be written.

As for the formal requirements of the References section authors are recommended to consult recent issues of the periodical. For periodicals the name of the author(s), the year of publication (in brackets) and the original title of the publication, closed by period mark shall be the sequence. It shall be followed by the full name of the periodical (no abbreviation is requested), number of the volume, divided by a comma from the page numbers. The page numbers shall contain the first and the last number of the page divided by an en-dash following this example: „p. 45–63". If the page numbering of individual issues within a volume is continuous, indicating the number of the issue is unnecessary; in other cases the number of the issues shall follow the volume number in brackets and with no space between the volume number and the bracket.

For books, the title of the book is followed by the publisher, the place of the publication after a comma (for publications in cooperation of more than one publishers or more than one place of the publisher only the first publisher or the first town shall be indicated). The total number of the numbered pages shall be given, followed by the acronym „p." (acronym for paginae, or pages). If reference is given to a part of the book with an author separate from the editor of the whole book, the author, the year and the title of the cited chapter (closed with a full period mark) shall be followed by the reference to the entire publication, starting with an *„In"*, then the name of the editor(s), and the remaining reference data of the book. If a particular section of the book is cited only the starting and finishing page shall be given conjugated by an en-dash. In such cases the acronym „p." precedes the page numbers.

The list of references shall be listed in alphabetical order, for publications by the same author chronological order shall be used, followed by the alphabetical order by title, if needed. In case of several papers by the same author where single author, two authors or several authors exist, papers by single author precede papers published by two authors, while papers with more than two authors shall be listed last. The sequence for more than one author is in alphabetical order of the co-author. For papers with the same first author and more than two authors the sequence shall be set by the publication date, followed by the alphabetical order of the second, third, etc. author and the title of the paper if needed.

For internet sources the author of the publication, the title or short description of the document, the internet address and (in brackets) the date of access shall be presented.

Example for periodicals:

Kiss Á., Monoki Á. & Végvári Zs. (2017): Nest-site selection and population trend of Collared Pratincoles *(Glareola pratincola)* in agricultural habitats of the Nagykunság region (Hungary). *Ornis Hungarica* **25**(1), p. 25–38.

Example for books:

Cramp, S. & Perrins, C. (1994): The birds of the Western Palearctic. Vol. 8. Oxford University Press, Oxford, 899 p.

Example for book chapters:

Kirchner, H. (1993): Kolkrabe *(Corvus corax)*. In: *Glutz von Boltzheim, U. N. & Bauer, K. M. (Hrsg.):* Handbuch der Vögel Mitteleuropas. 13/III. Alula, Wiesbaden. p. 1947–2022.

Exampe for internet publications:

BirdLife International (2020): Species factsheet: Cirl bunting. *Emberiza cirlus*. Source: *http://www.birdlife.org* (23-11-2020).

Scientific, Hungarian and English vernacular names, taxonomy and sequence of species

Regarding taxonomy, sequence and scientific names the IOC World Bird List *(Gill et al., 2020* or its latest update*)* shall be followed, unless explicitly referred to another system (like *Dickinson & Remsen, 2013* and *Dickinson & Christidis, 2014* e.g). In case of Hungarian names the officially published lists shall be consulted (vide *Waliczky et al., 2000; Magyar et al., 2004*). A list with the currently used scientific, English and Hungarian names of birds recorded in Hungary has recently been published in *Aquila (Magyar, 2018)*.

English bird names shall start with capitals (Barn Swallow e.g.). For each plant or animal species their scientific name shall be given when they are mentioned the first time in

the text, including the title. For tables listing several species the use of only their scientific names is acceptable. For scientific names, with the exception of special taxonomic papers indication of the author(s) of species and the year of description is not necessary. For plant species the scientific or Hungarian names used by *Király et al. (2011)* are recommended where applicable.

Acronyms, units, statistical and other calculations

Acronyms and codes shall be used in the manuscript only to an extent it is not hindering the understanding of the text. Whenever possible, authors should stick to national and international recommendations or standards. For data SI units (System International, metric system) shall be used. For results of statistical evaluations use of standard statistical markings are requested. Statistical markings shall be typed in italics within the text (*T-test, t* =..., *n* =..., *P*<..., etc.). In English language manuscripts decimals are preceded by decimal points (6.3 e.g.) rather than commas.

Use of geographical names

For Hungarian geographical names orthography seen in "Magyarország földrajzinévtára", for spelling of regions names used in *Dövényi (2010)* shall be followed. For foreign names standard reference works shall be consulted for name use and spelling.

Publications referring to national bird rarities

Aquila publishes only papers with data on national bird rarities where they have been verified by the appropriate rarities committee or if such committee does not exist, if the record is supported by a detailed description and also preferably by photo evidence. For new species to Hungary (or any given country) full paper or a short communication is accepted, for any consecutive record up to the third record usually a short communication is accepted by the editorial board. Publication of any further records is recommended in local ornithological journals or museum bulletins.

Proofreading

The editors send back the edited manuscript for proofreading by E-mail or by regular mail, which are expected to be checked by the authors within reasonable time (preferably within a week). At this point significant changes of the draft, inclusion of text sections, deleting entire paragraphs are usually not possible any more, only typographical errors can be corrected.

Reprints

Authors of full papers will receive 10 copies of reprints of their paper sent to the address of the corresponding author:

Authors are recommended to consult with the editor-in-chief for any question, especially those not discussed in this guideline.

References

Gill, F. & Donsker, D. & Rasmussen P. (Eds). (2020): IOC World Bird List (v10.2). doi: 10.14344/IOC.ML.10.2.

Dickinson, E. C. & Remsen, J. V. Jr. (Eds.) (2013): The Howard and Moore complete checklist of the birds of the World. 4th Edition, Vol.1 Non-Passerines, Aves Press, Eastbourne, 461 p.

Dickinson, E. C. & Christidis, L. (Eds.) (2014): The Howard and Moore complete checklist of the birds of the World. 4th Edition, Vol. 2 Passerines, Aves Press, Eastbourne, 752 p.

Dövényi Z. (szerk.) (2010): Magyarország kistájainak katasztere. Második, átdolgozott és bővített kiadás. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, 876 p.

Gill, F. & Wright, M. (2006): Birds of the World. Recommended English names. Princeton University Press, Princeton, 259 p.

Király G., Virók V. & Molnár V. A. (szerk.) (2011): Új magyar füvészkönyv. Magyarország hajtásos növényei I–II. Határozókulcsok – Ábrák. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvafő, 616 + 675 p.

Magyar G. (2018): Magyarország madárfajainak magyar, angol és tudományos nevei az IOC névjegyzékének rendszertani sorrendjében. *Aquila* **125,** p. 127–140.

Magyar G., Hadarics T., Schmidt A., Sós E., ifj. Oláh J., Nagy T., Végvári Zs. & Bankovics A. (2004): A világ madarainak magyar nevei 1. Lúdalakúak, nappali ragadozómadarak és lilealakúak. *Aquila* **111,** p. 145–166.

Papp-Váry Á., Czermann F., Hidas G., Neményi I.-né & Szigeti B. (szerk.) (2004): Földrajzi világatlasz. Cartographia Kiadó, Budapest, 464 p.

Waliczky Z., Magyar G., Hadarics T., Kovács G., Schmidt A., Bankovics A. Nagy T., Oláh J., Sós E. & Végvári Zs. (2000): A Nyugat-Palearktiszban előfordult madárfajok magyar nyelvű névjegyzéke. *Aquila* **105–106,** p. 9–34.

Dr Gábor Magyar

Errata et corrigenda

Az Aquila 125. kötetében megjelent „Magyarország madárfajainak magyar, angol és tudományos nevei az IOC névjegyzékének rendszertani sorrendjében" című jegyzékben a nyírfajd helyesen a B kategóriába, míg az alábbi fajok a C_1 kategóriába tartoznak: nílusi lúd *(Alopochen aegyptiaca)*, halcsontfarkú réce *(Oxyura jamaicensis)*, fácán *(Phasianus colchicus)*, parlagi galamb *(Columba livia)*.

Az *MME NB* döntése értelmében (lásd az MME NB 2017. évi jelentését e kötet 55–74. oldalán) a kék fú rendszertani besorolása, magyar, tudományos és angol neve az alábbira változott: szürkefejű kékfú – *Porphyrio poliocephalus* (Latham, 1801) Grey-headed Swamphen.

Néhány további faj kategóriabesorolását illető további változások kapcsán lásd az MME NB idézett, 2017. évi jelentését.

Index alphabeticus avium

A szerzők mutatója – *Index of the authors*